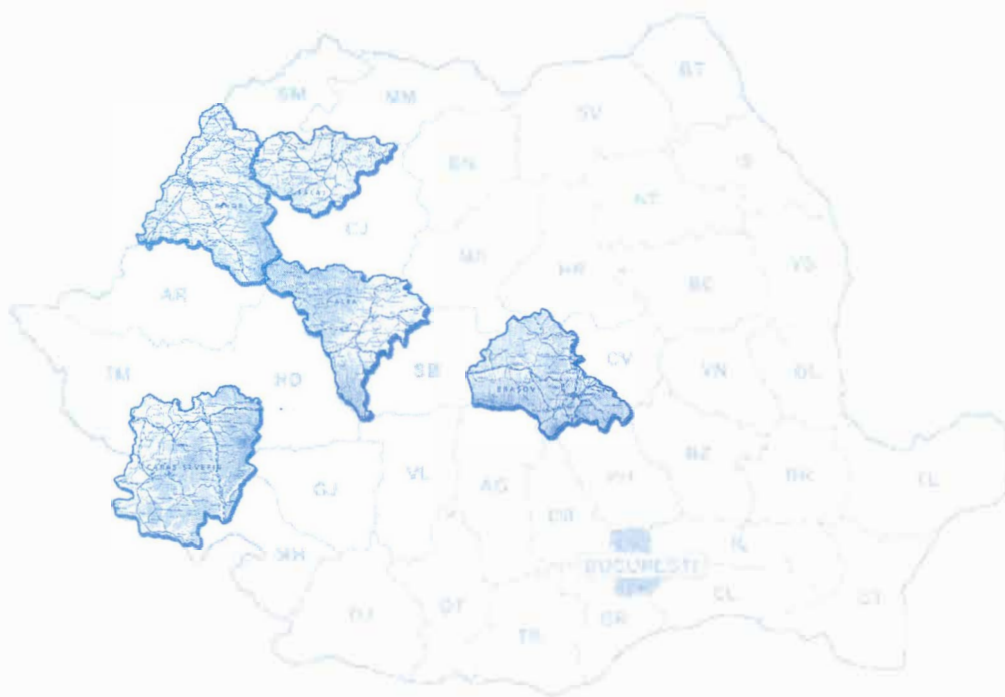

Discriminarea rasială, etnică și lingvistică în județele Alba, Bihor, Brașov Caraș-Severin și Sălaj

Studiu elaborat de Liga PRO EUROPA
în cadrul proiectului „Minority Rights • Monitoring - Advocacy - Networking”
finanțat de Open Society Institute

Liga PRO EUROPA Liga

Discriminarea rasială, etnică și lingvistică în județele Alba, Bihor, Brașov, Caraș-Severin și Sălaj

Realizat în cadrul proiectului „Human Right Office • Institutional Support • 2006”,
finanțat de Open Society Institute

2006

Liga PRO EUROPA Liga

Biroul pentru Drepturile Omului

Director de program: Haller István

Coordonator program: Kacsó Judit Andrea

Realizat cu sprijinul colaboratorilor: Ioan Cristinel Roman Negoii (Alba), Debreczeni Sándor (Bihar), Bíró Csilla (Braşov), Liliana Popescu (Caraş-Severin), László László (Sălaj)

Program finanţat de Open Society Institute

2006

1. Introducere

În cursul anului 2000, Consiliul European, prin Direcția Generală pentru Drepturile Omului și Secretariatul Convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale, a lansat programul *Non-Discrimination Review* în cadrul Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est. În următorul an s-a format grupul de experți din România (Renate Weber — FSD, Eugen Crai — UNICEF, Haller István — Liga PRO EUROPA), selectați cu acordul Consiliului European. Acest grup a contactat o serie de experți pentru a identifica prioritățile pentru România, iar în urma consultărilor avute cu aceștia, au fost selectate trei domenii: educația, accesul la servicii publice și la locuri de muncă și sistemul judiciar.

După studiul și analiza legislației interne și al tratatelor internaționale în domeniu, grupul de experți a decis realizarea unui studiu de caz în județul Mureș. Alegerea județului s-a bazat pe:

- a) diversitatea etnică a județului, cu o compoziție echilibrată între majoritari și minoritari;
- b) existența celei mai numeroase comunități de romi din România;
- c) existența unor situații conflictuale în anii '90;
- d) expertiza Ligii PRO EUROPA în domeniu, organizație care urmărește fenomenul discriminării în regiune de mai bine de un deceniu.

Studiul (*Case Study on Racial Discrimination in Mureș County, Romania, 2003*), realizat cu sprijinul Consiliului European, a fost prezentat cu ocazia unor dezbateri și distribuit autorităților implicate, organizațiilor minorităților naționale, organizațiilor cu activități în domeniul drepturilor omului.

Pentru a avea o evidență a discriminărilor în toate domeniile vieții sociale, în mod comparativ pentru două județe, Liga PRO EUROPA a realizat în anul 2004¹ studiul intitulat *Discriminarea rasială în județele Mureș și Satu Mare*, publicat în 500 de exemplare, apărut și în revista *Alteră*², iar în anul 2005³ studiul *Discriminarea rasială în județele Arad, Cluj, Harghita, Sibiu și Timiș*, publicat tot în 500 de exemplare.

Prezentul studiu extinde radiografierea fenomenului discriminării rasiale în alte cinci județe din Transilvania și Banat: Alba, Bihor, Brașov, Caraș-Severin și Sălaj.

2. Clarificări terminologice

În conformitate cu terminologia internațională, prin discriminare rasială se înțelege „orice deosebire, excludere, restricție sau preferință întemeiată pe rasă, culoare, ascendență sau origine națională sau etnică, care are ca scop sau efect de a distruge sau compromite recunoașterea, folosința sau exercitarea în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale în domeniul politic, economic, social și cultural sau în orice alt domeniu al vieții publice” (*Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială*⁴). Prin urmare, se consideră a fi discriminare rasială și ceea ce este cunoscut de publicul larg sub denumirea de discriminare etnică. Totuși, pentru a elimina neînțelegerile ivite cu ocazia dezbaterilor legate de studiile anterioare, în titlul prezentului studiu am specificat, pe lângă discriminarea rasială, discriminarea etnică și lingvistică, termeni mai acceptați și mai recunoscuți de opinia publică din România.

Discriminarea poate fi de trei tipuri:

- a) **Discriminarea directă** apare în situația în care „o persoană este tratată mai puțin favorabil decât alta, dacă ar putea fi tratată într-o manieră similară” (*Directiva Consiliului Uniunii Europene nr. 2000/43/CE din 29 iunie 2000 privind implementarea principiului tratamentului egal acordat persoanelor indiferent de originea lor rasială sau etnică*⁵). Exemple clasice pentru discriminările

¹ În cadrul proiectului „Minority Rights in Action”, finanțat de Open Society Institute.

² *Alteră 25 - Dilemele identității*, Editura Pro Europa, 2004.

³ În cadrul proiectului „Minority Rights: Monitoring - Advocacy - Networking”, finanțat de Open Society Institute.

⁴ Adoptată de Adunarea Generală a ONU la 21 decembrie 1965. România a aderat la Convenție prin Decretul nr. 345 din 14 iulie 1970 publicat în *Buletinul Oficial nr. 92 din 27 iulie 1970*.

⁵ În continuare *Directiva 43/2000*.

directe sînt anunțurile de angajare care specifică „exclus romi”, afișele cu texte similare postate la intrarea localurilor publice.

b) În cazul **discriminării indirecte**, „o prevedere, un criteriu sau practică aparent neutră dezavantajează anumite persoane [...] față de alte persoane” (*Directiva 43/2000*). Exemplul tipic al acestei forme de discriminare este introducerea uniformelor scumpe în unele școli generale, care are drept urmare dirijarea copiilor proveniți dintr-un mediu sărac spre alte școli.

c) **Discriminarea structurală** înseamnă slaba reprezentare a unor categorii de persoane în diferite domenii. Spre exemplu, datele statistice relevă procente foarte scăzute ale minorităților în aparatul judiciar.

Dacă primele două forme de discriminare sînt sancționabile (conform *Ordonanței 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare*⁶), evidențierea discriminării structurale — prin metode statistice — are drept rol elaborarea de măsuri speciale (numite și măsuri pozitive sau, în mod greșit, discriminare pozitivă). Aceste măsuri au scopul de a asigura „progresul unor grupuri rasiale sau etnice sau al unor indivizi avînd nevoie de protecția care poate fi necesară pentru a le garanta folosința și exercitarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale în condiții de egalitate”, cu condiția ca ele „să nu aibă drept efect menținerea de drepturi distincte [...] după realizarea scopurilor pentru care au fost adoptate”. Între măsurile speciale se numără acordarea de locuri speciale pentru tinerii romi în învățămîntul liceal și universitar.

O formă specifică a discriminării este realizată prin atingerea demnității personale (prin discursul incitator la ură sau prin hărțuire) care este definită ca un „comportament manifestat în public, avînd caracter de propagandă naționalist-șovină, de instigare la ură rasială sau națională, ori acel comportament care are ca scop sau vizează atingerea demnității ori crearea unei atmosfere de intimidare, ostile, degradante, umilitoare sau ofensatoare, îndreptat împotriva unei persoane, unui grup de persoane sau unei comunități” (*Ordonanța 137/2000*). Exprimarea în public a dorinței de a evacua populația romă din zona centrală a unui oraș este o astfel de discriminare, întrucît creează pentru această comunitate o atmosferă de intimidare (dacă dorința respectivă este „motivată” și prin afirmația că romii reprezintă un focar de infecție, se creează și o atmosferă ostilă, degradantă, umilitoare).

Conform teoriei elaborate de LeVine și Campbell⁷, fenomenul discriminării este un rezultat al evoluției omului, o reacție naturală față de străin. Datorită sindromului etnocentrist, membrii unui grup etnic supraevaluează comunitatea proprie, considerînd că în interiorul grupului moralitatea care respectă valorile universale este mai ridicată, ei recunosc autoritatea internă și se supun voinței colective. Față de o comunitate externă se simt superiori, considerînd că membrii acelei comunități nu se ridică la standardele morale universale, prin urmare resping și autoritatea care provine din grupul considerat a fi străin. Acest sindrom a avut o utilitate în trecutul istoric, întrucît a oferit o protecție internă pentru membri unei comunități, în condițiile actuale însă este o sursă serioasă de conflict. Concluzia celor doi sociologi este că discriminarea, punerea în practică a sindromului etnocentrist, poate fi combătută prin educație, prin apropierea comunităților care duce la dispariția stereotipurilor la adresa „celuilalt”.

3. Metodologia folosită

Pentru realizarea studiului din 2003 (*Case Study on Racial Discrimination in Mureș County, Romania*) au fost organizate întîlniri cu specialiștii din domeniile selectate, o întîlnire fiind consacrată elaborării amănunțite a metodologiei cu ajutorul sociologilor. La aceste întîlniri au fost invitați reprezentanții autorităților, ai comunităților minoritare (s-a urmărit situația comunităților maghiare, rome, evreiești, germane) și experți. A urmat perioada de colectare a informațiilor (ținîndu-se cont de propunerile participanților la întîlniri), prin obținerea datelor statistice, precum și prin realizarea de interviuri și chestionare.

⁶ Publicat în *Monitorul Oficial nr. 431 din 2 septembrie 2000*, modificat de repetate ori (în anexă apar cele mai importante norme juridice în domeniu).

⁷ Robert A. LeVine și Donald T. Campbell: *Ethnocentrism: theories of conflict, ethnic attitudes and group behavior*, New York, 1972.

Pomind de la această experiență, studiul *Discriminarea rasială în județele Mureș și Satu Mare* (realizat în anul 2004) și studiul *Discriminarea rasială în județele Arad, Cluj, Harghita, Sibiu și Timiș* (realizat în anul 2005) au urmat metodologia elaborată anterior, luând însă în calcul toate domeniile vieții sociale⁸. Organizarea unor dezbateri cu ocazia prezentării celor trei studii au ajutat și ele la îmbunătățirea metodologiei.

Pentru a observa diferențele regionale, dar și pentru a analiza evoluția în timp a situației minorităților naționale, pentru anul 2006 Liga Pro Europa și-a propus realizarea unui studiu pentru alte cinci județe din Transilvania și Banat.

Acest studiu utilizează date statistice (inclusiv cele ale recensământului din 2002), informații de interes public obținute de la autorități și prelucrează interviurile și chestionarele realizate în cele cinci județe. Au fost organizate și întâlniri regionale, la care au fost invitați pentru discuții reprezentanții autorităților și ai comunităților etnice.

O serie de autorități și instituții publice au refuzat furnizarea unor informații de interes public fie prin faptul că nu au răspuns solicitării (cum ar fi Administrația Națională a Penitenciarelor), fie dând doar răspuns parțiale la cele solicitate. Ministerul Justiției a afirmat că nu deține informații privind numărul judecătorilor, procurorilor, dosarelor de la diferite instanțe. Au existat și o serie de refuzuri de a aplica chestionarele. Alte instituții însă, cum ar fi Inspectoratul General de Poliție, au răspuns foarte prompt și în mod pozitiv solicitării privind aplicarea chestionarelor.

4. Situația geografică, istorică și politică a celor cinci județe

Județul Alba, situat în zona central-vestică a României, cu o suprafață de 6.231 km², are trei municipii (Alba Iulia — reședință de județ, Blaj și Aiud), 6 orașe (Abrud, Cîmpeni, Ocna Mureș, Sebeș, Cugir și Zlatna), 67 de comune și 628 de sate.

Județul Bihor se află în partea nord-vestică a României, cu o suprafață de 7.544 km², avînd în componență patru municipii (Oradea — reședință de județ, Beiuș, Marghita și Salonta), șase orașe (Aleșd, Nucet, Săcueni, Ștei, Valea lui Mihai și Vașcău), 90 de comune și 435 de sate.

Județul Brașov, cu o suprafață de 5.363 km², se află în zona centrală a României. Are în componență două municipii (Brașov — reședința de județ și Făgăraș), 7 orașe (Săcele, Zărnești, Codlea, Rîșnov, Victoria, Predeal și Rupea), 43 de comune și 153 de sate.

Județul Caraș-Severin are o suprafață de 8.520 km². Situat în zona sud-vestică a României, are în componență două municipii (Reșița — reședință de județ și Caransebeș), 6 orașe (Anina, Băile Herculane, Bocșa, Moldova Nouă, Oravița și Oțelul Roșu), 69 de comune și 287 de sate.

Județul Sălaj, situat în zona nord-vestică a României, are o suprafață de 3.864 km², avînd în componență un municipiu (Zalău — reședință de județ), 3 orașe (Jibou, Șimleul Silvaniei și Cehu Silvaniei), 56 de comune și 282 de sate.

Istoria celor cinci județe prezintă unele similitudini dar și diferențe semnificative. În Regatul Ungar, teritoriile județelor Bihor, Caraș-Severin, Sălaj și parțial al județului Alba făcuseră parte din sistemul comitatelor, cea mai mare parte a teritoriului județului Brașov și parte sudică a județului Alba constituia o parte importantă a Universității Săsești. După ocuparea otomană a Ungariei Centrale, teritoriile județului Alba, Brașov, și Sălaj au aparținut Principatului Transilvaniei (cu autonomie specifică pentru sașii din județul Alba și Brașov), județele Bihor și Caraș-Severin au reprezentat zona de confruntare între Principat și Imperiul Otoman, unele părți din aceste județe ajungînd sub ocupație otomană pentru anumite perioade. La sfîrșitul secolului al XVII-lea aceste teritorii au devenit parte a Imperiului Habsburgic (dar în provincii diferite, Caraș-Severinul aparținînd de Banat, mare parte din Bihor de Ungaria, celelalte județe de Transilvania pînă în anul 1867 cînd toate cele cinci județe au fost încorporate în Ungaria). După primul război mondial aceste teritorii au intrat în componența Regatului României (în perioada 1940-1945 județul Sălaj și partea de vest și de nord a județului Bihor au revenit Ungariei).

⁸ Aceste domenii sînt prevăzute în *Identificarea și dezvoltarea politicilor și normelor juridice pentru combaterea discriminării*, elaborată de Lanna Hollo, consultantă pentru Consiliul Europei, în cadrul proiectului *Non-discrimination Review*.

Din punctul de vedere al comunităților minoritare, în toate cele cinci județe maghiarii și romii reprezintă un număr însemnat, iar germanii reprezintă un număr semnificativ în județele Alba, Brașov și Caraș-Severin. În județul Bihor și Sălaj slovacii, în Bihor evreii, în Caraș-Severin sîrbii, croații, cehii și ucrainenii sînt mai numeroși.

Anul	Total	Români	Maghiari	Romi	Germani
1930	346.582 100,00%	285.152 82,28%	33.271 9,60%	6.722 1,94%	16.918 4,88%
1956	370.800 100,00%	322.028 86,85%	27.602 7,44%	6.988 1,88%	12.726 3,43%
1966	382.786 100,00%	339.545 88,70%	26.989 7,05%	2.811 0,73%	12.823 3,35%
1977	409.634 100,00%	360.704 88,06%	27.196 6,64%	8.979 2,19%	12.321 3,01%
1992	413.919 100,00%	372.951 90,10%	24.765 5,98%	12.661 3,06%	3.243 0,78%
2002	382.747 100,00%	346.059 90,41%	20.684 5,40%	14.306 3,74%	1.311 0,34%

Structura demografică a județului Alba în funcție de apartenența etnică (1930-2002)

	Total	Români	Maghiari	Romi	Evrei	Slovaci
1930	527.216 100,00%	308.478 58,51%	171.907 32,61%	6.211 1,18%	23.709 4,50%	12.365 2,35%
1956	574.488 100,00%	362.345 63,07%	194.883 33,92%	3.333 0,58%	4.878 0,85%	6.726 1,17%
1966	586.460 100,00%	377.837 64,42%	192.948 32,90%	3.678 0,63%	1.798 0,31%	7.813 1,33%
1977	633.094 100,00%	409.770 64,72%	199.615 31,53%	12.014 1,90%	910 0,14%	8.079 1,28%
1992	638.863 100,00%	425.097 66,54%	181.703 28,44%	21.796 3,41%	354 0,06%	7.793 1,22%
2002	600.246 100,00%	404.468 67,38%	155.829 25,96%	30.089 5,01%	224 0,04%	7.370 1,23%

Structura demografică a județului Bihor în funcție de apartenența etnică (1930-2002)

Anul	Total	Români	Maghiari	Germani	Romi
1930	265.414 100,00%	148.062 55,79%	57.054 21,50%	50.585 19,06%	4.803 1,81%
1956	373.941 100,00%	267.683 71,58%	57.064 15,26%	39.546 10,58%	6.313 1,69%
1966	442.692 100,00%	331.007 74,77%	65.326 14,76%	40.857 9,23%	3.405 0,77%
1977	582.863 100,00%	457.570 78,50%	72.956 12,52%	38.623 6,63%	12.033 2,06%
1992	643.261 100,00%	553.101 85,98%	63.558 9,88%	10.059 1,56%	15.612 2,43%
2002	589.028 100,00%	514.161 87,29%	50.956 8,65%	4.418 0,75%	18.313 3,11%

Structura demografică a județului Brașov în funcție de apartenența etnică (1930-2002)

Anul	Total	Români	Maghiari	Romi	Germani	Sârbi, croați	Cehi	Ucraineni
1930	319.286 100,00%	237.476 74,38%	6.665 2,09%	8.381 2,62%	36.793 11,52%	10.038 3,14%	—	2.480 0,78%
1956	327.787 100,00%	263.535 80,40%	8.260 2,52%	3.220 0,98%	23.503 7,17%	16.237 4,95%	6.347 1,99%	3.192 0,97%
1966	358.726 100,00%	295.879 82,48%	9.175 2,56%	2.132 0,59%	23.882 6,66%	15.826 4,41%	5.858 1,63%	3.647 1,02%
1977	385.577 100,00%	323.095 83,80%	9.238 2,40%	5.927 1,54%	21.676 5,62%	15.587 4,04%	4.548 1,18%	3.944 0,95%
1992	376.347 100,00%	325.758 86,56%	7.876 2,09%	7.776 2,07%	11.936 3,17%	11.581 3,08%	3.658 0,97%	4.112 1,09%
2002	333.219 100,00%	294.051 88,25%	5.824 1,75%	7.914 2,38%	6.147 1,84%	12.370 3,71%	2.479 0,74%	3.526 1,06%

Structura demografică a județului Caraș-Severin în funcție de apartenența etnică⁹ (1930-2002)

Anul	Total	Români	Maghiari	Romi	Slovaci
1930	240.778 100,00%	167.936 69,75%	55.611 23,10%	4.446 1,85%	4.539 1,89%
1956	271.989 100,00%	199.900 73,50%	66.935 24,61%	2.092 0,77%	2.154 0,79%
1966	263.103 100,00%	194.790 74,04%	63.850 24,27%	1.779 0,68%	2.357 0,90%
1977	264.569 100,00%	194.420 73,49%	64.017 24,20%	3.920 1,48%	1.929 0,73%
1992	266.797 100,00%	192.552 72,17%	63.151 23,67%	9.224 3,46%	1.608 0,60%
2002	248.015 100,00%	176.671 71,23%	57.167 23,05%	12.544 5,06%	1.366 0,55%

Structura demografică a județului Sălaj în funcție de apartenența etnică (1930-2002)

	Alba Iulia		Oradea		Brașov		Reșița		Zalău	
	1930	2002	1930	2002	1930	2002	1930	2002	1930	2002
Români	72,92	94,40	27,10	70,35	32,70	90,40	39,61	88,72	40,83	80,85
Maghiari	13,31	2,75	51,56	27,52	39,28	8,25	8,76	3,63	52,62	17,52
Romi	0,72	2,28	0,69	1,19	0,10	0,28	1,83	2,06	1,31	1,37
Germani	3,07	0,32	1,21	0,27	21,97	0,63	45,39	3,21	0,48	0,07
Ucraineni	0,21	0,01	0,50	0,04	0,19	0,02	0,07	0,53	0,15	0,02
Sârbi	0,02	0,00	0,09	0,01	0,06	0,00	0,32	0,69	0,02	0,00
Croați	—	0,00	—	0,00	—	0,00	—	0,65	—	0,00
Evrei	8,18	0,03	17,86	0,08	3,83	0,04	1,19	0,05	4,15	0,00
Slovaci	0,25	0,00	0,28	0,23	0,45	0,00	1,78	0,12	0,16	0,04
Cehi	—	0,00	—	0,00	—	0,00	—	0,17	—	0,00

Structura demografică a reședințelor de județ, în procente, 1930 și 2002

Românii sînt, în general, de religie ortodoxă și greco-catolică, maghiarii reformați, romano-catolici și unitarieni, germanii evanghelici (în principal în județele Brașov și Alba) și romano-catolici (în principal în județul Caraș-Severin), ucrainenii și sîrbii sînt ortodocși, slovacii

⁹ Sîrbii și croații apar împreună în datele Institutului de Național de Statistică, cehii și slovacii au fost recenzați împreună la recensămîntul din 1930.

evanghelici și romano-catolici, croații și cehii romano-catolici. Religia comunităților de romi este în general identică cu religia populațiilor majoritare în mijlocul cărora trăiesc, în cadrul bisericilor neoprotestante (adventiste, pentecostale, baptiste) înregistrându-se însă un procent mai ridicat de romi.

Rezultatele alegerilor parlamentare din noiembrie 2004 pentru Camera Deputaților arată opțiunile politice ale cetățenilor din cele cinci județe.

	Alianța DA	PSD+PUR	UDMR	PRM	UDSCR	UCR
Alba	2	3	—	1	—	—
Bihor	3	3	2	1	1	—
Brașov	4	3	1	1	—	—
Carăș-Severin	2	2	—	1	—	1
Sălaj	1	2	1	—	—	—

Numărul parlamentarilor și apartenența lor politică în Camera Deputaților din cele cinci județe, conform alegerilor parlamentare din noiembrie 2004¹⁰

5. Rezultatele studiului

5.1. Observații generale

Persoanele intervievate și chestionate nu înțelegeau sensul unor noțiuni cum ar fi „discriminare”, „discriminare rasială”, „măsuri speciale”, „discriminare indirectă”, „integrare socială”. Se neagă din principiu existența unui fenomen de discriminare, chiar dacă sînt recunoscute deficiențe punctuale. Tipice au fost răspunsurile de genul: „nu, la noi nu există discriminare rasială; dar la noi foarte puțini dintre angajați sînt minoritari” sau „nu, la noi nu există discriminare; dar la noi nu se respectă legislația privind minoritățile naționale”. În același chip, în cadrul chestionarelor, persoane care au subscris ideii segregării romilor s-au declarat în același timp a fi împotriva oricărei discriminări. Nici noțiunea de apartenență etnică nu este cunoscută, foarte mulți români chestionați reacționînd indignați, fie refuzînd răspunsul, fie declarînd „nu am”, fie afirmînd că „eu sînt majoritar, nu etnic”. Totuși, față de perioada anterioară, a crescut semnificativ procentul persoanelor care recunosc existența discriminării, și consideră că acest fenomen trebuie combătut. Se poate concluziona că încep să apară efectele pozitive ale campaniilor pe tema discriminării din anii 2004-2005.

Stereotipurile sînt puternic înrădăcinate în societate. Elevii, chiar și minoritarii, sînt marcați de influențele stereotipurilor negative, perpetuate de manualele școlare.

Există deficiențe serioase și în cunoașterea legilor. Procentele răspunsurilor corecte la întrebări privind prevederile legale sînt mai mici decît probabilitatea de a da, aleatoriu, răspunsuri corecte.

Parțial din necunoaștere, parțial din inerție sau chiar reavoință, legile care prevăd utilizarea limbii materne, introducerea unor măsuri speciale, combaterea discriminării nu sînt respectate. Fără a avea pretenția de a oferi o listă exhaustivă, dăm totuși cîteva exemple de prevederi ale căror nerespectare constituie o practică curentă, și nu o excepție. Ordonanța de urgență nr. 31/2002 interzice organizațiile și simbolurile cu caracter fascist, rasist sau xenofob și promovarea cultului persoanelor vinovate de săvîrșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii, totuși autoritățile refuză să ia atitudine împotriva lor. Bunăoară, Ministerul Culturii analizează de mai bine de trei ani conținutul unor cărți antisemite, în loc să dea o soluție tranșantă și rapidă; la fel procedează și cu publicațiile periodice ale organizațiilor neolegionare. Legea 416/2001 prevede garantarea unui venit minim, dar Guvernul nu alocă sumele necesare plății.

Încrederea persoanelor aparținînd minorităților naționale în autorități este semnificativ mai scăzută în cazurile în care persoanele cu care intră în contact în aceste instituții aparțin majorității. Experiențele negative însă rar sînt trăite ca discriminare.

¹⁰ UDSCR: Uniunea Democratică a Slovaciilor și Cehilor din România; UCR: Uniunea Croaților din România.

5.2. Egalitatea accesului la educație și formare profesională

Datele recensământului din 2002 au dezvăluit serioase curențe în nivelul de învățământ la care reușesc să accedă unele comunități etnice¹¹. Comparând aceste rezultate cu cele ale recensământului din 1992, se pot decela și tendințele generale.

Etnia	Nivelul instituției de învățământ absolvite												Fără școală absolvită	
	Superior		Postliceal și de maiștri		Liceal		Profesional și de ucenici		Gimnazial		Primar			
	1992	2002	1992	2002	1992	2002	1992	2002	1992	2002	1992	2002	1992	2002
Total	5,1	7,1	2,0	3,0	18,4	21,4	14,1	15,3	32,1	27,6	23,6	20,1	4,2	5,6
Români	5,3	7,3	2,0	3,0	18,7	21,9	14,3	15,4	31,3	27,4	23,7	19,9	4,1	5,0
Maghiari	3,5	4,9	1,7	2,9	18,6	21,6	14,7	17,7	39,6	31,6	19,8	17,6	1,7	3,6
Romi	0,1	0,2	0,1	0,1	2,0	1,5	3,9	3,7	29,6	23,1	37,5	35,8	25,1	34,3
Ucraineni	1,7	2,5	0,8	1,4	8,2	10,1	9,8	12,1	41,7	41,5	26,7	22,8	10,4	9,5
Germani	6,8	10,6	2,2	3,8	19,1	22,1	13,3	14,4	39,6	30,8	17,1	15,5	1,1	2,7
Sirbi	5,4	8,7	1,7	2,7	18,0	22,1	12,1	13,1	35,1	31,0	24,0	18,4	3,0	3,9
Croați	1,8	2,4	0,7	0,9	6,7	8,6	9,7	12,9	45,4	43,1	33,7	28,8	1,4	3,3
Slovaci	2,2	3,4	0,9	1,7	10,8	14,6	11,2	12,7	40,3	37,0	30,4	25,8	3,5	4,9
Cehi	3,3	3,8	1,6	1,9	11,6	13,4	9,2	10,9	42,8	39,5	29,5	26,5	1,7	3,2
Evrei	34,5	43,0	2,1	4,0	31,1	29,4	4,7	4,5	14,8	11,3	10,7	6,6	1,3	1,0

Nivelul de educație¹² a populației din România pentru comunitățile studiate între 1992 și 2002

Pentru comunitatea maghiară se observă un procent mai mic al celor cu educație superioară (4,9% din maghiari au studii universitare, acest procent în rândul românilor fiind 7,3%). Din 1992 se observă o ușoară remediare a diferenței (la români procentul celor cu studii superioare a crescut cu 37,7% în zece ani, la maghiari cu 40,0%).

În rândul romilor se înregistrează cele mai mari probleme. Peste o treime din populație este fără școală, o altă treime se oprește la nivelul educației primare. Evoluțiile sînt divergente: pe de o parte, datorită măsurilor speciale aplicate la nivelul educației superioare se observă dublarea celor cu studii universitare, pe de altă parte a crescut în mod accentuat procentul celor fără școală (cu 36,7%; la români această creștere a fost de 21,9%). „Ca efect al degradării accentuate a condițiilor de viață ale populației în perioada de tranziție, se înregistrează o înrăutățire a nivelului de școlarizare a copiilor romi. Conform studiului realizat de ICCV »Romii în România 2002«, 18% din copiii romi cu vîrsta cuprinsă între 7 și 16 ani nu au fost niciodată la școală, iar 12% au ieșit din sistem înainte de finalizarea învățământului obligatoriu. Mai mult de o treime din romi (38,6%) sînt analfabeți funcțional. Spre deosebire de etnia maghiară care a optat pentru școli separate, populația de etnie romă a refuzat categoric aceasta formă de organizare a educației. Problema este că populația romă locuiește de regula în cartiere mîrginașe și/sau rău famate, iar școlile amplasate în aceste zone, în care învață și copiii romi, au condiții de învățare inferioare. În aceste școli în care sînt preponderent elevi romi, rata repetenței atinge valoarea de 11,3%, fiind aproape de trei ori mai ridicată decît în cazul întregului sistem de învățământ. Datorită nivelului calitativ scăzut al școlii, aproape 20% din elevii romi ajunși în clasa a IV-a sînt analfabeți funcțional.”¹³

¹¹ Pentru o mai bună înțelegere a statisticilor naționale trebuie cunoscut faptul că în situația unor comunități factorul regional este esențial, astfel datele statistice ale sîrbilor sînt influențate de caracteristicile Banatului, cele ale ucrainenilor de caracteristicile zonelor montane sau izolate (Delta Dunării), iar cele ale germanilor și evreilor de emigrare, care a afectat mai puțin persoanele cu un statut social mai ridicat.

¹² În procente pe comunități.

¹³ Agenția Națională pentru Romi: *Politici publice pentru romi în România 2000-2005: cadrul legislativ, instituții, programe, realizări și perspective.*

Și la ucraineni se pot observa multe deficiențe în domeniul educației (doar 2,5% din ei au studii superioare, în timp ce procentul celor fără școală absolvită este de 9,5%), tendințele însă sînt pozitive (creșterea proporției celor cu studii superioare, în 10 ani, a fost de 47%, iar procentul celor fără școală a scăzut).

În mod similar, la comunitatea slovacă situația din domeniul educației superioare a început să se remedieze, creșterea de la 2,2% (1992) la 3,4% (2002) a fost de 54,6%.

În general procentul celor care învață în limba maternă scade odată cu creșterea nivelului de educație. Aceste date arată un fenomen care duce la un regres continuu al educației în limba maternă. În situația în care nu există suficiente posibilități de educație de nivel liceal în limba maternă, mulți părinți își trimit copilul în clase cu predare în limba română deja la nivel gimnazial, să nu aibă de pierdut ulterior. Astfel se atrofiază învățămîntul gimnazial, iar ca efect, în scurt timp părinții își vor trimite copii încă din învățămîntul primar la clase de predare în limba română.

La unele comunități (ucraineni, croați, slovaci, cehi) educația se oprește preponderent pînă la nivelul celor 8 clase gimnaziale.

Datele statistice județene privind analfabetismul relevă deficiențe serioase la comunitatea romă, însă chiar și în cadrul comunității ucrainene apar procente mai ridicate.

Etnia	Alba	Bihor	Brașov	Caraș-Severin	Sălaj
Total	7.518 2,2%	16.050 3,0%	7.202 1,3%	6.655 2,2%	6.703 3,0%
Români	4.878 1,6%	6.543 1,8%	3.720 0,8%	4.843 1,8%	3.351 2,1%
Maghiari	197 1,0%	1.460 1,0%	504 1,1%	113 2,1%	385 0,7%
Romi	2.433 21,7%	7.846 36,0%	2.949 21,9%	1.353 21,5%	2.916 32,1%
Ucraineni	2 5,3%	2 1,1%	0 0,0%	85 2,7%	1 3,0%
Germani	6 0,5%	4 0,4%	23 0,5%	42 0,7%	3 3,1%
Sîrbi	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	113 2,0%	0 0,0%
Croați	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	65 1,1%	0 0,0%
Slovaci	0 0,0%	170 2,6%	0 0,0%	3 0,9%	47 4,1%
Cehi	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	29 1,3%	0 0,0%
Evrei	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%

Analfabetismul¹⁴ în funcție de etnie în cele 5 județe studiate, 2002

Comparînd datele din 1992, se observă o îmbunătățire generală (scăderea procentului de analfabetism de la 3,1% la 2,6%), timp în care la romi numărul analfabeților (în populația adultă) s-a dublat (în procente creșterea nu este atît de semnificativă, de la 21,5% la 25,6%).

¹⁴ Cifre absolute și procente din populația comunității.

Etnia	1992	2002
Total	591.307 3,1%	508.994 2,6%
Români	506.340 3,0%	373.379 2,1%
Maghiari	14.422 1,0%	17.627 1,4%
Romi	57.108 21,5%	104.737 25,6%
Ucraineni	4.428 8,4%	3.029 5,7%
Germani	710 0,7%	489 0,9%
Sârbi	528 2,0%	307 1,5%
Croați	31 0,9%	68 1,1%
Slovaci	394 2,4%	327 2,1%
Cehi	58 1,2%	32 0,9%
Evrei	49 0,6%	8 0,1%

Analfabetismul în funcție de etnie la nivel național, 1992 și 2002

În județul Alba există două licee cu predare în limba maghiară: Colegiul Național Bethlen Gábor din Aiud și Liceul Teologic Romano-Catolic din Alba Iulia. Nici un alt liceu nu are secție maghiară.

Din totalul de 389 școli 382 sînt monolingve române, 7 maghiare.

Pentru anul școlar 2005-2006 elevii din Alba care și-au continuat studiile în clasa a IX-a în limba română au putut alege dintre 32 de licee și 21 de specializări, avînd un total de 4.396 locuri. Pentru educația în limba maghiară exista un liceu cu 3 specializări, în total 84 de locuri.¹⁵ Posibilitățile s-au lărgit în anul școlar 2006-2007, cînd au fost 140 locuri în limba maghiară, la patru specializări din două licee.

Educația în limba germană reprezintă și opțiunea unora care au altă limbă maternă. Procentul celor care învață în limba maghiară scade treptat cu creșterea nivelului de educație (în învățămîntul liceal se observă un salt, parțial datorită faptului că pentru cei care au terminat gimnaziile în limba română pot opta pentru învățămînt profesional, această opțiune fiind mai limitată pentru cei care își continuă studiile în limba maghiară, iar parțial datorită faptului că la Aiud funcționează un colegiu care atrage tineri și din alte județe).

¹⁵ Pe pagina de internet a Ministerului Educației și Cercetării, la admiterea în licee în județul Alba, apar doar instituțiile de învățămînt de stat, nu și cele teologice ale diferitelor culturi.

	Lb. română	Lb. maghiară	Lb. germană
% în populația județului	90,4	5,4	0,3
% în grădiniță	95,7	3,8	0,5
% în învățământul primar	96,4	2,9	0,7
% în învățământul gimnazial	96,8	2,6	0,6
% în învățământul liceal	96,7	3,3	-
% în învățământul profesional	98,9	1,1	-
% în învățământul postliceal	100,0	-	-

Educația în limbile minoritare pe nivele și tipuri de educație în județul Alba, anul școlar 2005-2006

Limba romani se predă pentru 34 de elevi în învățământul primar, 108 de elevi în învățământul gimnazial și 6 elevi în învățământul liceal. Pe locurile speciale din licee au fost admiși 11 elevi, iar 19 pe locurile speciale din școlile de artă și meserie. Dintre acești elevi 13 au abandonat școala.

Nu există clase sub efectiv.

În județul Bihor există patru licee cu predare în limba maghiară: Liceul Teoretic Ady Endre din Oradea, Liceul Teologic Reformat Lorátfy Zsuzsanna din Oradea, Liceul Teologic Romano-Catolic Szent László din Oradea și Liceul Teoretic Petőfi Sándor din Săcuieni; în 8 licee există secții de limbă maghiară. În Liceul Teoretic Jozef Kozáček din comuna Popești învățământul se desfășoară în limba slovacă.

Din 549 de școli ale județului, 304 sînt cu predare în limba română, 89 în limba maghiară, 15 în limba slovacă, 139 bilingve româno-maghiare și 2 bilingve româno-slovice.

Elevi care și-au continuat studiile în anul școlar 2005-2006, clasele a IX-a în limba română, au putut alege dintre 41 de licee și 21 de specializări, avînd un total de 6.384 locuri; cei care și-au continuat studiile în limba maghiară dintre 15 licee și 14 de specializări avînd un total de 952 locuri. Pentru educația în limba germană respectiv slovacă exista cîte un liceu cu cîte o specializare și cîte 28 de locuri.¹⁶ În anul școlar 2006-2007 posibilitățile studierii în limba maghiară s-au lărgit la 1036 locuri, 15 specializări din 18 licee; pentru educația în limba germană și slovacă situația a rămas similară.

Procentul celor care aleg educația în limba maghiară și slovacă este mult sub nivelul procentelor acestor populații, și scade odată cu creșterea nivelului de educație.

	Lb. română	Lb. maghiară	Lb. slovacă
% în populația județului	67,4	26,0	1,2
% în grădiniță	84,2	15,3	0,5
% în învățământul primar	83,8	15,6	0,5
% în învățământul gimnazial	85,0	14,5	0,6
% în învățământul liceal	88,6	11,1	0,3
% în învățământul profesional	91,7	8,3	-
% în învățământul postliceal	100,0	-	-

Educația în limbile minoritare pe nivele și tipuri de educație în județul Bihor, anul școlar 2005-2006

Limba romani se predă pentru 1.458 de copii în învățământul preșcolar, 2.971 de elevi în învățământul primar, 1.662 de elevi în învățământul gimnazial și 99 de elevi în învățământul liceal și profesional. Pe locurile speciale din licee au fost admiși 33 de elevi romi.

¹⁶ Apar diferențe semnificabile între diferite date publicate pe pagina de internet a Ministerului Educației și Cercetării. La capitolul învățământului pentru minorități apar 12 de licee din județul Bihor în care se predă și în limba maghiară, dar la capitolul admiterii în licee apar locuri pentru învățământul liceal maghiar la 15 licee. Similar apar diferențe și la județele Brașov și Sălaj.

Există 642 clase sub efectiv, din care 541 în limba română (84,3%), 85 în limba maghiară (13,2%), 15 în limba slovacă (2,3%). Aceste cifre arată că nu există o discriminare prin limitarea claselor sub efectiv în limbile minorităților.

În județul Brașov educația se desfășoară în limba română, maghiară și germană. Există două licee cu predare în limba maghiară: Liceul Teoretic Áprily Lajos și Liceul Teoretic Zajzoni Rab István din Săcele. În două licee există secții maghiare. În Liceul Teoretic Johannes Honterus din Brașov învățământul se desfășoară în limba germană, în alte două licee există secții de limbă germană.

Din totalul de 482 de școli din județ 393 sînt cu limbă de predare română, 9 maghiară, 3 germană, 45 bilingve cu secții române și maghiare, 29 bilingve cu secții române și germane, 3 trilingve cu secții române, maghiare și germane.

Elevii din Brașov care și-au continuat studiile în anul școlar 2005-2006 în clasa a IX-a în limba română au avut la dispoziție 47 de licee și 21 de specializări, cu un total de 6.776 locuri; cei care și-au continuat studiile în limba maghiară 5 licee, 4 specializări cu un total de 280 locuri; în limba germană 3 licee cu 4 specializări cu un total de 168 locuri. În anul școlar 2006-2007 pentru limba maghiară a scăzut numărul locurilor la 252, dar a crescut numărul specializărilor la 8; pentru limba germană numărul locurilor a crescut la 196 iar numărul specializărilor la 5.

Educația în limba germană reprezintă și opțiunea unora care au altă limbă maternă. Procentul celor care învață în limba maghiară scade treptat cu creșterea nivelului de educație.

	Lb. română	Lb. maghiară	Lb. germană
% în populația județului	87,3	8,7	0,8
% în grădiniță	88,3	6,3	5,5
% în învățământul primar	92,0	4,3	3,7
% în învățământul gimnazial	93,3	4,0	2,8
% în învățământul liceal	94,9	2,5	2,6
% în învățământul profesional	98,6	1,2	0,1
% în învățământul postliceal	100,0	-	-

Educația în limbile minoritare pe nivele și tipuri de educație în județul Brașov, anul școlar 2005-2006

Limba romani se predă pentru 209 de elevi în învățământul primar și pentru 203 de elevi în învățământul gimnazial. Pe locuri speciale în licee au fost admiși 11 elevi (7 la Brașov, 2 la Făgăraș, câte 1 la Săcele și Rupea).

Există doar 2 clase sub efectiv, una cu predare în limba maghiară și una cu predare în limba germană.

În județul Caraș-Severin, la Carașova, funcționează Liceul cu predare parțială în limba croată iar în județ există două licee cu secții în limba germană (într-unul, la Reșița, există o secție de nivel primar în limba maghiară).

În acest județ în anul școlar 2005-2006 alegerea s-a putut face din 26 de licee cu 21 de specializări și 3.668 locuri pentru cei care și-au continuat studiile în clasa a IX-a în limba română, din 2 licee cu o singură specializare și 56 de locuri în limba germană. Pentru cei care și-au continuat studiile în limba croată a existat un liceu cu o singură specializare și 28 de locuri. În anul școlar 2006-2007 posibilitățile studierii în limba maternă au fost reduse la 28 de locuri în limba germană și 28 de locuri bilingve în limba română și croată.

Se poate observa procentul redus al celor care învață în limba minoritară maternă, cu excepția limbii germane care, în afara învățământului de nivel gimnazial, este aproximativ la nivelul procentului germanilor din județ.

	Lb. română	Lb. maghiară	Lb. germană	Lb. sîrbă	Lb. croată	Lb. cehă	Lb. ucraineană
% în populația județului	88,3	1,8	1,8		3,7	0,7	1,1
% în grădiniță	93,7	0,1	2,2	2,0	1,1	0,3	0,6
% în învățămîntul primar	97,1	0,1	1,4	0,6	0,3	0,5	0,0
% în învățămîntul gimnazial	98,8	0,0	0,8	0,0	0,4	0,0	0,0
% în învățămîntul liceal	98,3	0,0	1,7	0,0	0,0	0,0	0,0
% în învățămîntul profesional	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
% în învățămîntul postliceal	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Educația în limbile minoritare pe nivele și tipuri de educație în județul Caraș-Severin, anul școlar 2005-2006

Limba romani este predată pentru 86 de elevi în învățămîntul primar și 62 de elevi în învățămîntul gimnazial. Pe locuri speciale din licee au fost admiși 2 elevi (la Grupul Școlar Industrial Ștefan Anghel din Reșița și Liceul Teoretic Baptist).

În județul Sălaj există un liceu cu limba de predare maghiară, Liceul Teologic Reformat din Zalău; în 8 licee există secții de limbă maghiară.

Din cele 272 școli 209 sînt monolingve românești, 16 maghiare, 4 slovace, 42 bilingve româno-maghiare și 1 trilingv (cu predare în română, maghiară și germană).

În anul școlar 2005-2006 20 de licee, 16 de specializări și 2.660 locuri au fost puse la dispoziția celor care și-au continuat studiile în clasa a IX-a în limba română (anul școlar 2005-2006), 11 licee cu 7 specializări și 448 de locuri pentru cei care și-au continuat studiile în limba maghiară. În anul școlar 2006-2007 a crescut la 504 numărul locurilor pentru cei care doresc să învețe în limba maghiară, la fel și numărul specializărilor la 10.

Procentul celor care învață în limba maghiară scade treptat cu creșterea nivelului de educație. Educația în limba germană este dezvoltată aproximativ la nivelul educației de limbă slovacă, deși practic nu există germani în județ.

	Lb. română	Lb. maghiară	Lb. slovacă	Lb. germană
% în populația județului	71,2	23,0	0,6	0,0
% în grădiniță	78,9	20,7	0,2	0,2
% în învățămîntul primar	78,0	20,6	0,5	0,8
% în învățămîntul gimnazial	79,1	20,1	0,5	0,3
% în învățămîntul liceal	84,3	15,7	-	-
% în învățămîntul profesional	89,2	10,8	-	-
% în învățămîntul postliceal	100,0	-	-	-

Educația în limbile minoritare pe nivele și tipuri de educație în județul Sălaj, anul școlar 2005-2006

În clasele cu predare în limba română 85 elevi din trei școli și 6 clase au ales studierea limbii maghiare (67 la nivel gimnazial și 18 la nivel liceal).

Limba romani este predată pentru 15 copii preșcolari, 113 elevi în învățămîntul primar și 119 elevi în învățămîntul gimnazial. Pe locuri speciale în licee au fost admiși 12 elevi (din care 7 la școli profesionale).

Există 98 de clase sub efectiv, din care 70 cu predare în limba română și 28 în limba maghiară.

În cadrul învățămîntului în limbile minorităților lucrează un număr mai mare de persoane necalificate.

În județul Alba există deficiențe serioase la educația în limba germană în special, dar și în educația în limba maghiară, mai ales la nivel gimnazial. Toate cele trei cadre didactice care predau limba romani (la nivel gimnazial) sînt suplینitori, din care doar unul calificat.

	% elevi români	% cadre didactice care predau în limba română din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detașați	suplinitori	
					calificați	necalificați
Nivel preșcolar	95,7	96,4	97,1	86,4	96,4	75,0
Nivel primar	96,4	96,2	96,9	100,0	95,7	41,7
Cl. V-VIII	96,8	98,8	98,8	100,0	98,8	84,7
Cl. IX-XII	96,7	92,4	94,6	100,0	89,0	92,3

Structura cadrelor didactice care predau în limba română în județul Alba, anul școlar 2005-2006

	% elevi maghiari	% cadre didactice care predau în limba maghiară din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detașați	suplinitori	
					calificați	necalificați
Nivel preșcolar	3,8	3,5	2,9	13,7	3,6	16,7
Nivel primar	2,9	3,1	3,1	-	3,4	8,3
Cl. V-VIII	2,6	1,2	1,0	-	1,2	5,9
Cl. IX-XII	3,3	7,6	5,4	-	11,0	7,7

Structura cadrelor didactice care predau în limba maghiară în județul Alba, anul școlar 2005-2006

	% elevi germani	% cadre didactice care predau în limba germană din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detașați	suplinitori	
					calificați	necalificați
Nivel preșcolar	0,5	0,1	0,0	0,0	0,0	8,3
Nivel primar	0,7	0,7	0,0	0,0	1,0	50,0
Cl. V-VIII	0,6	0,1	0,2	5,0	1,8	3,2
Cl. IX-XII	-	-	-	-	-	-

Structura cadrelor didactice care predau în limba germană în județul Alba, anul școlar 2005-2006

În județul Bihor apar probleme și la nivelul educației în limba română de nivel gimnazial și liceal, datorită existenței unui număr relativ mare de cadre necalificate. În educația în limba maghiară există un număr suficient de cadre didactice, procentul suplinitorilor însă este ridicat. În educația în limba slovacă nu există probleme specifice privind numărul și calificarea cadrelor didactice. Cele 16 de cadre didactice de nivel gimnazial care predau limba romani au calitatea de suplinitori calificați.

	% elevi români	% cadre didactice care predau în limba română din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detașați	suplinitori	
					calificați	necalificați
Nivel preșcolar	84,2	82,3	85,7	100,0	68,0	50,0
Nivel primar	83,8	77,6	80,0	92,9	63,3	83,3
Cl. V-VIII	85,0	76,31	76,4	90,0	72,8	93,8
Cl. IX-XII	88,6					

Structura cadrelor didactice care predau în limba română în județul Bihor, anul școlar 2005-2006

	% elevi maghiari	% cadre didactice care predau în limba maghiară din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detașați	suplinitori	
					calificați	necalificați
Nivel preșcolar	15,3	17,1	13,7	0,0	31,1	50,0
Nivel primar	15,6	21,5	19,0	0,0	35,9	16,7
Cl. V-VIII	14,5	22,9	22,9	10,0	24,8	5,5
Cl. IX-XII	11,1					

Structura cadrelor didactice care predau în limba maghiară în județul Bihor, anul școlar 2005-2006

	% elevi slovaci	% cadre didactice care predau în limba slovacă din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detașați	suplinitori	
					calificați	necalificați
Nivel preșcolar	0,5	0,6	0,6	0,0	1,0	0,0
Nivel primar	0,5	1,0	1,0	7,1	0,8	0,0
Cl. V-VIII	0,6	0,7	0,7	0,0	0,7	0,8
Cl. IX-XII	0,3					

Structura cadrelor didactice care predau în limba slovacă în județul Bihor, anul școlar 2005-2006

În județul Brașov din cele 96 de educatoare necalificate o treime predau la secțiile germane. Procentul cadrelor didactice necalificate care predau în limba germană scade cu creșterea nivelului educației. La educația în limba maghiară probleme deosebite există la nivelul învățământului gimnazial. Toate cele trei cadre didactice care predau limba romani (la nivel gimnazial) sînt necalificate.

	% elevi români	% cadre didactice care predau în limba română din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detașați	suplinitori	
					calificați	necalificați
Nivel preșcolar	88,3	90,1	93,8	87,9	91,6	60,4
Nivel primar	92,9	90,9	92,1	91,8	88,9	82,0
Cl. V-VIII	93,3	88,6	89,4	82,5	88,6	82,8
Cl. IX-XII	94,9	95,3	95,2	95,3	95,9	95,3

Structura cadrelor didactice care predau în limba română în județul Brașov, anul școlar 2005-2006

	% elevi maghiari	% cadre didactice care predau în limba maghiară din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detașați	suplinitori	
					calificați	necalificați
Nivel preșcolar	6,3	5,2	5,4	3,0	5,3	6,3
Nivel primar	4,3	5,6	5,4	8,2	5,3	7,0
Cl. V-VIII	4,0	7,6	6,3	12,5	9,7	12,1
Cl. IX-XII	2,5	3,3	3,0	1,2	3,9	4,7

Structura cadrelor didactice care predau în limba maghiară în județul Brașov, anul școlar 2005-2006

	% elevi germani	% cadre didactice care predau în limba germană din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detașați	suplinitori	
					calificați	necalificați
Nivel preșcolar	5,5	4,7	0,9	9,1	3,1	33,3
Nivel primar	3,7	3,5	2,6	0,0	5,8	11,0
Cl. V-VIII	2,8	3,6	4,3	5,0	1,8	3,2
Cl. IX-XII	2,6	1,4	1,7	3,5	0,6	0,0

Structura cadrelor didactice care predau în limba germană în județul Brașov, anul școlar 2005-2006

În județul Caraș-Severin și educația în limba română se confruntă cu probleme, numărul persoanelor necalificate este deosebit de mare (39,6% în învățământul preșcolar, 15,3% în învățământul liceal). Toate cadrele didactice detașate predau în limba română. Ambele cadre didactice care predau în limba maghiară sînt suplinitori, doar unul este calificat. Educația în limba germană suferă în mod special la nivel gimnazial, efectul fiind observabil prin procentul mai mic de elevi care aleg acest tip de învățământ. În limba croată problemele există la nivel preșcolar (unde din cele 5 cadre didactice 3 sînt necalificate) și gimnazial (din 6 cadre 2 necalificate). La nivel primar, în limba ucraineană, învață 54 de elevi, cu un singur cadru didactic. Educația în limba sîrbă și cehă nu se confruntă cu probleme privind existența și calificarea cadrelor didactice. Patru cadre didactice de nivel primar oferă educație în limba romani ca suplinitori calificați.

	% elevi români	% cadre didactice care predau în limba română din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detașați	suplinitori	
					calificați	necalificați
Nivel preșcolar	93,7	88,2	84,2	100,0	78,3	95,4
Nivel primar	97,1	96,4	96,8	100,0	85,3	100,0
Cl. V-VIII	98,8	95,4	97,7	100,0	93,4	59,5
Cl. IX-XII	98,3	97,8	98,5	0,0	97,0	96,1

Structura cadrelor didactice care predau în limba română în județul Caraș-Severin, anul școlar 2005-2006

	% elevi maghiari	% cadre didactice care predau în limba maghiară din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detașați	suplinitori	
					calificați	necalificați
Nivel preșcolar	0,1	0,3	0,0	0,0	0,0	0,8
Nivel primar	0,1	96,4	96,8	100,0	85,3	100,0

Structura cadrelor didactice care predau în limba maghiară în județul Caraș-Severin, anul școlar 2005-2006

	% elevi germani	% cadre didactice care predau în limba germană din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detașați	suplinitori	
					calificați	necalificați
Nivel preșcolar	2,2	3,4	4,9	0,0	8,7	0,0
Nivel primar	1,4	1,9	2,0	0,0	0,0	0,0
Cl. V-VIII	0,8	3,7	1,2	0,0	5,7	35,1
Cl. IX-XII	1,7	1,9	1,2	0,0	2,8	3,9

Structura cadrelor didactice care predau în limba germană în județul Caraș-Severin, anul școlar 2005-2006

	% elevi sârbi	% cadre didactice care predau în limba sârbă din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detașați	suplinitori	
					calificați	necalificați
Nivel preșcolar	2,0	3,4	4,9	0,0	4,3	0,8
Nivel primar	0,6	0,4	0,4	0,0	0,0	0,0
Cl. V-VIII	0,0	0,6	0,5	0,0	0,0	2,7

Structura cadrelor didactice care predau în limba sârbă în județul Caraș-Severin, anul școlar 2005-2006

	% elevi croați	% cadre didactice care predau în limba croată din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detașați	suplینitori	
					calificați	necalificați
Nivel preșcolar	1,1	1,4	0,5	0,0	4,3	2,3
Nivel primar	0,3	0,3	0,3	0,0	0,0	0,0
Cl. V-VIII	0,4	0,5	0,3	0,0	0,8	2,7
Cl. IX-XII	0,0	0,3	0,4	0,0	0,2	0,0

Structura cadrelor didactice care predau în limba croată în județul Caraș-Severin, anul școlar 2005-2006

	% elevi cehi	% cadre didactice care predau în limba cehă din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detașați	suplینitori	
					calificați	necalificați
Nivel preșcolar	0,3	3,4	4,9	0,0	4,3	0,8
Nivel primar	0,5	0,4	0,4	0,0	0,0	0,0

Structura cadrelor didactice care predau în limba cehă în județul Caraș-Severin, anul școlar 2005-2006

	% elevi ucraineni	% cadre didactice care predau în limba ucraineană din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detașați	suplینitori	
					calificați	necalificați
Nivel preșcolar	0,6	0,3	0,5	0,0	0,0	0,0
Nivel primar	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Cl. V-VIII	0,0	0,2	0,3	0,0	0,0	0,0

Structura cadrelor didactice care predau în limba ucraineană în județul Caraș-Severin, anul școlar 2005-2006

În județul Sălaj există o mare criză de cadre didactice pentru limbile minorităților naționale, la toate nivelurile. 7 din cele 8 cadre didactice care predau limba romani sînt necalificate.

	% elevi români	% cadre didactice care predau în limba română din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detașați	suplینitori	
					calificați	necalificați
Nivel preșcolar	78,9	78,9	81,6	-	82,7	39,5
Nivel primar	78,0	78,5	81,5	-	80,4	24,4
Cl. V-VIII	79,1	94,5	96,5	100,0	99,2	65,0
Cl. IX-XII	84,3	98,8	99,0	-	97,4	100,0

Structura cadrelor didactice care predau în limba română în județul Sălaj, anul școlar 2005-2006

	% elevi maghiari	% cadre didactice care predau în limba maghiară din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detașați	suplinitori	
					calificați	necalificați
Nivel preșcolar	20,7	20,0	17,7	-	16,0	55,3
Nivel primar	20,6	20,7	18,5	-	18,6	65,9
Cl. V-VIII	20,1	4,3	3,0	-	-	25,0
Cl. IX-XII	15,7	1,2	1,0	-	2,6	4,7

Structura cadrelor didactice care predau în limba maghiară în județul Sălaj, anul școlar 2005-2006

	% elevi slovaci	% cadre didactice care predau în limba slovacă din totalul cadrelor didactice				
		total	titulari	detașați	suplinitori	
					calificați	necalificați
Nivel preșcolar	0,2	0,9	0,7	-	1,3	2,6
Nivel primar	0,5	0,3	-	-	1,0	2,4
Cl. V-VIII	0,5	1,0	0,5	-	0,8	6,2
Cl. IX-XII	-	-	-	-	-	-

Structura cadrelor didactice care predau în limba slovacă în județul Sălaj, anul școlar 2005-2006

Lipsa manualelor școlare în limbile minorităților naționale este o problemă acută. Din cele 26 de materii predate¹⁷ în clasa a XI-a doar pentru 6 există manuale acreditate, traduse în maghiară și 4 traduse în limba germană (spre exemplu, nu există manual de fizică sau informatică pentru aceste limbi), din cele 24 de materii din clasa a XII-a pentru 4 există manuale în limba maghiară și pentru una (matematică) în limba germană. Pentru clasele XI-XII există un număr de 215 de manuale acreditate, din acestea doar 15 au fost traduse în maghiară și 5 în germană. Pentru celelalte limbi de predare nu există nici un manual acreditat.¹⁸

În aceste condiții, rezultatele obținute de elevii care învață în altă limbă decât cea română sînt mai slabe decât rezultatele elevilor de la secțiile române¹⁹. Există excepții, în situația în care educația în limba maternă devine practic educația unei elite. Astfel în județul Brașov, la bacalaureatul din anul școlar 2004/2005, media celor care au învățat în limba română a fost 6,45, al celor care au învățat în limba maghiară 8,12, în limba germană 8,73. În județul Alba, la bacalaureatul din anul 2005 (învățămînt de zi), elevii care au învățat în limba română au obținut media de 7,97, elevii care au învățat în maghiară 7,99. Pentru județele Bihor și Sălaj nu am primit date privind rezultatele bacalaureatelor.

¹⁷ Excluzînd manualele de limbă maternă, străină și clasică.

¹⁸ Consiliului Național pentru Evaluarea și Difuzarea Manualelor: *Catalogul manualelor alternative pentru clasele a XI-a și a XII-a de Ministerul Educației și Cercetării, Anul școlar 2004-2005*. Publicat pe pagina electronică a Ministerului Educației și Cercetării. Nu s-a publicat un nou catalog pentru anul școlar 2005-2006.

¹⁹ Datele nu au relevanță dacă numărul elevilor este mic (sub 50), întrucît ele sînt afectate de nivelul unei clase și nu al educației în general din județ.

Județul	Limba de predare	Nr. elevi	Procent reușiți	Media				
				Generală	Lb. română	Matematică	Geografie/Istorie	Lb. maternă
Alba	română	3.820	71,13	7,47 (1.353)	7,49	6,71	8,21	
	maghiară	106	75,47	6,95 (1.777)	6,86	6,62	7,70	6,62
	germană	28	72,73	8,22 (847)	8,76	7,25	8,90	7,98
Bihor	română	5.204	80,88	7,58 (2.407)	7,14	7,04	8,57	
	maghiară	1.028	74,12	7,36 (2.787)	6,19	7,11	8,14	8,02
	slovacă	46	89,13	7,48 (2.584)	6,19	7,13	8,10	8,51
	germană	19	100,00	8,02 (1.692)	7,66	7,81	8,53	8,08
Brașov	română	4.397	70,80	7,49 (1.695)	7,45	6,85	8,18	
	maghiară	179	65,92	7,27 (1.892)	6,94	6,93	7,92	7,31
	germană	143	90,21	8,06 (1.163)	7,99	7,78	8,68	7,77
Caraș-Severin	română	3.302	77,38	7,42 (1.240)	7,12	6,82	8,34	
	germană	38	97,37	7,50 (1.182)	7,53	6,87	8,30	7,30
Sălaj	română	2.289	78,59	7,40 (1.062)	7,40	6,64	8,17	
	maghiară	562	75,44	7,20 (1.173)	6,64	6,62	7,81	7,73
	slovacă	8	75,00	7,30 (1.114)	5,87	6,35	8,31	8,69

Rezultatele testelor naționale din anul 2006 în cele cinci județe²⁰

Se poate observa că de multe ori nota obținută la limba maghiară, un examen în plus pentru cei care optează în favoarea unui învățământului în limba maternă, este mai mică (spre exemplu în Alba a fost materia la care s-a obținut cea mai mică medie). În aceste condiții mulți părinți consideră că învățământul în limba maghiară reprezintă o povară inutilă pentru copii. Cadrele didactice din alte comunități nu-i „sanționează” pe cei care învață în limba maternă. Slovaci din Sălaj au obținut o medie de 8,69 la limba maternă, deși media lor la limba română a fost de 5,87, iar slovacii din Bihor media de 8,51, deși media la limba română a fost de 6,19. Chiar și la limba germană, unde majoritatea celor care învață nu sînt de limbă maternă germană, mediile sînt mai mari decît la limba maghiară.

La bacalaureatul din 2006 în județul Bihor dintre elevii clasăți pe primele 100 de poziții doar 2 au învățat în limba maghiară, iar dintre ultimele 100 (din cei reușiți) 7; în Sălaj 9 respectiv 16, ceea ce arată că și la nivelul acestor examene cei care învață în limba maghiară au rezultate mai slabe²¹. În Sălaj aproximativ 10% din cei care s-au prezentat la bacalaureat au primit note mai mici la limba și literatura maghiară decît la limba și literatura română.

În general în școlile mixte din România nu există un multiculturalism real. Dacă sînt mai rare cazurile în care serbările se desfășoară exclusiv în limba română în aceste școli, la fel de rare sînt și situațiile în care apar pe coridoare inscripții bilingve sau imagini ale personalităților aparținînd

²⁰ Mediile sînt calculate doar pentru cei care au reușit la testele naționale. În colona mediei generale, în paranteză am notat locul corespunzător mediei în clasamentul pe județ. Este important faptul că testul la Geografia României sau Istoria românilor (la alegere) se susține în limba română.

²¹ Trebuie luat în calcul și faptul că în liceele cu profil industrial, unde rezultatele bacalaureatelor sînt în general mai slabe, nu există clase cu predare în limba maghiară. Astfel pe ultimele 100 de poziții liceele teoretice cu predare în limba maghiară „concorează” cu grupurile școlare industriale cu predare în limba română.

culturii minorităților. De obicei, cultura minoritară nu poate depăși limitele claselor în care se desfășoară educația în aceste limbi.

În județul Alba 93,1% dintre școlile care poartă numele unor personalități sînt denumite după personalități românești, 3,4% după personalități maghiare, 1,7% după personalități revendicate afit de comunitatea română cît și de cea maghiară (Iancu de Hunedoara/Hunyadi János), 1,7% după alte personalități; în Bihor 76,0% după personalități românești, 16,0% după personalități maghiare, 4,0% după personalități slovace, 4,0% după alte personalități; în Brașov 83,3% după personalități românești, 11,1% după personalități maghiare, 5,6% după personalități germane; în Caraș-Severin 81,8% după personalități românești, 18,2% după alte personalități; în Sălaj 85,7% după personalități românești, 10,7% după personalități maghiare, 3,6% poartă un nume compus (Ady-Șincai).

Modul în care majoritatea locală se impune în posturi de conducere se reflectă în procentul directorilor aparținînd diferitelor comunități etnice. Se poate observa, în general, o subreprezentare a minorităților în cadrul directorilor de școală.

În județul Alba 97,0% dintre directorii de școli sînt români, 2,7% maghiari, 0,4% germani.

În județul Bihor 85,0% dintre directorii de școli sînt români, 14,3% maghiari, 0,7% slovaci, ceea ce arată că în școlile bilingve directorii sînt români.

În municipiul Brașov 90,6% dintre directorii de școli sînt români, 8,8% maghiari, 0,6% germani. Aceste procente corespund aproximativ procentelor comunităților din localitate.

În municipiul Reșița la toate dintre cele 21 de școli directorii sînt români.

În Zalău, din cei 18 directori de școli, 17 sînt români (94,4%), unul singur este maghiar.

Aceste situații, ca și modul de numerotare a claselor (primele litere din alfabet pentru clasele de predare în limba română), creează în copiii minoritari sentimentul cetățeanului de rang inferior (practica nu este generală, la Zalău, spre exemplu, există excepții).

Copiii romi se află într-o situație specială, mai multe fenomene concurînd la neînscirerea copiilor în școli sau la abandonul școlar: sărăcia, slaba educație a părinților (sistemul educațional din România se bazează încă pe însușirea materiei în afara școlii, cu sprijinul familiei), traumele datorate discriminării, nu în ultimul rînd unor tradiții și mentalități existente în comunitățile de romi (mariajul copiilor, desconsiderarea educației). Există și fenomenul abandonului neînregistrat: mulți copii romi înscriși la școală nu frecventează cursurile; totuși ei nu sînt trecuți ca absenți, din „bunavoință”.

Interviurile au relevat diferite atitudini discriminatorii la adresa romilor: refuzul de a înscrie copii romi în unele școli, înscrierea lor în clase separate (nu pentru a oferi educație în limba romani, ci pentru „a-i proteja” pe copiii neromi). Această atitudine primește un sprijin substanțial și din partea părinților majoritari. Cele mai dese discriminări se manifestă prin pasivitatea cadrelor didactice, care nu acordă nici o atenție copiilor romi din clasă (acordîndu-le notă de trecere doar ca să „scape” de ei cît mai repede sau lăsîndu-i repetenți pentru a forța părinții să-și trimită copiii la școli speciale). Procentul mare (peste 90%) de copii romi la școlile speciale — rezervat, oficial, pentru copii cu dizabilități mentale — este efectul acestei discriminări, la care contribuie, poate, și părinții, întrucît în aceste școli l-i se oferă și o masă caldă, iar copiii pot termina cu ușurință cele opt clase.

O formă de discriminare indirectă se produce în unele școli care solicită prezența elevilor în uniforme școlare, prin urmare părinții mai săraci — mulți dintre ei romi — evită aceste școli. În mod similar, părinții din unele clase decid organizarea unor ore suplimentare cu plată, ceea ce are ca efect scoaterea copiilor mai săraci din respectivele clase.

Conform celor relatate de cadrele didactice romi, viitorul copiilor romi depinde în foarte mare măsură de modul în care se raportează la aceștia învățătoarele/învățătorii. Succesul școlar, acolo unde există, se datorează unor cadre didactice inimoase, care s-au implicat în mod deosebit în sprijinirea acestor tineri.

În urma chestionării cadrelor didactice se poate constata că legislația cu privire la educația în limba minorităților naționale nu este suficient cunoscută (chestionarea cunoștințelor legislative ale cadrelor didactice s-a realizat prin trei întrebări-test, din care două întrebări au avut două variante de răspuns, una trei variante), în special de cadrele didactice care predau în clasele de limba română.

Nr. răspunsurilor corecte	Șansa probabilistică	Cadre didactice române	Cadre didactice maghiare
0	16,66	37,50	0,00
1	41,66	62,50	40,00
2	33,33	0,00	20,00
3	8,33	0,00	40,00

*Gradul de cunoaștere a legislației comparativ cu șansa probabilistică (în procente),
Școala Generală Racoș, județul Brașov*

Nr. răspunsurilor corecte	Șansa probabilistică	Cadre didactice maghiare
0	16,66	27,27
1	41,66	18,18
2	33,33	36,36
3	8,33	18,18

*Gradul de cunoaștere a legislației comparativ cu șansa probabilistică (în procente),
Colegiul Național Áprily Lajos, Brașov*

Nr. răspunsurilor corecte	Șansa probabilistică	Cadre didactice maghiare
0	16,66	60,00
1	41,66	0,00
2	33,33	20,00
3	8,33	20,00

*Gradul de cunoaștere a legislației comparativ cu șansa probabilistică (în procente),
Liceul George Moroianu, Săcele*

Nr. răspunsurilor corecte	Șansa probabilistică	Cadre didactice române
0	16,66	53,85
1	41,66	7,69
2	33,33	38,46
3	8,33	0,00

*Gradul de cunoaștere a legislației comparativ cu șansa probabilistică (în procente),
Școala Generală Zizin, jud. Brașov*

Nr. răspunsurilor corecte	Șansa probabilistică	Cadre didactice maghiare
0	16,66	20,0
1	41,66	80,0
2	33,33	0,0
3	8,33	0,0

*Gradul de cunoaștere a legislației comparativ cu șansa probabilistică (în procente),
Școala Generală Drăușeni, jud. Brașov*

Nr. răspunsurilor corecte	Șansa probabilistică	Cadre didactice române
0	16,66	50,0
1	41,66	50,0
2	33,33	0,0
3	8,33	0,0

Gradul de cunoaștere a legislației comparativ cu șansa probabilistică (în procente), Școala Generală nr. 8, Caransebeș

Nr. răspunsurilor corecte	Șansa probabilistică	Cadre didactice române	Cadre didactice minoritare
0	16,66	50,0	66,7
1	41,66	0,0	0,0
2	33,33	50,0	0,0
3	8,33	0,0	33,3

Gradul de cunoaștere a legislației comparativ cu șansa probabilistică (în procente), Liceul Pedagogic Constantin Diaconovici Loga, Caransebeș²²

Nr. răspunsurilor corecte	Șansa probabilistică	Cadre didactice române
0	16,66	46,15
1	41,66	46,15
2	33,33	7,69
3	8,33	0,0

Gradul de cunoaștere a legislației comparativ cu șansa probabilistică (în procente), Liceul Teoretic Traian Doda, Grupul Școlar Forestier și Grupul Școlar Industrial Construcții de Mașini, Caransebeș

Nr. răspunsurilor corecte	Șansa probabilistică	Cadre didactice române
0	16,66	25,00
1	41,66	25,00
2	33,33	25,00
3	8,33	25,00

Gradul de cunoaștere a legislației comparativ cu șansa probabilistică (în procente), Școala Generală Măru, județul Caraș-Severin

²² Dintre cadrele didactice minoritare au fost chestionate un german, un maghiar și un ucrainean.

Nr. răspunsurilor corecte	Șansa probabilistică	Cadre didactice române	Cadre didactice maghiare
0	16,66	43,48	16,67
1	41,66	34,78	50,00
2	33,33	17,39	33,33
3	8,33	4,35	0,00

Gradul de cunoaștere a legislației comparativ cu șansa probabilistică (în procente), Școala Gimnazială Mihai Eminescu, Zalău

Nr. răspunsurilor corecte	Șansa probabilistică	Cadre didactice române
0	16,66	30,0
1	41,66	30,0
2	33,33	30,0
3	8,33	10,0

Gradul de cunoaștere a legislației comparativ cu șansa probabilistică (în procente), Colegiul Tehnic Alexandru Papiu-Ilarian, Zalău

Nr. răspunsurilor corecte	Șansa probabilistică	Cadre didactice române
0	16,66	61,76
1	41,66	17,65
2	33,33	20,59
3	8,33	0,00

Gradul de cunoaștere a legislației comparativ cu șansa probabilistică (în procente), Școala Gimnazială Lucian Blaga, Jibou

Nr. răspunsurilor corecte	Șansa probabilistică	Cadre didactice române	Cadre didactice maghiare
0	16,66	62,50	20,00
1	41,66	0,00	40,00
2	33,33	37,50	20,00
3	8,33	0,00	20,00

Gradul de cunoaștere a legislației comparativ cu șansa probabilistică (în procente), Colegiul Național Simion Bărnuțiu, Șimleul Silvaniei, județul Sălaj

Școala Generală din Racoș, județul Brașov, are secții în limba română și maghiară. Dintre cadrele didactice române chestionate 25,0% nu vorbește nici o altă limbă decât româna, 12,5% vorbește limba maghiară, nici una germana; dintre cadrele didactice maghiare 40,0% nu vorbește o altă limbă în afara limbii române și maghiare, 20% vorbește germana.

La întrebarea privind posibilitatea existenței discriminării în domeniul educației, cadrele didactice române au dat următoarele răspunsuri: „Nu există discriminare” (trei răspunsuri similare); „Da, există. Se manifestă la toate nivelurile în principal din cauza lipsei de comunicare cu familiile de etnie romă, a unei proaste educații primite acasă și a prejudecăților existente (de ambele părți)” (două răspunsuri similare). Cadrele didactice maghiare au dat următoarele răspunsuri: „Elevii a căror limbă maternă nu este româna ar trebui să susțină aceleași examene ca și cei care învață în limba română.” (două răspunsuri similare); „Elevii romi (și toți ceilalți) ar trebui să cunoască și

îndatoririle, nu numai drepturile, altfel romii se comportă cum vor și totdeauna profesorul este vinovat”.

Întrebare din chestionar	Cadre didactice române (%)			Cadre didactice maghiare (%)		
	da	nu știe	nu	da	nu știe	nu
Școlile cu predare în limba minorităților împiedică cunoașterea culturii române?	0,0	37,5	62,5	0,0	0,0	100,0
Școlile în limba minorităților sînt utile, ferind copii de experiențe negative privind discriminarea?	50,0	25,0	25,0	60,0	20,0	20,0
Este bine să funcționeze clase sub efectiv în limba minorităților, dacă nu există un număr corespunzător de elevi?	50,0	25,0	25,0	100,0	0,0	0,0
La organizarea serbărilor școlare în școala unde predați se folosesc mai multe limbi?	75,0	12,5	12,5	100,0	0,0	0,0
Afișele, materialele expuse pe coridoare, săli de clasă în școala unde predați sînt în mai multe limbi?	75,0	0,0	25,0	80,0	0,0	20,0
Ar trebui, atît la serbări școlare, cît și prin afișe, materiale didactice expuse în școală, să se folosească mai multe limbi?	87,5	12,5	0,0	100,0	0,0	0,0
Cadrele didactice încearcă să evite să aibă copii romi în clasă?	37,5	0,0	62,5	0,0	0,0	100,0
Părinții neromi încearcă să evite să fie copii romi în clasa copiilor lor?	75,0	25,0	0,0	100,0	0,0	0,0
Copiii neromi îi evită pe cei romi, chiar dacă sînt colegi de clasă?	75,0	12,5	12,5	60,0	0,0	40,0
Cadrele didactice discută cu părinți pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	75,0	0,0	25,0	100,0	0,0	0,0
Cadrele didactice discută cu elevi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	87,5	0,0	12,5	100,0	0,0	0,0
Pentru copiii romi este util să învețe limba romani (limba țigănească)?	37,5	25,0	37,5	80,0	20,0	0,0
Pentru copiii români este util să învețe limba maghiară?	0,0	25,0	75,0	80,0	0,0	20,0
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăța în limba română, dar în școli separate?	12,5	12,5	75,0	60,0	20,0	20,0
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăța în limba română, dar în clase separate?	50,0	12,5	37,5	80,0	20,0	0,0
Este bine să se asigure locuri speciale pentru romi în licee și facultăți?	75,0	0,0	25,0	60,0	0,0	40,0
Datorită facilităților oferite de școli speciale părinții romi își trimit copiii la această formă de educație?	100,0	0,0	0,0	20,0	60,0	20,0
Mulți copii din școlile speciale pentru copii cu handicap psihic ar putea învăța în sistemul normal de educație?	25,0	12,5	62,5	0,0	20,0	80,0
Categoriile de elevi care prezintă probleme în alte școli sînt direcționate de cadrele didactice către școlile speciale?	37,5	50,0	12,5	40,0	40,0	20,0
Copiii care ar avea nevoie de educație specială nu sînt înscriși la această formă de învățămînt de părinți de teama copiilor romi?	50,0	25,0	25,0	40,0	60,0	0,0

*Rezultatele obținute prin chestionarea cadrelor didactice
din Școala Generală Racoș, județul Brașov*

La întrebarea „Din ce familii provin elevii care au dificultăți în procesul de educație?”, cu posibilitatea indicării mai multor răspunsuri afirmative, cadrele didactice române au ales următoarele medii familiale: de romi (100,0%), cele cu o educație precară (100,0%), sărace (87,5%), destrămate (75,0%), rurale (62,5%), șomere (62,5%), cadrele didactice maghiare următoarele medii: de romi (100,0%), cele cu o educație precară (80,0%), sărace (60,0%), familii destrămate (40,0%), rurale (40,0%), șomere (20,0%).

Faptul că în școlile multilingve numerotarea claselor începe cu cele de limbă română este considerată de cadrele didactice române a fi normal, pentru că limba română este limba oficială (100,0%), iar cadrele didactice maghiare consideră că această numerotare este indiferentă (60,0%), normală, întrucît limba oficială este româna (20,0%), normală, datorită obiceiului (20,0%).

Dintre cadrele didactice maghiare de la Colegiul Național Áprily Lajos din Brașov (cu predare exclusiv în limba maghiară), 18,2% nu vorbește nici o altă limbă în afara limbii maghiare și române, 36,4% vorbește limba germană.

La întrebarea privind posibilitatea existenței discriminării în domeniul educației, au dat următoarele răspunsuri: „Nu există discriminări.” (două păreri similare); „Da, mai ales copiii cu nevoi speciale sînt discriminați. Discriminarea etnică sau socială nu prea există.”; „Există discriminare în educație, pentru că liceele de specialitate română pot alege din mai mulți copii, pe care să le trimită la olimpiade. Cele de specialitate maghiară se multumesc cu unu-doi care învață în mod regulat și se interesează de anumite lucruri, fiind mai puțini într-o clasă.”; „Sînt școli unde sînt canalizate sume mari, aceste școli au o dotare mult mai bună, profesori mai buni”.

Întrebare din chestionar	Cadre didactice maghiare (%)		
	da	nu știe	nu
Școlile cu predare în limba minorităților împiedică cunoașterea culturii române?	0,0	0,0	100,0
Școlile în limba minorităților sînt utile, ferind copii de experiențe negative privind discriminarea?	63,6	27,3	9,1
Este bine să funcționeze clase sub efectiv în limba minorităților, dacă nu există un număr corespunzător de elevi?	100,0	0,0	0,0
La organizarea serbărilor școlare în școala unde predați se folosesc mai multe limbi?	81,8	0,0	18,2
Afișele, materialele expuse pe coridoare, săli de clasă în școala unde predați sînt în mai multe limbi?	100,0	0,0	0,0
Ar trebui, atît la serbări școlare, cît și prin afișe, materiale didactice expuse în școală, să se folosească mai multe limbi?	90,9	0,0	9,1
Cadrele didactice încearcă să evite să aibă copii romi în clasă?	0,0	36,4	63,6
Părinții neromi încearcă să evite să fie copii romi în clasa copiilor lor?	36,4	45,5	18,2
Copiii neromi îi evită pe cei romi, chiar dacă sînt colegi de clasă?	18,2	36,4	45,5
Cadrele didactice discută cu părinți pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	36,4	54,6	9,1
Cadrele didactice discută cu elevi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	72,8	18,2	9,1
Pentru copiii romi este util să învețe limba romani (limba țigănească)?	90,9	9,1	0,0
Pentru copiii români este util să învețe limba maghiară?	63,6	18,2	18,2
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăța în limba română, dar în școli separate?	9,1	18,2	72,8
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăța în limba română, dar în clase separate?	9,1	27,3	63,6
Este bine să se asigure locuri speciale pentru romi în licee și facultăți?	27,3	27,3	45,5
Datorită facilităților oferite de școli speciale părinții romi își trimit copiii la această formă de educație?	9,1	81,8	9,1
Mulți copii din școlile speciale pentru copii cu handicap psihic ar putea învăța în sistemul normal de educație?	9,1	54,6	36,4
Categoriile de elevi care prezintă probleme în alte școli sînt direcționate de cadrele didactice către școlile speciale?	27,3	18,2	54,6
Copiii care ar avea nevoie de educație specială nu sînt înscriși la această formă de învățămînt de părinți de teama copiilor romi?	9,1	54,6	36,4

Rezultatele obținute prin chestionarea cadrelor didactice din Colegiul Național Áprily Lajos, Brașov

La întrebarea „Din ce familii provin elevii care au dificultăți în procesul de educație?”, cu posibilitatea indicării mai multor răspunsuri afirmative, cadrele didactice au ales următoarele medii

familiale: destrămate (100,0%), sărace (45,5%), cele cu o educație precară (45,5%), rurale (27,3%), de romi (18,2%), șomere (9,1%).

Faptul că în școlile multilingve numerotarea claselor începe cu cele de limbă română este considerată a fi indiferent (45,5%), anormal (27,3%), normal, pentru că acesta este obiceiul (18,2%).

Toate cadrele didactice maghiare chestionate de la Liceul George Moroianu din Săcele (cu clase de predare în limba română și maghiară petru clasele I-VIII și doar clase în limba română la nivel liceal) au afirmat că vorbesc și o altă limbă în afara limbii maghiare și române, 80,0% vorbesc limba germană. În această școală există un corp de clădire (corpul B) doar cu clase în limba maghiară.

La întrebarea privind posibilitatea existenței discriminării în domeniul educației, au dat următoarele răspunsuri: „Nu există discriminări.” (două păreri similare); „Discriminare există în educație. De pildă un copil rom într-o clasă cu majoritate de elevi neromi este desconsiderat din start. Iar în școlile mixte clasele și elevii minorităților nu au șanse egale de dezvoltare cu cel al românilor; pentru activități extrașcolare sau concursuri desfășurate în afara localității nu primesc fonduri. Nici un afiș nu poate fi expus în limba maternă. Cadrele didactice aparținând minorității nu au voie să-și folosească limba maternă în cancelarie.”; „În cazul minorităților examenele ar trebui să fie în limba maternă (concursurile de admitere și examenele de absolvire).”; „Nu știu dacă elevii sînt învățați în școli sau acasă de părinți, dar deja în clasele primare comportamentul elevilor de la secția română este contestabilă în ceea ce privește comportamentul lor față de copiii unguri. Pe poarta școlii, corpul B, am găsit inscripția »Școală de bozgori«”.

Întrebare din chestionar	Cadre didactice maghiare (%)		
	da	nu știe	nu
Școlile cu predare în limba minorităților împiedică cunoașterea culturii române?	0,0	0,0	100,0
Școlile în limba minorităților sînt utile, ferind copii de experiențe negative privind discriminarea?	100,0	0,0	0,0
Este bine să funcționeze clase sub efectiv în limba minorităților, dacă nu există un număr corespunzător de elevi?	80,0	0,0	20,0
La organizarea serbărilor școlare în școala unde predați se folosesc mai multe limbi?	60,0	0,0	40,0
Afișele, materialele expuse pe coridoare, săli de clasă în școala unde predați sînt în mai multe limbi?	60,0	0,0	40,0
Ar trebui, atît la serbări școlare, cît și prin afișe, materiale didactice expuse în școală, să se folosească mai multe limbi?	100,0	0,0	0,0
Cadrele didactice încearcă să evite să aibă copii romi în clasă?	40,0	0,0	60,0
Părinții neromi încearcă să evite să fie copii romi în clasa copiilor lor?	80,0	20,0	0,0
Copiii neromi îi evită pe cei romi, chiar dacă sînt colegi de clasă?	60,0	0,0	40,0
Cadrele didactice discută cu părinți pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	60,0	40,0	0,0
Cadrele didactice discută cu elevi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	100,0	0,0	0,0
Pentru copiii romi este util să învețe limba romani (limba țigănească)?	60,0	20,0	20,0
Pentru copiii români este util să învețe limba maghiară?	20,0	60,0	20,0
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăța în limba română, dar în școli separate?	80,0	20,0	0,0
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăța în limba română, dar în clase separate?	40,0	60,0	0,0
Este bine să se asigure locuri speciale pentru romi în licee și facultăți?	80,0	20,0	0,0
Datorită facilităților oferite de școli speciale părinții romi își trimit copiii la această formă de educație?	0,0	100,0	0,0

Întrebare din chestionar	Cadre didactice maghiare (%)		
	da	nu știe	nu
Mulți copii din școlile speciale pentru copii cu handicap psihic ar putea învăța în sistemul normal de educație?	20,0	20,0	60,0
Categoriile de elevi care prezintă probleme în alte școli sînt direcționate de cadrele didactice către școlile speciale?	100,0	0,0	0,0
Copiii care ar avea nevoie de educație specială nu sînt înscriși la această formă de învățămînt de părinți de teama copiilor romi?	40,0	40,0	20,0

*Rezultatele obținute prin chestionarea cadrelor didactice
din Liceul George Moroianu, Săcele*

Este interesant că la întrebările ce se referă nu la mentalități ci la fapte evidente, cum ar fi caracterul multilingv al serbărilor școlare, răspunsurile pot fi atît de divergente. În astfel de situații rezultatele indică sentimentele privind utilizarea la nivelul așteptărilor sau sub nivelul așteptărilor al limbilor minoritare.

La întrebarea „Din ce familii provin elevii care au dificultăți în procesul de educație?”, cu posibilitatea indicării mai multor răspunsuri afirmative, cadrele didactice au ales următoarele medii familiale: sărace (100,0%), șomere (60,0%), destrămate (60,0%), cele cu o educație precară (40,0%), rurale (20,0%), de romi (20,0%).

Faptul că în școlile multilingve numerotarea claselor începe cu cele de limbă română este considerată a fi anormal (60,0%) indiferent (20,0%), normal, pentru că limba oficială este cea română (20,0%).

În comuna Zizin există două școli generale, dintre care una este considerată „școală de țigani”. Dintre cadrele didactice române din Zizin, județul Brașov, 23,1% nu vorbește nici o altă limbă în afara limbii române, 15,4% vorbește romani, nici unul nu vorbește limba maghiară sau germană.

La întrebarea privind posibilitatea existenței discriminării în domeniul educației, au dat următoarele răspunsuri: „Nu există discriminări.” (patru păreri similare); „Copiii romi în școlile normale sînt marginalizați. Integrarea copiilor cu cerințe educaționale speciale atrage uneori după sine un soi de discriminare. În școlile în care se predă în altă limbă decît română copiii români sînt discriminați.”; „Cred că în ultima perioadă s-a mai atenuat procesul de discriminare, avînd în vedere numărul mare de proiecte (facilități) destinate educației pentru etnicii romi. Începînd de la repartizarea copiilor romi în ultimele bănci și pînă la insulta de acum »măi țigane«, putem afirma că avem nevoie de timp pentru a afirma că nu există discriminare.”; „Da, există, de exemplu copiii romi sînt marginalizați în cazul în care într-o clasă sînt copii romi și neromi”; „Ca în toate domeniile vieții sociale, și în educație există discriminare; aceasta nu poate fi însă numai negativă, ci și pozitivă, contribuind la accentuarea și valorificarea unor diferențe firești. Discriminarea negativă se manifestă în nenumărate feluri, de la o diferențiere involuntară și aproape inconștientă, la o nedreptățire fățișă, urmărită voluntar a elevilor de altă etnie”.

Întrebare din chestionar	Cadre didactice române (%)		
	da	nu știe	nu
Școlile cu predare în limba minorităților împiedică cunoașterea culturii române?	7,7	30,8	61,6
Școlile în limba minorităților sînt utile, ferind copii de experiențe negative privind discriminarea?	30,8	69,2	0,0
Este bine să funcționeze clase sub efectiv în limba minorităților, dacă nu există un număr corespunzător de elevi?	69,2	15,4	15,4
La organizarea serbărilor școlare în școala unde predați se folosesc mai multe limbi?	61,6	7,7	30,8
Afișele, materialele expuse pe coridoare, săli de clasă în școala unde predați sînt în mai multe limbi?	23,1	0,0	76,9

Întrebare din chestionar	Cadre didactice române (%)		
	da	nu știe	nu
Ar trebui, atît la serbări școlare, cît și prin afișe, materiale didactice expuse în școală, să se folosească mai multe limbi?	53,8	23,1	23,1
Cadrele didactice încearcă să evite să aibă copii romi în clasă?	7,7	38,5	53,8
Părinții neromi încearcă să evite să fie copii romi în clasa copiilor lor?	61,6	38,5	0,0
Copiii neromi îi evită pe cei romi, chiar dacă sînt colegi de clasă?	38,5	38,5	23,1
Cadrele didactice discută cu părinți pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	61,6	38,5	0,0
Cadrele didactice discută cu elevi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	76,9	23,1	0,0
Pentru copiii romi este util să învețe limba romani (limba țigănească)?	61,6	23,1	15,4
Pentru copiii români este util să învețe limba maghiară?	15,4	38,5	46,2
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăța în limba română, dar în școli separate?	15,4	30,8	53,8
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăța în limba română, dar în clase separate?	15,4	23,1	61,6
Este bine să se asigure locuri speciale pentru romi în licee și facultăți?	46,2	15,4	38,5
Datorită facilităților oferite de școli speciale părinții romi își trimit copiii la această formă de educație?	30,8	46,2	23,1
Mulți copii din școlile speciale pentru copii cu handicap psihic ar putea învăța în sistemul normal de educație?	7,7	30,8	61,6
Categoriile de elevi care prezintă probleme în alte școli sînt direcționate de cadrele didactice către școlile speciale?	15,4	61,6	23,1
Copiii care ar avea nevoie de educație specială nu sînt înscriși la această formă de învățămînt de părinți de teama copiilor romi?	7,7	61,6	30,8

*Rezultatele obținute prin chestionarea cadrelor didactice
din Școala Generală Zizin, jud. Brașov*

La întrebarea „Din ce familii provin elevii care au dificultăți în procesul de educație?”, cu posibilitatea indicării mai multor răspunsuri afirmative, cadrele didactice au ales următoarele medii familiale: de romi (92,3%), cele cu o educație precară (84,6%), sărace (76,9%), destrămate (69,2%), rurale (38,5%), șomere (23,1%).

Faptul că în școlile multilingve numerotarea claselor începe cu cele de limbă română este considerată a fi normal, pentru că în România limba oficială este româna (84,6%), indiferent (15,4%).

Dintre cadrele didactice maghiare de la Școala Generală Drăușeni din județul Brașov, 40,0% nu vorbește nici o altă limbă în afara limbii maghiare și române, nici unul nu vorbește limba germană.

La întrebarea privind posibilitatea existenței discriminării în domeniul educației, o singură persoană a oferit răspuns: „Da, există. Copiii din clasele I-VIII învață limba română, ca și cum ar fi limba lor maternă. Din această cauză la examenul de capacitate acești copiii au rezultate mai slabe decît copiii români”.

Întrebare din chestionar	Cadre didactice maghiare (%)		
	da	nu știe	nu
Școlile cu predare în limba minorităților împiedică cunoașterea culturii române?	0,0	0,0	100,0
Școlile în limba minorităților sînt utile, ferind copii de experiențe negative privind discriminarea?	100,0	0,0	0,0
Este bine să funcționeze clase sub efectiv în limba minorităților, dacă nu există un număr corespunzător de elevi?	100,0	0,0	0,0

Întrebare din chestionar	Cadre didactice maghiare (%)		
	da	nu știe	nu
La organizarea serbărilor școlare în școala unde predați se folosesc mai multe limbi?	100,0	0,0	0,0
Afișele, materialele expuse pe coridoare, săli de clasă în școala unde predați sînt în mai multe limbi?	100,0	0,0	0,0
Ar trebui, atît la serbări școlare, cît și prin afișe, materiale didactice expuse în școală, să se folosească mai multe limbi?	100,0	0,0	0,0
Cadrele didactice încearcă să evite să aibă copii romi în clasă?	0,0	0,0	100,0
Părinții neromi încearcă să evite să fie copii romi în clasa copiilor lor?	0,0	0,0	100,0
Copiii neromi îi evită pe cei romi, chiar dacă sînt colegi de clasă?	0,0	0,0	100,0
Cadrele didactice discută cu părinți pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	100,0	0,0	0,0
Cadrele didactice discută cu elevi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	60,0	0,0	40,0
Pentru copiii romi este util să învețe limba romani (limba țigănească)?	100,0	0,0	0,0
Pentru copiii români este util să învețe limba maghiară?	100,0	0,0	0,0
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăța în limba română, dar în școli separate?	0,0	0,0	100,0
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăța în limba română, dar în clase separate?	20,0	0,0	80,0
Este bine să se asigure locuri speciale pentru romi în licee și facultăți?	80,0	0,0	20,0
Datorită facilităților oferite de școli speciale părinții romi își trimit copiii la această formă de educație?	40,0	60,0	0,0
Mulți copii din școlile speciale pentru copii cu handicap psihic ar putea învăța în sistemul normal de educație?	20,0	20,0	60,0
Categoriile de elevi care prezintă probleme în alte școli sînt direcționate de cadrele didactice către școlile speciale?	20,0	0,0	80,0
Copiii care ar avea nevoie de educație specială nu sînt înscriși la această formă de învățămînt de părinți de teama copiilor romi?	0,0	40,0	60,0

Rezultatele obținute prin chestionarea cadrelor didactice din Școala Generală Drăușeni, județul Brașov

La întrebarea „Din ce familii provin elevii care au dificultăți în procesul de educație?”, cu posibilitatea indicării mai multor răspunsuri afirmative, cadrele didactice au ales următoarele medii familiale: sărace (100,0%), de romi (100,0%), șomere (100,0%), cele cu o educație precară (80,0%), rurale (80,0%), destrămate (20,0%).

Faptul că în școlile multilingve numerotarea claselor începe cu cele de limbă română este considerată a fi anormal (60,0%), normal, pentru că acesta este obiceiul (20,0%).

În Școala generală nr. 8 din Caransebeș educația se desfășoară în limba română. Dintre cadrele didactice chestionate 75,0% au afirmat cunoașterea unei limbi străine, 25,0% vorbește limba germană.

La întrebarea privind posibilitatea existenței discriminării în domeniul educației, 75,0% au afirmat că nu există, un cadru didactic a afirmat că este „posibil în unele regiuni ale României, în cazul școlilor la care predau personal nu este cazul”.

Întrebare din chestionar	Cadre didactice române (%)		
	da	nu știe	nu
Școlile cu predare în limba minorităților împiedică cunoașterea culturii române?	25,0	50,0	25,0
Școlile în limba minorităților sînt utile, ferind copii de experiențe negative privind discriminarea?	25,0	75,0	0,0

Întrebare din chestionar	Cadre didactice române (%)		
	da	nu știe	nu
Este bine să funcționeze clase sub efectiv în limba minorităților, dacă nu există un număr corespunzător de elevi?	25,0	25,0	50,0
La organizarea serbărilor școlare în școala unde predați se folosesc mai multe limbi?	50,0	0,0	50,0
Afișele, materialele expuse pe coridoare, săli de clasă în școala unde predați sînt în mai multe limbi?	25,0	0,0	75,0
Ar trebui, atît la serbări școlare, cît și prin afișe, materiale didactice expuse în școală, să se folosească mai multe limbi?	25,0	0,0	25,0
Cadrele didactice încearcă să evite să aibă copii romi în clasă?	25,0	0,0	75,0
Părinții neromi încearcă să evite să fie copii romi în clasa copiilor lor?	25,0	0,0	75,0
Copiii neromi îi evită pe cei romi, chiar dacă sînt colegi de clasă?	0,0	0,0	100,0
Cadrele didactice discută cu părinți pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	25,0	25,0	50,0
Cadrele didactice discută cu elevi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	50,0	0,0	50,0
Pentru copiii romi este util să învețe limba romani (limba țigănească)?	75,0	0,0	25,0
Pentru copiii români este util să învețe limba maghiară?	25,0	25,0	50,0
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăța în limba română, dar în școli separate?	0,0	50,0	50,0
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăța în limba română, dar în clase separate?	0,0	50,0	50,0
Este bine să se asigure locuri speciale pentru romi în licee și facultăți?	50,0	0,0	50,0
Datorită facilităților oferite de școli speciale părinții romi își trimit copiii la această formă de educație?	25,0	75,0	0,0
Mulți copii din școlile speciale pentru copii cu handicap psihic ar putea învăța în sistemul normal de educație?	0,0	25,0	75,0
Categoriile de elevi care prezintă probleme în alte școli sînt direcționate de cadrele didactice către școlile speciale?	75,0	0,0	25,0
Copiii care ar avea nevoie de educație specială nu sînt înscriși la această formă de învățămînt de părinți de teama copiilor romi?	25,0	25,0	50,0

*Rezultatele obținute prin chestionarea cadrelor didactice
din Școala Generală nr. 8, Caransebeș*

La întrebarea „Din ce familii provin elevii care au dificultăți în procesul de educație?”, cu posibilitatea indicării mai multor răspunsuri afirmative, cadrele didactice au ales următoarele medii familiale: cele destrămate (100,0%), cu o educație precară (50,0%), sărace (50,0%), șomere (50,0%), rome (50,0%).

Faptul că în școlile multilingve numerotarea claselor începe cu cele de limbă română este considerată de cadrele didactice române a fi normal, pentru că limba română este limba oficială (75,0%), 25,0% au declarat că nu ar trebui să existe o regulă în acest sens.

Liceul Pedagogic Constantin Diaconovici Loga din Caransebeș are secții în limba română și germană. Dintre cadrele didactice chestionate 40,0% au fost români, 20,0% germani, 20,0% maghiari și 20,0% ucraineni. Dintre cadrele didactice române toți au declarat că vorbesc o limbă străină, 50,0% germana; dintre cadrele didactice minoritare toți vorbesc o limbă străină, 50,0% din cei a căror limbă maternă nu e germana vorbesc această limbă.

La întrebarea privind posibilitatea existenței discriminării în domeniul educației, un cadru didactic român a afirmat că nu există discriminare, celălalt a dat următorul răspuns: „Da, există discriminare, dar fiecare situație are particularitățile ei. De exemplu, din cele observate de mine pînă acum, copiii romi nu sînt marginalizați de cei neromi decît în cazul în care nu fac față cerințelor școlare, dar același lucru se întîmplă și în cazul copiilor neromi cu probleme la învățătură.

Nu am observat nici un fel de discriminare în cazul celorlalte minorități”. Conform răspunsurilor cadrelor didactice minoritare discriminare nu există.

Întrebare din chestionar	Cadre didactice române (%)			Cadre didactice minoritare (%)		
	da	nu știe	nu	da	nu știe	nu
Școlile cu predare în limba minorităților împiedică cunoașterea culturii române?	0,0	50,0	50,0	0,0	0,0	100,0
Școlile în limba minorităților sînt utile, ferind copii de experiențe negative privind discriminarea?	0,0	100,0	0,0	66,7	0,0	33,3
Este bine să funcționeze clase sub efectiv în limba minorităților, dacă nu există un număr corespunzător de elevi?	50,0	50,0	0,0	100,0	0,0	0,0
La organizarea serbărilor școlare în școala unde predați se folosesc mai multe limbi?	100,0	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0
Afișele, materialele expuse pe coridoare, săli de clasă în școala unde predați sînt în mai multe limbi?	100,0	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0
Ar trebui, atît la serbări școlare, cît și prin afișe, materiale didactice expuse în școală, să se folosească mai multe limbi?	100,0	0,0	0,0	66,7	0,0	33,3
Cadrele didactice încearcă să evite să aibă copii romi în clasă?	0,0	50,0	50,0	0,0	66,7	33,3
Părinții neromi încearcă să evite să fie copii romi în clasa copiilor lor?	0,0	100,0	0,0	0,0	66,7	33,3
Copiii neromi îi evită pe cei romi, chiar dacă sînt colegi de clasă?	50,0	0,0	50,0	33,3	33,3	33,3
Cadrele didactice discută cu părinți pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	50,0	50,0	0,0	66,7	0,0	33,3
Cadrele didactice discută cu elevi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	50,0	50,0	0,0	33,3	33,3	33,3
Pentru copiii romi este util să învețe limba romani (limba țigănească)?	50,0	50,0	0,0	100,0	0,0	0,0
Pentru copiii români este util să învețe limba maghiară?	0,0	50,0	50,0	33,3	67,7	0,0
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăța în limba română, dar în școli separate?	50,0	0,0	50,0	0,0	0,0	100,0
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăța în limba română, dar în clase separate?	0,0	50,0	50,0	33,3	0,0	66,7
Este bine să se asigure locuri speciale pentru romi în licee și facultăți?	0,0	50,0	50,0	0,0	33,3	66,7
Datorită facilităților oferite de școli speciale părinții romi își trimit copiii la această formă de educație?	50,0	50,0	0,0	0,0	100,0	0,0
Mulți copii din școlile speciale pentru copii cu handicap psihic ar putea învăța în sistemul normal de educație?	100,0	0,0	0,0	0,0	33,3	66,7
Categoriile de elevi care prezintă probleme în alte școli sînt direcționate de cadrele didactice către școlile speciale?	50,0	50,0	0,0	33,3	66,7	0,0
Copiii care ar avea nevoie de educație specială nu sînt înscrși la această formă de învățămînt de părinți de teama copiilor romi?	50,0	50,0	0,0	0,0	66,7	0,0

Rezultatele obținute prin chestionarea cadrelor didactice din Liceul Pedagogic Constantin Diaconovici Loga, Caransebeș

La întrebarea „Din ce familii provin elevii care au dificultăți în procesul de educație?”, cu posibilitatea indicării mai multor răspunsuri afirmative, cadrele didactice române au ales următoarele medii familiale: cele cu o educație precară (100,0%), destrămate (100,0%), de romi (50,0%), sărace (50,0%); cadrele didactice minoritare următoarele medii: familii destrămate (100,0%), cele cu o educație precară (100,0%), sărace (33,3%), șomere (33,3%).

Faptul că în școlile multilingve numerotarea claselor începe cu cele de limbă română este considerată de cadrele didactice române a fi normal, pentru că limba română este limba oficială (50,0%), normal, pentru că acesta este obiceiul (50,0%), iar cadrele didactice minoritare consideră că această numerotare este normală, pentru că limba română este limba oficială (33,3%), normală, pentru că acesta este obiceiul (33,3%), indiferentă (33,3%).

Dintre cadrele didactice chestionate ale Liceului Teoretic Traian Doda din Caransebeș toți au declarat că vorbesc și o altă limbă în afara limbii române, 33,3% vorbesc limba germană, 33,3% vorbesc maghiara.

La întrebarea privind posibilitatea existenței discriminării în domeniul educației, un cadru didactic a afirmat că nu există discriminări, unul că „există discriminare pozitivă, prin faptul că se asigură unele privilegii copiilor de romi”, unul a răspuns afirmativ: „atît la nivelul elevilor în mod direct, cît și indirect, la fel la nivelul cadrelor didactice; din păcate discriminarea pozitivă este cu totul izolată; problema e că majoritatea s-a obișnuit cu discriminarea ca o condiție de existență”.

Dintre cadrele didactice chestionate ale Grupului Școlar Forestier Caransebeș 20,0% au declarat că nu vorbesc nici o altă limbă în afara limbii române, 20,0% vorbesc limba germană.

La întrebarea privind posibilitatea existenței discriminării în domeniul educației, au dat următoarele răspunsuri: „Nu există discriminări.” (trei păreri similare); „Da, prin izolarea de comunitate”, „Există discriminare în educație. Ea se manifestă din partea minorității maghiare, care nu dorește să învețe limba română, deși este limbă oficială, datorită unei educații separatiste, care dorește cultivarea numai a valorilor maghiare”.

Dintre cadrele didactice chestionate ale Grupului Școlar Industrial Construcții de Mașini din Caransebeș 40,0% au declarat că nu vorbesc nici o altă limbă în afara limbii române.

La întrebarea privind posibilitatea existenței discriminării în domeniul educației, toți au afirmat că nu există discriminări.

Întrebare din chestionar	Cadre didactice române (%)		
	da	nu știe	nu
Școlile cu predare în limba minorităților împiedică cunoașterea culturii române?	15,4	30,8	53,8
Școlile în limba minorităților sînt utile, ferind copii de experiențe negative privind discriminarea?	30,8	53,8	15,4
Este bine să funcționeze clase sub efectiv în limba minorităților, dacă nu există un număr corespunzător de elevi?	53,8	15,4	30,8
La organizarea serbărilor școlare în școala unde predați se folosesc mai multe limbi?	38,5	0,0	61,6
Afișele, materialele expuse pe coridoare, săli de clasă în școala unde predați sînt în mai multe limbi?	30,8	0,0	69,2
Ar trebui, atît la serbări școlare, cît și prin afișe, materiale didactice expuse în școală, să se folosească mai multe limbi?	69,2	7,7	23,1
Cadrele didactice încearcă să evite să aibă copii romi în clasă?	15,4	15,4	69,2
Părinții neromi încearcă să evite să fie copii romi în clasa copiilor lor?	23,1	23,1	53,8
Copiii neromi îi evită pe cei romi, chiar dacă sînt colegi de clasă?	23,1	15,4	61,6
Cadrele didactice discută cu părinți pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	69,2	30,8	0,0
Cadrele didactice discută cu elevi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	84,6	15,4	0,0
Pentru copiii romi este util să învețe limba romani (limba țigănească)?	61,6	23,1	15,4
Pentru copiii români este util să învețe limba maghiară?	15,4	7,7	76,9
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăța în limba română, dar în școli separate?	15,4	23,1	53,8
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăța în limba română, dar în clase separate?	23,1	7,7	69,2
Este bine să se asigure locuri speciale pentru romi în licee și facultăți?	23,1	7,7	69,2
Datorită facilităților oferite de școli speciale părinții romi își trimit copiii la această formă de educație?	23,1	46,2	30,8
Mulți copii din școlile speciale pentru copii cu handicap psihic ar putea învăța în sistemul normal de educație?	15,4	15,4	69,2
Categoriile de elevi care prezintă probleme în alte școli sînt direcționate de cadrele didactice către școlile speciale?	23,1	53,8	23,1

Întrebare din chestionar	Cadre didactice române (%)		
	da	nu știe	nu
Copiii care ar avea nevoie de educație specială nu sînt înscriși la această formă de învățămînt de părinți de teama copiilor romi?	15,4	46,2	38,5

Rezultatele obținute prin chestionarea cadrelor didactice române din Liceul Teoretic Traian Doda, Grupul Școlar Forestier și Grupul Școlar Industrial Construcții de Mașini, Caransebeș

Cadrele didactice chestionate din cele trei licee, la întrebarea „Din ce familii provin elevii care au dificultăți în procesul de educație?”, cu posibilitatea indicării mai multor răspunsuri afirmative, au ales următoarele medii familiale: destrămate (92,3%), de romi (69,2%), cele cu o educație precară (69,2%), sărace (46,2%), șomere (23,1%), rurale (15,4%).

Faptul că în școlile multilingve numerotarea claselor începe cu cele de limbă română este considerată a fi normal, pentru că în România limba oficială este româna (69,2%), indiferent (23,1%), anormal (7,7%).

La Școala Generală Măru din județul Caraș-Severin 75,0% dintre cadrele didactice chestionate s-a declarat a fi român, 25,0% italian de limba maternă română. 75,0 au declarat că vorbesc o limbă străină, 50,0% germana.

La întrebarea privind posibilitatea existenței discriminării în domeniul educației, toți au răspuns negativ.

Întrebare din chestionar	Cadre didactice lb. română (%)		
	da	nu știe	nu
Școlile cu predare în limba minorităților împiedică cunoașterea culturii române?	0,0	50,0	50,0
Școlile în limba minorităților sînt utile, ferind copii de experiențe negative privind discriminarea?	25,0	75,0	0,0
Este bine să funcționeze clase sub efectiv în limba minorităților, dacă nu există un număr corespunzător de elevi?	0,0	25,0	75,0
La organizarea serbărilor școlare în școala unde predați se folosesc mai multe limbi?	50,0	0,0	50,0
Afișele, materialele expuse pe coridoare, săli de clasă în școala unde predați sînt în mai multe limbi?	25,0	0,0	75,0
Ar trebui, atît la serbări școlare, cît și prin afișe, materiale didactice expuse în școală, să se folosească mai multe limbi?	75,0	0,0	25,0
Cadrele didactice încearcă să evite să aibă copii romi în clasă?	0,0	0,0	100,0
Părinții neromi încearcă să evite să fie copii romi în clasa copiilor lor?	50,0	0,0	50,0
Copiii neromi îi evită pe cei romi, chiar dacă sînt colegi de clasă?	0,0	25,0	75,0
Cadrele didactice discută cu părinți pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	75,0	0,0	25,0
Cadrele didactice discută cu elevi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	50,0	0,0	50,0
Pentru copiii romi este util să învețe limba romani (limba țigănească)?	50,0	25,0	25,0
Pentru copiii români este util să învețe limba maghiară?	50,0	0,0	50,0
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăța în limba română, dar în școli separate?	0,0	0,0	100,0
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăța în limba română, dar în clase separate?	0,0	0,0	100,0
Este bine să se asigure locuri speciale pentru romi în licee și facultăți?	0,0	0,0	100,0
Datorită facilităților oferite de școli speciale părinții romi își trimit copiii la această formă de educație?	75,0	25,0	0,0

Întrebare din chestionar	Cadre didactice lb. română (%)		
	da	nu știe	nu
Mulți copii din școlile speciale pentru copii cu handicap psihic ar putea învăța în sistemul normal de educație?	25,0	25,0	50,0
Categoriile de elevi care prezintă probleme în alte școli sînt direcționate de cadrele didactice către școlile speciale?	50,0	50,0	0,0
Copiii care ar avea nevoie de educație specială nu sînt înscriși la această formă de învățămînt de părinți de teama copiilor romi?	25,0	25,0	50,0

Rezultatele obținute prin chestionarea cadrelor didactice din Școala Generală Măru, județul Caraș-Severin

La întrebarea „Din ce familii provin elevii care au dificultăți în procesul de educație?”, cu posibilitatea indicării mai multor răspunsuri afirmative, cadrele didactice au ales următoarele medii familiale: cele cu o educație precară (100,0%), destrămate (100,0%), sărace (75,0%), de romi (25,0%), șomere (25,0%), rurale (25,0%).

Faptul că în școlile multilingve numerotarea claselor începe cu cele de limbă română este considerată de cadrele didactice române a fi normal, pentru că limba română este limba oficială (75,0%), indiferent (25,5%).

Școala Gimnazială Mihai Eminescu din Zalău are secții în limba română și maghiară. Dintre cadrele didactice române chestionate 47,8% nu vorbește nici o altă limbă decît româna, 8,7% vorbește limba maghiară; dintre cadrele didactice maghiare 16,7% nu vorbește o altă limbă în afara limbii române și maghiare.

La întrebarea privind posibilitatea existenței discriminării în domeniul educației, cadrele didactice române au dat următoarele răspunsuri: „Nu există discriminare” (nouă răspunsuri similare); „Da, există, se manifestă la toate nivelele. Este nevoie de mai multe acțiuni comune între elevi și părinți, pentru a se forma relații de comunicare și ajutor reciproc. Ele pot fi organizate în cadrul școlii sau la nivel de școală”; „Mai există unele prejudecăți. Copiii romi sînt marginalizați și din cauza igienei precare.”; „Dacă există romi care nu respectă igiena atunci aceștia nu sînt acceptați de colegii acestora, dar mai ales de părinții elevilor clasei respective. Uneori sînt acceptați dar nu sînt tolerați, nu sînt integrați în colectiv”; „Condițiile de școlarizare sînt precare, cadrele didactice necalificate, lipsesc mijloacele didactice moderne, unele clase funcționează după amiază”; „Elevilor cu relații și posibilități materiale li se asigură condiții să învețe cu program de dimineață, iar ceilalți sînt cu program de după masă” (trei opinii similare); „Elevii care au părinți cu bani ajung să termine o facultate, deși erau elevi slabi”; „Există clase numeroase ce includ copii cu grave probleme de handicap psihic sau comportamental, care deranjează orele. Cadrele care lucrează cu efective mari nu sînt retribuite cu nimic în plus”. Între media de vîrstă a celor care au afirmat că nu există discriminare în educație (48,4 ani) și a celor care au afirmat că există (48,0 ani) nu se poate observa o diferență remarcabilă. Conform răspunsurilor cadrelor didactice maghiare discriminare nu există (o singură opinie), există (două astfel de opinii, fără a detalia).

Întrebare din chestionar	Cadre didactice române (%)			Cadre didactice maghiare (%)		
	da	nu știe	nu	da	nu știe	nu
Școlile cu predare în limba minorităților împiedică cunoașterea culturii române?	43,5	30,4	26,1	0,0	16,7	83,3
Școlile în limba minorităților sînt utile, ferind copii de experiențe negative privind discriminarea?	43,5	43,5	13,0	100,0	0,0	0,0
Este bine să funcționeze clase sub efectiv în limba minorităților, dacă nu există un număr corespunzător de elevi?	21,7	13,0	65,2	100,0	0,0	0,0
La organizarea serbărilor școlare în școala unde predați se folosesc mai multe limbi?	95,7	0,0	4,3	100,0	0,0	0,0
Afișele, materialele expuse pe coridoare, săli de clasă în școala unde predați sînt în mai multe limbi?	73,9	4,3	21,7	66,7	0,0	33,3

Întrebare din chestionar	Cadre didactice române (%)			Cadre didactice maghiare (%)		
	da	nu știe	nu	da	nuștie	nu
Ar trebui, atât la serbări școlare, cât și prin afișe, materiale didactice expuse în școală, să se folosească mai multe limbi?	69,6	4,3	26,1	83,3	0,0	16,7
Cadrele didactice încearcă să evite să aibă copii romi în clasă?	73,9	0,0	26,1	33,3	0,0	66,7
Părinții neromi încearcă să evite să fie copii romi în clasa copiilor lor?	52,2	13,0	34,8	33,3	50,0	16,7
Copiii neromi îi evită pe cei romi, chiar dacă sînt colegi de clasă?	39,1	8,7	52,2	50,0	33,3	16,7
Cadrele didactice discută cu părinți pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	78,3	21,7	0,0	83,3	16,7	0,0
Cadrele didactice discută cu elevi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	87,0	8,7	4,3	83,3	16,7	0,0
Pentru copiii romi este util să învețe limba romani (limba țigănească)?	52,2	30,4	17,4	83,3	16,7	0,0
Pentru copiii români este util să învețe limba maghiară?	17,4	13,0	65,2	50,0	50,0	0,0
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăța în limba română, dar în școli separate?	47,8	17,4	34,8	0,0	33,3	66,7
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăța în limba română, dar în clase separate?	52,2	13,0	34,8	33,3	16,7	50,0
Este bine să se asigure locuri speciale pentru romi în licee și facultăți?	34,8	30,4	34,8	33,3	50,0	16,7
Datorită facilităților oferite de școli speciale părinții romi își trimit copiii la această formă de educație?	39,1	39,1	21,7	0,0	100,0	0,0
Mulți copii din școlile speciale pentru copii cu handicap psihic ar putea învăța în sistemul normal de educație?	4,3	21,7	73,9	33,3	0,0	66,7
Categoriile de elevi care prezintă probleme în alte școli sînt direcționate de cadrele didactice către școlile speciale?	39,1	43,5	17,4	83,3	16,7	0,0
Copiii care ar avea nevoie de educație specială nu sînt înscriși la această formă de învățămînt de părinți de teama copiilor romi?	17,4	52,2	30,4	0,0	66,7	33,0

*Rezultatele obținute prin chestionarea cadrelor didactice
din Școala Gimnazială Mihai Eminescu, Zalău*

La întrebarea „Din ce familii provin elevii care au dificultăți în procesul de educație?”, cu posibilitatea indicării mai multor răspunsuri afirmative, cadrele didactice române au ales următoarele medii familiale: cele cu o educație precară (87,0%), destrămate (73,9%), de romi (56,5%), sărace (43,5%), șomere (13,0%) rurale (4,3%), cadrele didactice maghiare următoarele medii: de romi (100,0%), cele cu o educație precară (66,7%), sărace (66,7%), familii destrămate (50,0%), șomere (33,3%), rurale (16,7%).

Faptul că în școlile multilingve numerotarea claselor începe cu cele de limbă română este considerată de cadrele didactice române a fi normal, pentru că limba română este limba oficială (47,8%), indiferent (34,8%), anormal (8,7%), 4,3% a afirmat că o astfel de numerotare nu se practică, întrucît numerotarea claselor se realizează prin rotație, iar cadrele didactice maghiare consideră că această numerotare este indiferentă (83,3%), anormală (16,7%).

În Colegiul Tehnic Alexandru Papiu-Ilarian din Zalău educația se desfășoară în limba română. Dintre cadrele didactice chestionate 15,0% nu vorbește nici o altă limbă decît româna, 5,0% vorbește limba maghiară.

La întrebarea privind posibilitatea existenței discriminării în domeniul educației, cadrele didactice române au dat următoarele răspunsuri: „Nu există discriminare” (14 răspunsuri similare, cum ar fi „Îmi place să cred că nu există discriminare în educație, această idee aparține doar politicienilor”); „Există și va exista întotdeauna”, „Da, în învățămîntul superior, și ține de posibilități materiale”, „Există discriminare între elevi pornind de la situația materială sau mediul din care provin. Există uneori discriminare din partea profesorilor față de elevi provocată de situația generală a educației sau de mediul de proveniență”, „Există, în rîndul copiilor cu nevoi speciale. Se manifestă prin intoleranță față de aspecte negative ale comportamentului, prin tratarea cu superficialitate a problemelor lor”, „Există discriminare în salarizarea cadrelor didactice. Există

discriminare și în colectivele de elevi, care se manifestă mai ales prin batjocorirea și ironizarea celor care sînt »altfel« (rockeri, elevi cu nevoi speciale etc.)”.

Întrebare din chestionar	Cadre didactice române (%)		
	da	nu știe	nu
Școlile cu predare în limba minorităților împiedică cunoașterea culturii române?	35,0	50,0	15,0
Școlile în limba minorităților sînt utile, ferind copii de experiențe negative privind discriminarea?	35,0	35,0	30,0
Este bine să funcționeze clase sub efectiv în limba minorităților, dacă nu există un număr corespunzător de elevi?	20,0	20,0	60,0
La organizarea serbărilor școlare în școala unde predați se folosesc mai multe limbi?	45,0	0,0	55,0
Afișele, materialele expuse pe coridoare, săli de clasă în școala unde predați sînt în mai multe limbi?	55,0	0,0	45,0
Ar trebui, atît la serbări școlare, cît și prin afișe, materiale didactice expuse în școală, să se folosească mai multe limbi?	50,0	25,0	25,0
Cadrele didactice încearcă să evite să aibă copii romi în clasă?	0,0	25,0	75,0
Părinții neromi încearcă să evite să fie copii romi în clasa copiilor lor?	15,0	40,0	45,0
Copiii neromi îi evită pe cei romi, chiar dacă sînt colegi de clasă?	20,0	45,0	35,0
Cadrele didactice discută cu părinți pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	45,0	50,0	5,0
Cadrele didactice discută cu elevi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	55,0	35,0	10,0
Pentru copiii romi este util să învețe limba romani (limba țigănească)?	55,0	25,0	20,0
Pentru copiii români este util să învețe limba maghiară?	45,0	15,0	40,0
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăța în limba română, dar în școli separate?	5,0	5,0	90,0
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăța în limba română, dar în clase separate?	15,0	5,0	80,0
Este bine să se asigure locuri speciale pentru romi în licee și facultăți?	20,0	30,0	50,0
Datorită facilităților oferite de școli speciale părinții romi își trimit copiii la această formă de educație?	25,0	50,0	25,0
Mulți copii din școlile speciale pentru copii cu handicap psihic ar putea învăța în sistemul normal de educație?	20,0	30,0	50,0
Categoriile de elevi care prezintă probleme în alte școli sînt direcționate de cadrele didactice către școlile speciale?	35,0	40,0	25,0
Copiii care ar avea nevoie de educație specială nu sînt înscriși la această formă de învățămînt de părinți de teama copiilor romi?	10,0	65,0	25,0

Rezultatele obținute prin chestionarea cadrelor didactice din Colegiul Tehnic Alexandru Papiu-Ilarian, Zalău

Într-o școală în care învățămîntul se desfășoară exclusiv în limba română, în mod normal, nu se ridică problema utilizării limbilor minoritare la serbările școlare sau prin afișe expuse pe coridoare. Răspunsurile „pozitive” la întrebările din acest domeniu (în jur de 50%!) oferă un indiciu asupra sincerității persoanelor chestionate. În același timp 96,0% din elevii acestei școli au declarat că serbările se desfășoară exclusiv în limba română, doar 4,0% au declarat că și în limba engleză.

La întrebarea „Din ce familii provin elevii care au dificultăți în procesul de educație?”, cu posibilitatea indicării mai multor răspunsuri afirmative, cadrele didactice au ales următoarele medii familiale: cele cu o educație precară (90,0%), destrămate (75,0%), rurale (30,0%), sărace (25,0%), de romi (20,0%), șomere (15,0%).

Faptul că în școlile multilingve numerotarea claselor începe cu cele de limbă română este considerată de cadrele didactice a fi normal, pentru că limba română este limba oficială (55,0%),

indiferent (20,0%), normal, pentru că așa este obiceiul (15,0%), anormal (5,0%), 5,0% a afirmat că o astfel de numerotare nu se practică.

Școala Gimnazială Lucian Blaga din Jibou are doar secție în limba română. Dintre cadrele didactice chestionate 52,9% nu vorbește nici o altă limbă decât româna, 5,9% vorbește limba maghiară.

La întrebarea privind posibilitatea existenței discriminării în domeniul educației, 64,7% din cadrele didactice au afirmat că nu există discriminare, 11,8% consideră că romii se autodiscriminează prin nefrecventarea școlii. Alte tipuri de răspunsuri: „Nu există discriminare din partea cadrelor didactice. Apar probleme în educație datorită părinților cu stare materială slabă, climatului familial nociv, unei anumite mentalități în societate”, „Da, între copiii romi și celelalte minorități naționale, deoarece copiii romi datorită educației și a mediului din care provin nu se pot integra într-un colectiv de elevi români, maghiari etc. Copii romi sînt marginalizați de întreaga societate”, „Cred că da, dar nu peste tot”, „Da, izolarea copiilor cu probleme” (două răspunsuri similare), „Prin note mici sau mari în funcție de apartenența etnică”.

Întrebare din chestionar	Cadre didactice române (%)		
	da	nu știe	nu
Școlile cu predare în limba minorităților împiedică cunoașterea culturii române?	20,6	38,2	41,2
Școlile în limba minorităților sînt utile, ferind copii de experiențe negative privind discriminarea?	41,2	32,4	26,5
Este bine să funcționeze clase sub efectiv în limba minorităților, dacă nu există un număr corespunzător de elevi?	50,0	17,6	32,4
La organizarea serbărilor școlare în școala unde predați se folosesc mai multe limbi?	41,2	2,9	55,9
Afișele, materialele expuse pe coridoare, săli de clasă în școala unde predați sînt în mai multe limbi?	41,2	0,0	58,8
Ar trebui, atît la serbări școlare, cît și prin afișe, materiale didactice expuse în școală, să se folosească mai multe limbi?	58,8	8,8	32,4
Cadrele didactice încearcă să evite să aibă copii romi în clasă?	38,2	8,8	52,9
Părinții neromi încearcă să evite să fie copii romi în clasa copiilor lor?	35,3	20,6	44,1
Copiii neromi îi evită pe cei romi, chiar dacă sînt colegi de clasă?	32,4	20,6	47,1
Cadrele didactice discută cu părinți pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	67,7	14,7	17,6
Cadrele didactice discută cu elevi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	73,5	8,8	17,6
Pentru copiii romi este util să învețe limba romani (limba țigănească)?	67,6	20,6	11,8
Pentru copiii români este util să învețe limba maghiară?	32,4	20,6	47,1
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăța în limba română, dar în școli separate?	41,2	17,6	41,2
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăța în limba română, dar în clase separate?	32,4	23,5	44,1
Este bine să se asigure locuri speciale pentru romi în licee și facultăți?	85,3	0,0	44,1
Datorită facilităților oferite de școli speciale părinții romi își trimit copiii la această formă de educație?	23,5	38,2	38,2
Mulți copii din școlile speciale pentru copii cu handicap psihic ar putea învăța în sistemul normal de educație?	8,8	17,6	73,5
Categoriile de elevi care prezintă probleme în alte școli sînt direcționate de cadrele didactice către școlile speciale?	41,2	32,4	26,5
Copiii care ar avea nevoie de educație specială nu sînt înscriși la această formă de învățămînt de părinți de teama copiilor romi?	14,7	38,2	47,1

Rezultatele obținute prin chestionarea cadrelor didactice din Școala Gimnazială Lucian Blaga, Jibou

La întrebarea „Din ce familii provin elevii care au dificultăți în procesul de educație?”, cu posibilitatea indicării mai multor răspunsuri afirmative, cadrele didactice au ales următoarele medii familiale: de romi (91,2%), destrămate (76,5%), cele cu o educație precară (67,7%), sărace (50,0%), șomere (20,6%), rurale (14,7%).

Faptul că în școlile multilingve numerotarea claselor începe cu cele de limbă română este considerată de cadrele didactice a fi normal, pentru că limba română este limba oficială (88,2%), indiferent (8,8%), anormal (2,9%).

Numărul mare de chestionare aplicate în Școala Gimnazială Lucian Blaga din Jibou permite o încercare de realizare a unor profile: profilul persoanelor care promovează segregarea romilor, care promovează păstrarea identității romilor și profilul persoanelor deschise spre cultura maghiară.

	Ani lucrați în educație			Vârsta			Sex		Studii	
	sub 5	5-15	peste 15	sub 30	30-50	peste 50	femeie	bărbat	liceale	universitare
Distribuția generală	14,7	23,5	61,8	20,6	32,3	47,1	58,8	41,2	32,4	67,6
Promovarea segregării romilor	6,7	26,7	66,7	13,3	40,0	46,7	66,7	33,3	33,3	66,7
Promovarea păstrării identității a romilor	8,7	30,4	60,9	13,0	34,8	52,2	60,9	39,1	34,8	65,2
Deschidere spre cultura maghiară	9,1	9,1	81,8	9,1	9,1	81,8	27,3	72,7	27,3	72,7

Distribuția (în procente) pe diferite criterii a răspunsurilor privind promovarea segregării, păstrării identității romilor, deschiderea spre cultura maghiară, la Școala Gimnazială Lucian Blaga din Jibou

Promovarea segregării romilor este mai puțin accentuată în cadrul bărbaților tineri cu o experiență redusă. Păstrarea identității culturale a romilor (prin învățarea limbii române) este promovată mai ales în rândul cadrelor didactice cu o experiență și vârstă medie. Utilitatea învățării limbii maghiare de elevii români este afirmată de bărbații mai vârstnici cu o bogată experiență educațională. Nivelul educației nu are o deosebită relevanță în nici unul din criteriile analizate.

Colegiul Național Simion Bărnuțiu din Șimleul Silvaniei, județul Sălaj, are secții în limba română și maghiară. Dintre cadrele didactice române chestionate toți au afirmat cunoașterea unei limbii străine, 25,0% vorbește limba maghiară; dintre cadrele didactice maghiare 60,0% nu vorbește o altă limbă în afara limbii române și maghiare.

La întrebarea privind posibilitatea existenței discriminării în domeniul educației, 7 din cele 8 cadre didactice române au afirmat că nu există discriminare, unul că există, „prin comunicare”. Din cele 5 cadre didactice maghiare trei nu au oferit nici un răspuns, celelalte două au considerat că predarea limbii române din clasa a V-a pentru elevii care învață în altă limbă, ca și cum limba română ar fi limba lor maternă, este o discriminare, care afectează rezultatele examenelor de capacitate.

Întrebare din chestionar	Cadre didactice române (%)			Cadre didactice maghiare (%)		
	da	nu știe	nu	da	nuștie	nu
Școlile cu predare în limba minorităților împiedică cunoașterea culturii române?	25,0	25,0	50,0	0,0	0,0	100,0
Școlile în limba minorităților sînt utile, ferind copii de experiențe negative privind discriminarea?	12,5	50,0	37,5	100,0	0,0	0,0
Este bine să funcționeze clase sub efectiv în limba minorităților, dacă nu există un număr corespunzător de elevi?	37,5	25,0	37,5	100,0	0,0	0,0
La organizarea serbărilor școlare în școala unde predați se folosesc mai multe limbi?	87,5	0,0	12,5	80,0	0,0	20,0
Afișele, materialele expuse pe coridoare, săli de clasă în școala unde predați sînt în mai multe limbi?	50,0	0,0	50,0	40,0	0,0	60,0
Ar trebui, atît la serbări școlare, cît și prin afișe, materiale didactice expuse în școală, să se folosească mai multe limbi?	87,5	0,0	12,5	100,0	0,0	0,0
Cadrele didactice încearcă să evite să aibă copii romi în clasă?	12,5	50,0	37,5	0,0	20,0	80,0
Părinții neromi încearcă să evite să fie copii romi în clasa copiilor lor?	37,5	50,0	12,5	20,0	20,0	60,0
Copiii neromi îi evită pe cei romi, chiar dacă sînt colegi de clasă?	25,0	75,0	0,0	20,0	40,0	40,0
Cadrele didactice discută cu părinți pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	37,5	62,5	0,0	60,0	20,0	20,0
Cadrele didactice discută cu elevi pentru a facilita acceptarea copiilor romi în clasă?	50,0	50,0	0,0	100,0	0,0	0,0
Pentru copiii romi este util să învețe limba romani (limba țigănească)?	62,5	12,5	25,0	60,0	20,0	20,0
Pentru copiii români este util să învețe limba maghiară?	62,5	12,5	25,0	100,0	0,0	0,0
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăța în limba română, dar în școli separate?	50,0	25,0	25,0	20,0	0,0	80,0
Ar fi bine dacă copiii romi ar învăța în limba română, dar în clase separate?	37,5	12,5	50,0	0,0	20,0	80,0
Este bine să se asigure locuri speciale pentru romi în licee și facultăți?	75,0	0	25,0	60,0	0,0	40,0
Datorită facilităților oferite de școli speciale părinții romi își trimit copiii la această formă de educație?	37,5	50,0	12,5	20,0	80,0	0,0
Mulți copii din școlile speciale pentru copii cu handicap psihic ar putea învăța în sistemul normal de educație?	50,0	12,5	37,5	20,0	40,0	40,0
Categoriile de elevi care prezintă probleme în alte școli sînt directionate de cadrele didactice către școlile speciale?	25,0	37,5	37,5	0,0	60,0	40,0
Copiii care ar avea nevoie de educație specială nu sînt înscrși la această formă de învățămînt de părinți de teama copiilor romi?	12,5	62,5	25,0	40,0	40,0	20,0

*Rezultatele obținute prin chestionarea cadrelor didactice
din Colegiul Național Simion Bărnuțiu, Șimleu Silvaniei, județul Sălaj*

La întrebarea „Din ce familii provin elevii care au dificultăți în procesul de educație?”, cu posibilitatea indicării mai multor răspunsuri afirmative, cadrele didactice române au ales următoarele medii familiale: cele cu o educație precară (87,5%), destrămate (50,0%), sărace (25,0%), rurale (25,0%), șomere (12,5%), iar cadrele didactice maghiare au indicat următoarele medii: familii destrămate (80,0%), de romi (40,0%), cele cu o educație precară (40,0%), sărace (40,0%).

Faptul că în școlile multilingve numerotarea claselor începe cu cele de limbă română este considerată de cadrele didactice române a fi normal, pentru că limba română este limba oficială (87,5%), indiferentă (12,5%), iar cadrele didactice maghiare consideră că această numerotare este indiferentă (40,0%), normală, întrucît limba oficială este româna (40,0%), anormală (20,0%).

La elevi a fost măsurat gradul de toleranță față de romi (prin întrebarea „ce ai face dacă colegul tău de bancă ar fi rom?”) și față de popoare migratoare (solicitînd o definiție ale acestora). La prima întrebare s-a considerat a fi atitudine negativă răspunsuri de genul „l-aș bate pînă s-ar înălbi”, „m-aș muta din bancă”, „l-aș respinge”, „l-aș pune să se spele”, „l-aș da cu spray și aș fi mai atent la

buzunare”, „aș fi obligat să accept situația, dar nu m-aș bucura”, atitudine neutră răspunsurile „nimic”, „m-aș comporta normal”, „mi-ar fi indiferent”, „l-aș trata ca pe unul de aceeași etnie ca mine, nu aș face discriminare, e de ajuns să știu că e om”, (au fost considerate ca fiind atitudini neutre și cele condiționale de genul „poate nu m-ar deranja, dacă ar fi curat și îngrijit”, întrucât arată că nu apartenența etnică ar deranja ci o anumită condiție socială și igienică), atitudine pozitivă răspunsurile „l-aș ajuta”, „m-aș împrieteni cu el”, „l-aș apăra”, „aș învăța de la el țigănește”.

La definiția popoarelor migratoare atitudine negativă a fost considerată răspunsurile de genul: „nu le place să stea mult într-un loc că le mănâncă pielea”, „popoare care ajung în altă țară unde se înmulțesc și cer drepturi prea mari”, „intruși care vin să răspîndească în lume că sîntem răi cu ei și vor teritorii din țara noastră”, „vor să cucerească mai mult decît li se cuvine”, „o grămadă de oameni care neavînd ce face se mută dintr-un loc în altul, care trăiesc în corturi și mănîncă plante”, „niște gunoaie (tomberoane)”, „buni de aruncat la gunoi care umblă numai după bani și femei”, „niște cretini”, „au o guvernare slabă”, „nu au un loc de muncă stabil”, „nu sînt apți să-și creeze o casă”, „sînt tot timpul în război”, „au casa în spate, în rucsac și își schimbă des locul în care au domiciliul”, „au furat și în urma lor au rămas popoare distruse”, „niște hoți care dacă calcă pe teritoriul unei țări inventează tot felul de idioțenii despre «istoria neamului lor» pe acel pămînt”, „ucid și nu au pic de milă”, „pe unde treceau lăsau urme incendiind casele săracilor luînd cu ei toate bogățiile și agoniseala lor, furau caii, grăunțele, alimentele și copiii femeilor pentru a-i crește să devină luptători sau în unele cazuri chiar și sclavi”, atitudine neutră răspunsurile: „popoare care migrează dintr-un loc în altul”, „popoare nomade”, „oameni ca oricare altul”, „fiecare popor la origine a fost migrator”, atitudine pozitivă răspunsurile: „un grup de oameni domici de a cunoaște noi oameni, de a vizita alte locuri decît cele în care s-au născut”, „putemici”, „oameni deștepți”, „popoare care își caută libertatea și o viață mai bună”, „sînt mîndru că aparțin unui popor migrator”. Popoarele migratoare sînt des comparate cu păsările călătoare sau chiar cu albinele, „care zboară din floare-n floare”.

Totodată la elevii nemaghiari a fost chestionată cunoașterea culturii maghiare prin întrebarea „cine a fost Petőfi Sándor?”.

Chestionarele au conținut și întrebări privind limbile serbărilor școlare, respectiv cele privind limbile cunoscute de elevi.

Dintre elevii chestionați în Liceul Teoretic George Moroianu din Săcele (școală cu predare în limba română și maghiară), în clasele cu predare în limba română 17,4% dintre elevii chestionați au declarat că vorbesc maghiara, 8,7% germana; în clasele cu predare în limba maghiară nici un elev nu vorbește limba germană.

	Elevi români			Elevi maghiari		
	negativă	neutră	pozitivă	negativă	neutră	pozitivă
Mentalitatea față de elevi romi	4,3	91,3	4,3	60,0	0,0	40,0
Mentalitatea față de popoare migratoare	8,6	73,9	4,3	0,0	80,0	0,0

*Mentalitatea elevilor din Liceul Teoretic George Moroianu, Săcele
(pe baza evaluării răspunsurilor în procente)²³*

La întrebarea „cine a fost Petőfi Sándor?”, 65,2% din elevii claselor române au răspuns că este un poet (scriitor) maghiar (unii au scris „de origine maghiară” sau „de naționalitate maghiară”), 26,1% că a fost un poet, 8,7% nu știu.

Conform declarațiilor elevilor români, serbările școlare se desfășoară în limba română (100,0%), franceză (17,4%), maghiară (8,7%). Elevii maghiari au declarat că serbările școlare se desfășoară exclusiv în limba română.

Dintre elevii chestionați în Școala Generală Racoș, județul Brașov, (școală cu predare în limba română și maghiară), în clasele cu predare în limba română 20,0% din elevii au declarat că sînt

²³ La aceste tipuri de tabele diferența dintre procentele totale și 100% se datorează non-răspunsurilor.

romi; 20,0% vorbesc germana, nimeni maghiara; în clasele cu predare în limba maghiară 70,0% a declarat că vorbește limba germană.

	Elevi români			Elevi maghiari		
	negativă	neutră	pozitivă	negativă	neutră	pozitivă
Mentalitatea față de elevi romi	37,5	62,5	0,0	40,0	30,0	30,0
Mentalitatea față de popoare migratoare	62,5	37,5	0,0	20,0	60,0	20,0

*Mentalitatea elevilor din Școala Generală Racoș, județul Brașov
(pe baza evaluării răspunsurilor în procente)*

Se poate observa influența puternică a cadrelor didactice asupra mentalității elevilor prin analiza răspunsurilor date privind popoarele migratoare. Aproape două treimi dintre elevii chestionați au dat un răspuns similar: „intruși”, o parte a elevilor adăugând că au venit pentru a răspîndi o imagine negativă a românilor, cealaltă parte că au venit să jefuiească, iar conform unora doresc să obțină teritorii din România actuală.

La întrebarea „cine a fost Petőfi Sándor?”, toți elevii claselor române au răspuns că nu știu cine este, nu au auzit de el.

Conform declarațiilor elevilor din clasele române, serbările școlare se desfășoară în limba română (100,0%), engleză (30,0%), maghiară (20,0%). Toți elevii maghiari au declarat că serbările școlare se desfășoară în limba română și maghiară.

Dintre elevii chestionați în Colegiul Național Áprily Lajos din Brașov (școală cu predare în limba maghiară), 45,9% au declarat că vorbesc limba germană.

	Elevi maghiari		
	negativă	neutră	pozitivă
Mentalitatea față de elevi romi	13,5	91,2	2,7
Mentalitatea față de popoare migratoare	24,3	67,6	2,7

*Mentalitatea elevilor din Colegiul Național Áprily Lajos, Brașov
(pe baza evaluării răspunsurilor în procente)*

Efectele stereotipurilor negative promovate de manualele școlare pot fi măsurate în mod eficient la elevii acestui liceu, în care mentalitatea față de romi este mai pozitivă decât față de popoarele migratoare, văzute ca primitive, o comunitate de oameni care nu își găsesc un rost în viață sau care au chiar comportament infracțional.

Conform declarațiilor elevilor, serbările școlare se desfășoară în limba română (100,0%), franceză (17,4%), maghiară (8,7%). Elevii maghiari au declarat că serbările școlare se desfășoară în limba maghiară, 21,6% din cei chestionați remarcând că uneori se folosește limba engleză, 17,6% limba română, 2,7% germana.

Dintre elevii chestionați în Școala Generală din Zizin, 40,0% nu și-a declarat apartenența etnică, 33,3% s-au declarat români, 26,7% s-au declarat romi. Dintre cei declarați români, 93,3% au declarat că limba lor maternă este româna, 6,7% nu și-a declarat limba maternă, 26,7% a specificat limba romani la alte limbi vorbite (încă 13,3% a specificat limba romani, dar ulterior a șters). Dintre romi 75,0% a declarat limba română ca limbă maternă, 13,3% romani, 6,7% maghiara, încă 58,3% a specificat limba romani la alte limbi vorbite. Dintre cei care nu și-au declarat apartenența etnică, 50,0% vorbesc ca limbă maternă româna, 11,1% maghiara, 38,9% nu-și declară nici limba maternă, 16,7% specifică limba romani la alte limbi vorbite.

La întrebarea referitoare la colegul de bancă rom, atitudinile au fost în majoritate pozitive, un elev chiar a specificat: „m-aș bucura că este om nu animal”. Un elev însă în loc de răspuns a ținut să precizeze: „eu sînt român, nu sînt țigan”.

La întrebarea „Cum ai descrie popoarele migratoare”, 60,0% dintre elevii romi au dat răspunsuri negative, cum ar fi: „Ca pe niște popoare rele, omoară oameni, le ia bunurile oamenilor”.

Marea majoritate a elevilor nu au noțiuni privind cultura maghiară. La întrebarea „cine a fost Petőfi Sándor?”, 53,2% nu au răspuns, 17,8% că a fost un scriitor/poet maghiar, 13,3% că a fost scriitor/poet, 8,9% că a fost ungur, 4,4% că a fost un maghiar bogat, 2,2% ca a fost o stradă. Referitor la Mihai Eminescu 62,2% a afirmat că este un poet/scriitor, 20,2% că a fost un poet român, 4,4% că a fost un domnitor, 13,3% nu au dat nici un răspuns.

Conform declarațiilor tuturor elevilor, serbările școlare se desfășoară în limba română.

Dintre elevii chestionați în Școala Generală nr. 2 din Rîșnov, județul Brașov, în clasele cu predare în limba germană 57,1% din elevii chestionați au declarat că vorbesc ca limbă maternă germană, 42,9% română. Nici un elev nu și-a declarat apartenența etnică. La întrebarea privind limba de predare, 71,4% nu a completat nimic, 14,3% că este germană, 14,3% că este germană și română.

	Elevi români			Elevi germani		
	negativă	neutră	pozitivă	negativă	neutră	pozitivă
Mentalitatea față de elevi romi	33,3	33,3	0,0	75,0	25,0	0,0
Mentalitatea față de popoare migratoare	0,0	66,7	0,0	0,0	0,0	0,0

*Mentalitatea elevilor din Școala Generală nr. 2 din Rîșnov, județul Brașov
(pe baza evaluării răspunsurilor în procente)*

Nici un elev nu a răspuns la întrebarea „cine a fost Petőfi Sándor?”.

Conform declarațiilor elevilor români, serbările școlare se desfășoară „în limba română în general dar și în germană” (57,1%), română (14,3%), română și germană (14,3%).

La Drăușeni, județul Brașov, au fost chestionate două clase cu predare în limba maghiară din școala generală. 9,1% a declarat că provine din familie mixtă maghiaro-romă, ceilalți s-au declarat a fi maghiari.

	Elevi maghiari		
	negativă	neutră	pozitivă
Mentalitatea față de elevi romi	0,0	63,6	36,4
Mentalitatea față de popoare migratoare	18,2	81,8	0,0

*Mentalitatea elevilor din Școala Generală din Drăușeni, județul Brașov
(pe baza evaluării răspunsurilor în procente)*

Toți elevii au considerat că „modelul” popoarelor migratoare ar fi romii, afirmând despre migratori următoarele: „sînt ca și cortorarii”, „cerșesc”, „nu cerșesc”, „sînt mulți într-un loc”, „sînt analfabeți”.

Conform declarațiilor elevilor, serbările școlare se desfășoară în limba română și maghiară.

În Liceul Pedagogic Constantin Diaconovici Loga din Caransebeș, cu clase cu limba de predare română și germană, dintre elevii chestionați 83,3% au declarat că sînt români, 16,7% că sînt germani, 50,0% au declarat că limba lor maternă este română, 50,0% germană. Toți elevii de limbă maternă română au declarat că vorbesc germană. Dintre cei care învață în clase cu predare în limba germană 20,0% au declarat că limba de predare este germană, 80,0% că limba de predare este germană și română.

	Elevi din clasele germane		
	negativă	neutră	pozitivă
Mentalitatea față de elevi romi	0,0	100,0	0,0
Mentalitatea față de popoare migratoare	0,0	100,0	0,0

*Mentalitatea elevilor din Liceul Pedagogic Constantin Diaconovici Loga, Caransebeș
(pe baza evaluării răspunsurilor în procente)*

La întrebarea „cine a fost Petőfi Sándor?”, toți elevii chestionați au răspuns corect.

Conform declarațiilor elevilor, serbările școlare se desfășoară în limba română (100,0%), germană (66,7%), engleză (33,3%).

Dintre elevii Liceului Teoretic Traian Doda din Caransebeș 53,3% au declarat că cunosc limba germană, 6,7% limba romani.

	Elevi români		
	negativă	neutră	pozitivă
Mentalitatea față de elevii romi	13,3	86,7	0,0
Mentalitatea față de popoarele migratoare	40,0	46,7	0,0

*Mentalitatea elevilor din Liceul Teoretic Traian Doda, Caransebeș
(pe baza evaluării răspunsurilor în procente)*

La întrebarea „cine a fost Petőfi Sándor?”, 66,6% dintre cei chestionați nu au știut răspunsul, 33,3% au răspuns corect.

Conform declarațiilor elevilor, serbările școlare se desfășoară în limba română, la care 13,3% au adăugat și germana, engleza și franceza.

Dintre elevii Grupului Școlar Forestier din Caransebeș 50,0% au declarat cunoașterea limbii germane, 6,7% a limbii romani.

	Elevi români		
	negativă	neutră	pozitivă
Mentalitatea față de elevii romi	0,0	100,0	0,0
Mentalitatea față de popoare migratoare	16,7	16,7	0,0

*Mentalitatea elevilor din Grupul Școlar Forestier, Caransebeș
(pe baza evaluării răspunsurilor în procente)*

La întrebarea „cine a fost Petőfi Sándor?”, 66,6% din cei chestionați nu au știut răspunsul, 33,3% au răspuns corect.

Conform declarațiilor elevilor, serbările școlare se desfășoară în limba română.

42,9% dintre elevii Grupului Școlar Industrial Construcției de Mașini din Caransebeș au declarat cunoașterea limbii germane.

	Elevi români		
	negativă	neutră	pozitivă
Mentalitatea față de elevii romi	0,0	100,0	0,0
Mentalitatea față de popoare migratoare	57,1	42,9	0,0

*Mentalitatea elevilor din Grupul Școlar Industrial Construcției de Mașini, Caransebeș
(pe baza evaluării răspunsurilor în procente)*

La întrebarea „cine a fost Petőfi Sándor?”, toți au dat un răspuns corect, dar acest rezultat pare să fi fost datorat unor influențe primite în timpul completării chestionarului („poet ungar din secolul al XIX-lea” a fost răspunsul general, în schimb la întrebarea similară privind Mihai Eminescu răspunsurile au fost diferite și nu s-a făcut nici o referire la secolul al XIX-lea).

Conform declarațiilor elevilor, serbările școlare se desfășoară în limba română.

Dintre elevii Școlii cu clasele I-VIII din Măru, județul Caraș-Severin, nici un elev nu a declarat cunoașterea unei limbii minoritare din regiune.

	Elevi români		
	negativă	neutră	pozitivă
Mentalitatea față de elevi romi	16,7	83,3	0,0
Mentalitatea față de popoare migratoare	66,7	33,3	0,0

*Mentalitatea elevilor din Școala cu clasele I-VIII din Măru, județul Caraș-Severin
(pe baza evaluării răspunsurilor în procente)*

La întrebarea „cine a fost Petőfi Sándor?”, toți au răspuns „nu știu”.

Conform declarațiilor elevilor, serbările școlare se desfășoară în limba română.

Dintre elevii chestionați în Școala Gimnazială Mihai Eminescu din Zalău (școală cu predare în limba română și maghiară), în clasele cu predare în limba română 10,0% dintre elevii chestionați au declarat că vorbesc maghiara.

	Elevi români			Elevi maghiari		
	negativă	neutră	pozitivă	negativă	neutră	pozitivă
Mentalitatea față de elevi romi	33,3	53,3	10,0	32,0	48,0	20,0
Mentalitatea față de popoare migratoare	23,3	63,3	3,3	8,0	88,0	4,0

*Mentalitatea elevilor din Școala Gimnazială Mihai Eminescu, Zalău
(pe baza evaluării răspunsurilor în procente)*

Aproximativ o treime dintre cei chestionați din clasele de predare în limba română au cunoștințe privind cultura maghiară, la întrebarea „cine a fost Petőfi Sándor?”, 36,6% au răspuns că este un poet (scriitor) maghiar, 43,3% au răspuns că nu știu, 20,0% că a fost un maghiar (folosind și cuvinte ca „bozgor” sau „hungur”).

Conform declarațiilor elevilor români, serbările școlare se desfășoară în limba română (100,0%), maghiară (90,0%), germană (86,7%), engleză (43,3%), franceză (1,3%). Elevii maghiari au declarat că serbările școlare se desfășoară în limba română, maghiară, germană (100,0%) respectiv și în engleză (4,0%).

Dintre elevii chestionați în Colegiul Tehnic Alexandru Papiu-Ilarian din Zalău (școală cu predare în limba română), 98,0% din elevi au fost români, 2,0% maghiari. Dintre români (8,0%) au declarat că vorbesc maghiara.

	Elevi români		
	negativă	neutră	pozitivă
Mentalitatea față de elevi romi	12,5	68,0	14,0
Mentalitatea față de popoare migratoare	30,0	54,0	3,0

*Mentalitatea elevilor din Colegiul Tehnic Alexandru Papiu-Ilarian, Zalău
(pe baza evaluării răspunsurilor în procente)*

Marea majoritate a elevilor români nu au noțiuni elementare privind cultura maghiară. La întrebarea „cine a fost Petőfi Sándor?”, 78,0% au răspuns că „nu știu”, 12,0% că a fost un poet maghiar, 8,0% că a fost maghiar (unul din răspunsuri: „un bozgor prost”) 2,0% că a fost un poet.

Conform declarațiilor tuturor elevilor, serbările școlare se desfășoară în limba română, la care 4,0% au adăugat și limba engleză.

Dintre elevii chestionați în Școala Gimnazială Lucian Blaga din Jibou (școală cu predare în limba română), 87,2% din elevi au fost români, 5,1% romi, 2,5% maghiari, 5,1% au provenit din familii mixte (româno-maghiare). Dintre români unul singur (3,9%) a declarat că vorbește maghiara.

	Elevi români		
	negativă	neutră	pozitivă
Mentalitatea față de elevi romi	11,8	14,7	70,6
Mentalitatea față de popoare migratoare	8,8	67,7	0,0

*Mentalitatea elevilor din Școala Gimnazială Lucian Blaga, Jibou
(pe baza evaluării răspunsurilor în procente)*

Se poate observa că în colectivitățile de elevi în care există romi, atitudinea față de ei este complet alta decât în colectivitățile unde românii sînt cunoscuți doar prin stereotipurile negative propagate de mediile lor sociale. La Școala Gimnazială Lucian Blaga din Jibou au fost frecvente răspunsurile de genul: „am stat în bancă cu un coleg rom, era curat și civilizat”.

Referitor la popoarele migratoare, mai mulți elevi au subliniat că: „nu aveau patrie, dar mai târziu și-au dobîndit teritorii proprii și s-au civilizat”.

Dintre elevii români, la întrebarea „cine a fost Petőfi Sándor?”, 55,9% au răspuns că este un poet (scriitor) maghiar, 38,2% au răspuns că nu știu, 5,9% că a fost un maghiar.

Conform declarațiilor tuturor elevilor, serbările școlare se desfășoară în limba română, engleză, franceză.

Dintre elevii chestionați în Colegiul Național Simion Bărnuțiu din Șimleul Silvaniei, județul Zalău (școală cu predare în limba română și maghiară), în clasele cu predare în limba română un elev (3,7%) a declarat că limba lui maternă este maghiara, dintre ceilalți elevi unul a declarat că vorbește puțină maghiară.

	Elevi români			Elevi maghiari		
	negativă	neutră	pozitivă	negativă	neutră	pozitivă
Mentalitatea față de elevi romi	18,5	51,9	14,8	36,4	59,1	4,5
Mentalitatea față de popoare migratoare	22,2	66,7	0,0	9,1	36,4	54,5

*Mentalitatea elevilor din Colegiul Național Simion Bărnuțiu, Șimleul Silvaniei, județul Zalău
(pe baza evaluării răspunsurilor în procente)*

Cei chestionați din clasele de predare în limba română au cunoștințe privind cultura maghiară, la întrebarea „cine a fost Petőfi Sándor?”, 96,3% au răspuns că a fost poet (scriitor) maghiar, un singur elev (3,7%): „măcelar în ceva film”.

Conform declarațiilor elevilor români, serbările școlare se desfășoară în limba română (96,3%), maghiară (92,6%), engleză (48,1%), franceză (40,7%), „în prea multe limbi” (3,7%). Elevii maghiari au declarat că serbările școlare se desfășoară în limba română (100,0%) și maghiară (59,1%). Diferența rezultă din faptul că mulți elevi maghiari consideră că rostirea a cîtorva cuvinte și în maghiară (sau engleză, franceză) nu reprezintă un real multilingvism, așteptat de ei. Mai mulți dintre cei care au considerat că serbările sînt bilingve, au specificat: „în general în română, puțin în maghiară”.

Ministerul Educației și Cercetării și-a manifestat dorința de a stopa fenomenul segregării. Conform Notificării nr. 29323 din 20 aprilie 2004 Ministerul Educației și Cercetării, „s-a constatat existența, în anumite unități de învățămînt, a **cazurilor de segregare**²⁴ în învățămîntul obligatoriu, prin crearea de **clase sau de școli în care învață numai elevi romi**. De asemenea, astfel de cazuri au fost aduse la cunoștința MEC sau au fost prezentate în presă de către organizații nonguvernamentale care se ocupă de respectarea drepturilor omului. [...]

Ministerul Educației și Cercetării **interzice** formarea grupelor în învățămîntul preșcolar, precum și a claselor I și a V-a, cuprinzînd exclusiv sau preponderent elevi romi. Acest tip de organizare a grupelor / claselor, indiferent de motivele invocate, constituie forme de segregare.

²⁴ Sublinierea unor părți din Notificare aparține Ministerului Educației și Cercetării.

Segregarea este o formă gravă de discriminare. În cadrul sistemului educațional, cu excepția școlilor/claselor cu predarea tuturor disciplinelor în limba romani, segregarea constă în separarea fizică, intenționată sau neintenționată, a copiilor romi de restul copiilor în școli, clase, clădiri și alte facilități, astfel încât numărul copiilor romi față de cei neromi este disproporționat de mare în raport cu procentul pe care copiii romi de vîrstă școlară îl reprezintă din totalul populației de vîrstă școlară în respectiva unitate administrativ teritorială.

Segregarea are drept consecință accesul inegal al copiilor la o educație de calitate. Separarea în grădinițe și școli conduce invariabil la o calitate a educației inferioară celei oferite în grupele, clasele sau școlile cu o altă majoritate etnică a populației școlare.

Menținerea separării în educație pe criterii etnice are efecte negative atât pentru romi cât și pentru societatea românească în ansamblu. În școlile cu populație formată preponderent din romi sau în clasele formate numai din elevi romi s-au identificat următoarele caracteristici: menținerea prejudecăților la nivelul populației majoritare și al romilor, sentimentul de inferioritate la copiii romi, număr insuficient al cadrelor didactice calificate, fluctuația cadrelor didactice, incapacitatea de a pregăti elevii la un nivel care să asigure succesul școlar, rata ridicată a neșcolarizării și a abandonului școlar etc. Pe de altă parte, este cunoscut și demonstrat că includerea copiilor în clase mixte din punct de vedere etnic și cultural contribuie la cunoașterea și acceptarea diferențelor etnice și culturale, la toleranță și, totodată, favorizează succesul școlar.

Inspectoratele școlare vor lua toate măsurile pentru a promova principiile școlii incluzive — o școală interculturală, deschisă tuturor, cu un curriculum care reprezintă diversitatea culturală a populației, în care fiecare copil beneficiază de acces egal la o educație de calitate.

Inspectoratele școlare vor analiza situația tuturor școlilor în care numărul copiilor romi față de cei neromi este disproporționat de mare în raport cu procentul pe care copiii romi de vîrstă școlară îl reprezintă în totalul populației de vîrstă școlară din respectiva unitate administrativ-teritorială și vor iniția un plan de măsuri care urmărește eradicarea segregării. Măsurile propuse vor fi adaptate fiecărei situații în parte și vor ține cont de faptul că procesul desegregării este un proces pe termen lung. Acest plan va cuprinde — fără a se limita la — demersuri de tipul:

- formarea colectivelor mixte de elevi la toate nivelurile de educație;
- asigurarea transportului elevilor romi la școli cu o altă majoritate etnică, în special pentru copiii din comunitățile segregate rezidențial;
- utilizarea în comun a spațiilor școlare și a dotărilor existente;
- formarea și angajarea de mediatori școlari romi;
- oferirea de ore suplimentare de recuperare pentru copiii care întâmpină dificultăți în procesul de învățare;
- promovarea identității etnice a romilor în școlile mixte, inclusiv prin curriculum;
- cooptarea în școli a cadrelor didactice romi care să asigure predarea curriculumului specific (limba romani și istoria romilor);
- formarea cadrelor didactice în domeniul educației incluzive pentru a asigura un climat educațional adecvat unui mediu multietnic;
- facilitarea transferului elevilor în cazurile cînd se urmărește echilibrarea proporției dintre elevii romi și neromi într-o școală;
- informarea comunităților de romi despre calitatea educației în școlile mixte și implicarea părinților romi în deciziile școlii prin vizite regulate în comunitățile de romi;
- informarea tuturor părinților despre beneficiile educației incluzive, în scopul descurajării celor care solicită includerea copiilor lor în clase fără elevi romi sau organizarea de clase separate pentru romi.

Pentru clasele a II-a, a III-a, a IV-a, a VI-a, a VII-a și a VIII-a, precum și pentru clasele a IX-a — a XII-a, care au populație școlară formată exclusiv sau preponderent din elevi romi, școlile vor analiza situația în fiecare caz în parte și vor elabora și implementa un plan de măsuri adecvate pentru ca, în termen de cel mult trei ani, proporția copiilor romi din aceste clase și școli să reflecte proporția copiilor romi de vîrstă școlară în totalul numărului de populație de vîrstă școlară din acea unitate administrativ-teritorială. Acest plan de măsuri se va fundamenta pe măsurile enumerate mai

sus și va fi implementat prin implicarea autorităților locale, a organizațiilor neguvernamentale ale romilor și a celor care apără drepturile omului, prin atragerea altor finanțatori.

În cazul în care realizarea claselor mixte din punct de vedere etnic întâmpină dificultăți majore, inspectoratele școlare vor prezenta Ministerului Educației și Cercetării situația în detaliu. Decizia finală va aparține Ministerului Educației și Cercetării, inspectoratul avînd obligația de a prezenta motive întemeiate pentru planul de acțiune prevăzut și nerealizat.

Inspectoratele școlare vor transmite la MEC – Direcția Generală pentru Învățămînt Preuniversitar, pînă la data de **28 mai 2004**, o informare privind dimensiunea segregării la nivelul fiecărui județ [...], precum și planul de măsuri inițiat în vederea eradicării acestui fenomen.

MEC va monitoriza aplicarea planului de măsuri și supune atenției inspectoratelor școlare Ordonanța nr. 137 din 31 august 2000, aprobată prin Legea nr. 48/2002, care prevede sancționarea tuturor formelor de discriminare, inclusiv în domeniul educației, conform art. 1(4), art. 3 (d), art. 6, art. 15(2), (3), precum și Legea nr. 27 din 5 martie 2004, privind aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 77/ 2003, art. 20.”

Totuși, există încă clase sau școli segregate.

Astfel în județul Brașov, localitatea Zizin, dintre cele două școli generale una este pentru elevii romi, cealaltă pentru elevii români și maghiari.

Romani CRISS și Asociația Șanse Egale au identificat un număr de 12 unități de învățămînt din județul Sălaj în care toți elevii sînt romi (școlile gimnaziale din Pusta, Ratin, Cehei, Huseni, Mal, Voivodeni, Cizer, Motiș, Școala Gimnazială nr. 2 din Cheud, Grădinițele din Pericei, Grădinița nr. 2 din Cheud, Grădinița nr. 2 din Pusta) și 6 unități în care procentul elevilor romi este de peste 80%: Grădinița din Mal, școlile gimnaziale din Nușfalău, Dersida, Plopiș, Mirsid.

Romani CRISS deține date și din alte județe, astfel organizația a constatat fenomenul segregării în județul Alba (la Cetatea de Baltă toți elevii sînt romi²⁵; peste 80% din elevi sînt romi la Școala Generală din Teiuș, Școala Generală nr. 2 din Blaj²⁶).

Locurile speciale oferite la licee nu pot fi utilizate în totalitate datorită lipsei unui sistem de burse pentru tinerii romi. Mulți dintre elevii înscriși abandonează școala datorită situației materiale precare.

Pentru a sprijini învățămîntul în cadrul comunităților de romi au fost înființate la inspectoratele școlare posturi de inspector romi, dar în unele județe, deși au existat candidați romi, postul a fost ocupat de neromi.

Tot pentru facilitarea educației romilor, există și mediatori școlari (în județele studiate doar în Alba, unde din cei șapte mediatori toți au terminat cel puțin 10 clase, iar 2 persoane au bacalaureat), care, conform fișei postului elaborat în anul 2000, sprijină și contribuie la realizarea școlarizării copiilor romi la toate nivelele; facilitează organizarea de întâlniri cu părinții romi; colaborează cu ONG-urile rome și nerome; furnizează datele necesare elaborării proiectelor și a recenziilor corecte a populației școlare; identifică potențiale cadre didactice rome (romi absolvenți de liceu, elevi romi performanți); semnalează și mediază conflicte inter- și intracomunitare; mediatizează informațiile și facilitățile privind educația pentru romi; încurajează angrenarea părinților în educația copiilor și în viața școlii; semnalează aspecte deosebite din comunitate în scopul sensibilizării autorităților în soluționarea lor.

Singura universitate de stat din Transilvania declarată a fi multiculturală este Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj. În cadrul acestei universități se studiază în limba română, maghiară, germană și engleză (105 specializări în limba română, 52 în maghiară, 13 în germană și 4 în engleză). Educația în diferite limbi se desfășoară pe „linii” („linie maghiară”, „linie germană”, noțiune juridică inexistentă). Din totalul cadrelor didactice 78,7% predau la linia română, 18,1% la linia maghiară, 3,1% la linia germană. În forul de decizie al Universității, Senatul, 70,1% reprezintă linia română, 25,6% linia maghiară, 4,3% linia germană, astfel, practic, deciziile se iau prin majoritatea absolută a celor care reprezintă linia română.

²⁵ După apariția studiului efectuat de Romani CRISS, la Cetatea de Baltă au fost unificate două școli și astfel problema segregării a fost soluționată.

²⁶ Similar școlii din Cetatea de Baltă, și aici s-a desfășurat un program de desegregare.

În afară de Cluj, Universitatea Babeș-Bolyai are secții (în județele studiate) în Alba (Aiud, în limba maghiară), Bihor (Oradea, în limba română), Sălaj (Zalău, în limba română).

Tipul educației	Limba română	Limba maghiară	Limba germană	Limba engleză	Pentru romi	Pentru moldoveni	Pentru minorități
Învățământ de lungă durată	3.357 68,23%	1.031 20,96%	221 4,49%	114 2,32%	30 0,61%	25 0,51%	5 0,10%
Învățământ de lungă durată la distanță	3.400 84,16%	540 13,37%	100 2,48%	—	—	—	—
Total	6.757 75,41%	1.571 17,53%	321 3,58%	114 1,27%	30 0,33%	25 0,28%	5 0,06%

Cifrele de școlarizare la Universitatea Babeș-Bolyai pentru anul universitar 2005-2006, locuri subvenționate de la buget

În prezent din cei 31.615 de studenți 80,6% învață la linia română, 17,2% la linia maghiară și 2,3% la linia germană.

Nu există învățământ în limba maghiară de nivel universitar de lungă durată în unele domenii, cum ar fi economie, contabilitate, management.

Caracterul multicultural al Universității Babeș-Bolyai nu se reflectă prin utilizarea limbii maghiare și germane în relația cu publicul, prin prezența simbolisticii și a personalităților aparținând culturii maghiare și germane pe coridoarele instituției etc. Chiar și în Biblioteca Centrală Universitară toate inscripțiile sînt numai în limba română. În urma unei sesizări, Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării a propus Ministerului Educației și Cercetării să stabilească prevederi prin care să se promoveze multiculturalismul la Universitatea Babeș-Bolyai. Sub pretextul autonomiei universitare, ministerul nu a intervenit.

În noiembrie 2006, la o conferință internațională organizată de Universitatea Babeș-Bolyai, organizatorii au refuzat prezentarea unui material privind multiculturalismul universității, iar acțiunea unor cadre didactice maghiare privind inscripționarea bilingvă a fost sancționată de senat prin concedierea lor. În urma acestei decizii, cei doi prorectori maghiari ai universității și-au dat demisia.

5.3. Discriminarea și nediscriminarea în programa școlară

Programele școlare, după care se elaborează manualele, nu prevăd prezentarea grupurilor minoritare. Problema nediscriminării este, de asemenea, evitată.

Doar în clasele cu predare într-o limbă minoritară se predă istoria și tradiția minorităților respective (în clasele VI-VII, cu o oră pe săptămână).

La materia „Cultură civică”, care se predă în clasele V-VIII, programa școlară nu prevede nimic referitor la minorități, drepturile minorităților, probleme privind discriminarea. Programa din clasa a VI-a amintește non-discriminarea ca un principiu al Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, iar cea de clasa a VIII-a se referă la egalitatea de șanse, dar amintește doar „problema sărăciei și a bogăției”, nu și problema egalității de șanse între persoane aparținând diferitelor comunități etnice.

La materia „Istorie” nu se predă istoria României, ci „istoria românilor”, excluzîndu-se astfel istoria minorităților naționale. Astfel, în loc să se prezinte și elemente ale istoriei acestor comunități, materia „Istoria românilor” este bazată pe stereotipuri negative față de tot ceea ce nu aparține culturii române.

Analiza manualelor școlare arată o îmbunătățire față de începutul anilor 1990, dar prezintă încă o serie de deficiențe majore. Această analiză nu se referă la modul diferit de interpretare a istoriei dintre istorici români, maghiari, germani etc., ci la perpetuarea unor stereotipuri negative sau la evidente modificări ale unor date istorice. Stereotipurile au reieșit din chestionarea elevilor; spre exemplu, la întrebarea „Cum ai descrie popoarele migratoare?”, s-au dat răspunsuri cum ar fi: „Maghiarii și ungurii au vrut să pună mîna pe Țara Română îndemnîndu-i pe români să vorbească

limba lor și să se maghiarizeze.”; „Popoarele migratoare sînt cele care se mută dintr-o țară în alta. Ei nu sînt români sau englezi pentru că pleacă mai ușor.”.

Originea și momentul sosirii maghiarilor în Transilvania, ca și colonizarea secuilor și sașilor sînt prezentate în mod diferit de manuale.

„Procesul de unire a acestor voievodate [românești] într-un stat²⁷ a fost întrerupt de cucerirea maghiară. Originari din Asia, după mai multe popasuri în drumul lor, ungurii (numiți și maghiari) s-au așezat în Cîmpia Panoniei (către anul 900) sub conducerea lui Arpad. Opriți în expansiunea lor de germani în vest și de bizantini în sud, ei s-au îndreptat spre Transilvania, începînd din a doua jumătate a secolului al XI-lea cucerirea ei sistematică. Spre sfîrșitul veacului al XIII-lea, Transilvania era supusă.”²⁸ (Tot acest manual, mai tîrziu, afirmă: „Cucerind Transilvania încă din secolele XI-XII, regatul maghiar a căutat de-a lungul timpului să pună stăpînirea și pe celelalte țări române”.²⁹) „Pentru a apăra Transilvania de atacurile ultimilor migratori, regii maghiari au colonizat populații străine. Secuții (urmași, se pare, ai avarilor, hunilor ș.a.) au fost așezați în regiunile de margine. Sașii, de origine germană, proveneau în majoritate din Saxonia, de unde le vine și numele. Ei au fost așezați (în secolele XII-XIII) în sudul Transilvaniei: Orăștie, Sibiu, Brașov ș.a., beneficiind de privilegii.” Astfel secuții sînt considerați „străini” de populația „asiatică” maghiară, iar denumirea unor localități unde s-au așezat sașii creează impresia ca și cum ei ar fi fost colonizați în aceste orașe existente anterior (nu se menționează numele original, sînt al acestor localități).

„La sfîrșitul secolului al IX-lea, se stabilește în vecinătatea românilor un popor nou, ungurii sau maghiarii. Ei trăiesc pînă în ziua de astăzi alături de români, de-a lungul unei istorii care a cunoscut și momente de confruntare, dar care a dovedit, pînă la urmă, că buna înțelegere dintre cele două popoare este posibilă. [...] Încă de la venirea maghiarilor în Panonia, în secolul al IX-lea, aceștia au început să se extindă și în Transilvania. Treptat, pînă în secolul al XIII-lea, vor ocupa în întregime acest teritoriu, care va fi organizat după modelul feudalismului apusean.”³⁰ Manualul evidențiază originea fino-ugrică a maghiarilor și situează originea lor în Urali (în comparație cu alte manuale care consideră că maghiarii sînt originari din Asia³¹). Privind colonizarea secuilor și sașilor, acest manual afirmă: „Pentru a-și asigura în chip trainic stăpînirea Transilvaniei, regii maghiari au făcut o serie de colonizări în această provincie, mai ales în regiunile de graniță. Cei mai vechi coloniști aduși aici au fost secuții, populație înrudită cu maghiarii. Așezarea lor în zonele de frontieră [...] a avut un caracter militar (apărarea trecătorilor din Carpați). Secuții au fost împărțiți în șapte scaune. [...] Scaunele formau o asociație numită «universitatea (obștea) secuiască» care se bucura de autonomie în cadrul statului maghiar. [...] În secolul al XII-lea regii maghiari au adus în Transilvania o nouă populație, sașii. Aceștia erau de origine germană și proveneau în special din Saxonia. [...] Sașii s-au dovedit meșteșugari pricepuți și au întemeiat orașe prospere în urul cărora au înființat multe așezări rurale. Orașele săsești, care se bucurau de o largă autonomie juridică și administrativă, au contribuit substanțial la prosperitatea economică a Transilvaniei. Așezarea maghiarilor în Panonia și Transilvania, precum și colonizarea secuilor și sașilor a contribuit la diversificarea etnică a populației din această zonă, făcînd din Transilvania un loc de întîlnire a mai

²⁷ Nu a existat un proces de unire a voievodatelor românești, dar prin această mențiune se creează impresia că maghiarii sînt vinovați pentru lipsa unei formațiuni statale românești.

²⁸ Liviu Burlec, Liviu Lazăr, Bogdan Teodorescu: *Istoria românilor, manual pentru clasa a IV-a*, Editura All, 2003, în continuare L. Burlec și alți: *Istoria românilor, clasa a IV-a*.

²⁹ Unele evenimente nu sînt date, pentru că nu ar putea fi corelate cu datele prezentate: „În Transilvania, regii maghiari au înființat episcopiile catolice de la Cenad, Oradea și Alba. După apariția lor, în secolul al XIV-lea, în Transilvania, cultele reformate și-au construit biserica proprie.” (L. Burlec și alți: *Istoria românilor, clasa a IV-a*). Episcopatul de la Alba Iulia s-a creat în 1009, iar cel din Cenad în 1030. Este caracteristic și faptul că numele regilor maghiari, ca și cel al principilor Transilvaniei, de regulă, sînt omise.

³⁰ Alexandru Vulpe, Radu G. Păun, Radu Băjenaru, Ioan Grosu: *Istoria Românilor, manual pentru clasa a VIII-a*, Editura Sigma, 2001, în continuare A. Vulpe și alți: *Istoria Românilor, clasa a VIII-a*.

³¹ Diferențele din manuale privind originea maghiarilor nu se datorează în exclusivitate istoricilor români. O parte a istoricilor maghiari nu acceptă „varianta oficială” conform căreia maghiarii, ca popor fino-ugric, s-au format în zona Munților Urali, considerînd că sînt un popor turcic provenind din Asia Centrală. În mod similar, există istorici maghiari care susțin originea unică a secuilor.

multor culturi, obiceiuri și civilizații.” Cu o mică omisiune (Regatul Maghiar a întărit granițele spre est datorită invaziei mongolilor, cei neinformați însă pot crede că trecătorile din Carpați au fost închise în fața românilor aflați dincolo de Carpați), prezentarea este una favorabilă maghiarilor și germanilor din Transilvania. Manualul are și un capitol intitulat „Disputa în jurul continuității: știință și politică”, unde se arată că prioritatea de locuire a unui teritoriu nu conferă drepturi istorice; conform principiului dreptului la autodeterminare națională „locuitorii unei țări pot decide liberi, prin vot, viitorul politic al națiunii din care fac parte, respectând în același timp drepturile și libertățile minorităților conlocuitoare.”

„În timpul dinastiei fondate de Arpad, pînă în secolul al XIII-lea, Transilvania va fi ocupată și organizată de către regalitatea maghiară, după modelul feudalismului occidental. Regii arpadieni nu au anulat însă toate formele specifice de organizare locală, unele dintre ele fiind încadrate în comitatele și scaunele pe care le-au creat.”³² „Pentru a-și consolida stăpînirea asupra zonei și pentru a pune în valoare resursele ei, Coroana maghiară³³ a colonizat în Transilvania noi grupuri etnice, care vor conviețui alături de români³⁴. Așa au fost secuii, stabiliți în secolele XI-XII în părțile răsăritene ale Transilvaniei, și sașii, care s-au așezat în secolele XII-XIII în zona Orăștiei, pe văile Tîmavelor și Oltului, în Țara Bîrsei și regiunea Bistriței. Secuilor li s-au atribuit sarcini militare, de apărare a granițelor. Sașii au contribuit mai ales la dezvoltarea economică a Voievodatului, prin fondarea de orașe.” Acest manual este unul din puținele care tratează situația Dobrogei din această epocă. „Formațiuni politice medievale au apărut și pe teritoriul Dobrogei. Conducătorul uneia dintre ele, Dobrotici, va da numele regiunii. Ea fusese stăpînită multă vreme de bizantini. Populația dobrogeană era diversă, pe lîngă români așezîndu-se aici slavi, bulgari și, mai tîrziu, turci.”

Un alt manual³⁵ consideră că în primele secole după venirea maghiarilor, voievodatul Transilvaniei era „vasal regelui Ungariei”. După înfrîngerea lui Gelu (în jurul anului 900), „localnicii [români și slavi] fraternizează cu inamicul. Îl aleg ca nou «domn» al lor pe «Tuhutum», tatăl lui Horca.” Nu se menționează că Tuhutum (Töhötöm sau Tétény) era una din căpeteniile celor șapte triburi de maghiari care au descălecat în Cîmpia Pannonică. Conform manualului, Tuhutum „constituie un dominium propriu și o dinastie separată a ducelui Arpad din Pannonia”. Fără să menționeze crearea episcopatelor catolice³⁶, manualul arată: „după anul 1100, în teritoriul intracarpatic, regalitatea maghiară încearcă să impună modele religioase, politico-administrative și socio-economice apusene”. Doar „în secolul al XIII-lea, cucerirea și organizarea Transilvaniei de către unguri par a fi încheiate”. „Inițial, autoritatea [regelui] era exercitată asupra șapte comitate: Solnocul Interior, Dăbîca, Cluj, Turda, Alba, Hunedoara, Tîmava. În celelate zone ale Transilvaniei, cuceritorii îi colonizează pe secui și pe sași, organizați în scaune, ai căror conducători sînt subordonați direct regelui Ungariei³⁷. [...] Așezarea noilor veniți conduce, desigur, la o nouă structură etnico-demografică. Românii rămîn însă locuitorii cei mai numeroși.”

³² Sorin Mitu, Lucia Copoeru, Ovidiu Pecican, Virgiliu Țărău, Liviu Țărău: *Istoria românilor, manual pentru clasa a XII-a*, Editura Sigma, 2001, în continuare S. Mitu și alți: *Istoria românilor, clasa a XII-lea*.

³³ În mod caracteristic, manualele evită să folosească termenul de Ungaria în privința apartenenței Transilvaniei. Doar la Revoluția din 1848 apare, pus între ghilimele, noțiunea de „Ungaria Mare”. Excepția apare chiar în cadrul acestui manual (diferitele capitole fiind scrise de diferiți autori): „Pentru că în Evul Mediu Ardealul făcuse parte din Ungaria, revoluționarii maghiari [din 1848] doreau ca noul stat liberal maghiar să cuprindă și Transilvania”.

³⁴ Tot caracteristic este și modul de a specifica, ori de cîte ori se amintește existența unor alte comunități etnice, că ele au fost „alături de români” sau „pe lîngă români”.

³⁵ Nicoleta Dumitrescu, Mihai Manea, Christian Nița, Adrian Pascu, Aurel Trandafir, Mădălina Trandafir: *Istoria românilor, manual pentru clasa a XII-a*, Editura Humanitas, 2000, în continuare N. Dumitrescu și alții: *Istoria românilor, clasa a XII-a*.

³⁶ Deși nu există date istorice în acest sens, manualul afirmă doar că Ștefan „desfîințează episcopia ortodoxă (situată probabil la Alba Iulia)”. Nu doar că nu există date istorice, dar enunțul conține și o eroare istorică gravă: Ștefan, decedat în 1038, nu putea desfîința o episcopie ortodoxă, întrucît marea schismă s-a produs în 1054, dată pînă la care nu se poate vorbi de o biserică catolică și de una ortodoxă.

³⁷ Există o evidentă neconcordanță între enunțurile privind autonomia Transilvaniei și subordonarea directă a comitatelor, scaunelor săsești și secuiești față de rege.

Privind Evul Mediu din Transilvania³⁸, relatările din manuale sînt sporadice.

„Sibiul [...] fondat și dezvoltat de sași (prima atestare documentară este la 1241), orașul era autonom față de puterea voievodală. [...] La 1480 avea circa 8000 de locuitori, în majoritate sași. [...] Orașul se distingea prin activitatea școlii superioare (1380) și prin existența unor biblioteci.”³⁹ Prezența culturii maghiare și săsești este amintită în unele manuale în perioada umanismului. „În Transilvania, contactul cu Occidentul prin filieră maghiară a favorizat activitatea marelui umanist de origine română, Nicolae Olahus. [...] Cărturari sași, ca Johannes Honterus, Christianus Schesaeus, Georg Reichersdorfer și Laurentius Toppeltin, ori veniți din Germania, ca Johannes Sommerus, sau maghiari, autohtoni ori veniți din alte părți ca Gaspar Heltai, Joannes Vitéz, creează premise ale unei culturi umaniste (exprimată în latină, germană, maghiară). Centre culturale sînt Cluj, Oradea, Alba Iulia, Mediaș, Sibiu, Brașov, Tîrgoviște, Iași.”⁴⁰

Alte manuale descriu orașele transilvane fără explicații privind originea lor. Spre exemplu⁴¹ la descrierea Clujului nu se amintește nimic despre cei care l-au întemeiat. Această tăcere nu atinge și rolul sașilor în a edifica orașe: „în Transilvania, orașele (în afara vechilor așezări existente încă din vremea Daciei romane) au fost întemeiate mai ales de coloniștii sași”⁴². După această lecție privind așezările din teritoriul actual al României, manualul sus-citat consideră important de reținut că: a) „Satul românesc era în Evul Mediu cel mai important producător de bunuri.”; b) „Orașele transilvănene au participat la un intens schimb comercial cu Țara Românească și Moldova”⁴³.

Există și manuale care la prezentarea orașelor și Țîrgurilor medievale omit în totalitate Transilvania⁴⁴.

Apar și erori grosolane în manuale, cum ar fi tabelul intitulat „Pluralism etnic și instituțional în Transilvania (secolele XII-XV)”⁴⁵, în care sașii sînt prezentați ca fiind evanghelici în această perioadă (reforma începînd în secolul al XVI-lea).

Conflictele sociale din Evul Mediu sînt prezentate ca fiind de natură etnică sau conflictele sociale sînt artificial etnicizate.

„Atunci cînd o categorie socială încalcă drepturile alteia se ajunge la conflicte. [...] În Transilvania astfel de conflicte sociale sînt răscoala de la Bobîlna (1437) și răscoala țăranilor români și secui condusă de Gherghe Doja (1514). [...] În Transilvania, regalitatea maghiară catolică a blocat posibilitățile ortodocșilor de a participa la viața politică. Cum majoritatea ortodocșilor erau români, acest conflict religios s-a transformat într-un conflict interetnic. Treptat, discriminarea religioasă și etnică a căpătat și un caracter social. Fără a putea intra în rîndurile nobilimii, neavînd drept de locuire în orașe, de a purta arme și de a face comerț, românii au ajuns cea mai săracă populație din Transilvania. Această situație a dus la nemulțumiri și revolte.”⁴⁶ În realitate, răscoala de la Bobîlna, condusă de Budai Nagy Antal, a fost o mișcare de tip husit, iar răscoala lui Gheorghe Doja (de fapt Dózsa György) una a țăranimii, fără tentă etnică sau religioasă. Mișcările sociale și naționale ale românilor au început mult mai tîrziu, în secolul al XVIII-lea. Manualul omite faptul că

³⁸ Conform manualelor școlare, Transilvania este unul dintre cele trei „țări române”, împreună cu Țara Românească și Moldova.

³⁹ A. Vulpe și alți: *Istoria Românilor*, clasa a VIII-a.

⁴⁰ Valentin Băluțoiu, Constantin Vlad: *Istorie, manual pentru clasa a 10-a*, Editura All, 1999, în continuare V. Băluțoiu și alți: *Istorie, clasa a 10-a*.

⁴¹ L. Burlec și alți: *Istoria românilor*, clasa a IV-a.

⁴² L. Burlec și alți: *Istoria românilor*, clasa a IV-a.

⁴³ Nu conținutul de adevăr este problematic, ci formularea. În primul rînd, satul primește o conotație etnică, în al doilea rînd, ca și în cuprinsul tuturor manualelor, se creează impresia unei legături specifice între cele trei „țări românești”. Similar, toate manualele accentuează autonomia Transilvaniei în cadrul Ungariei (ca o dovadă a diferenței acestui teritoriu față de restul regatului), neținînd cont de faptul că sub regii arpadieni întreaga Ungarie era construită pe principiul autonomiei. „Regalitatea maghiară își va organiza stăpînirea în Transilvania sub forma politică a voievodatului. Deși avea o denumire slavă, era o instituție specifică românilor de aici. El a fost mijlocul prin care regii maghiari le-au arătat supușilor din zonă că sînt dispuși să țină cont de realitățile locale.” (S. Mitu și alți: *Istoria românilor*, clasa a XII-lea).

⁴⁴ S. Mitu și alți: *Istoria românilor*, clasa a XII-lea.

⁴⁵ N. Dumitrescu și alți: *Istoria românilor*, clasa a XII-a.

⁴⁶ A. Vulpe și alți: *Istoria Românilor*, clasa a VIII-a.

în întreaga Europă apuseană rangul de nobil se acorda celor de religie catolică, astfel nobilimea română (întrucât a existat o astfel de nobilime) a trecut de la ortodoxie la catolicism (fiind ulterior asimilată). Nedreptățile Evului Mediu nefiind așezate în contextul lor istoric, descrise ca nedreptăți comise de regalitatea maghiară, încă din secolul al XIV-lea, prezintă o falsă imagine a epocii, epocă în care nobili români, cum ar fi Nicolaus Olahus (1493-1568, arhiepiscop al Ungariei), puteau deține funcții deosebit de importante. Conform unui alt manual, „la început, coroana ungară i-a recunoscut și pe români între așa-numitele «națiuni» care compuneau societatea transilvănească. Dar începînd cu a doua jumătate a secolului al XIV-lea, calitatea de nobil a fost condiționată de acceptarea religiei catolice. [...] Cei ce au consimțit să treacă la catolicism și-au păstrat situația, cei care au refuzat și-au pierdut averea și poziția socială. [...] Românii ortodocși și-au păstrat o parte din drepturi pe plan local, în așa-numitele țări: Țara Hațegului, Țara Făgărașului, Maramureș.”⁴⁷

Există și manuale care subliniază contextele istorice. „În Evul Mediu nu exista, ca astăzi, o legătură puternică între stat și naționalitatea locuitorilor. Conducătorii statului medieval erau seniori războinici, mîndri de condiția lor nobiliară. Limba pe care o vorbeau avea o importanță secundară, iar supușii, care le datorau ascultare, puteau să vorbească altă limbă decît ei.”⁴⁸ Autorii acestui manual consideră că voința politică era axată pe combaterea ortodoxiei. „Românii au continuat să trăiască în cadrul unor autonomii locale, țări și districte, conduse de cnezi și juzi, care aveau atribuții politice și judecătorești. Țările și districtele românești au dăinuit mai ales în zonele marginase ale Voievodatului, în Făgăraș, Hațeg, Zărand sau Maramureș, organizate și administrate în baza vechilor tradiții și obiceiuri românești. Inițial, Coroana maghiară a acceptat existența formelor de organizare specifice românilor. Cu timpul însă, mai ales din secolul al XIV-lea, regii maghiari⁴⁹ trec la o politică de contracarare a acestor forme de organizare, din două motive principale: a) pentru a extinde autoritatea puterii centrale, manifestată prin instituția comitatelor, în districtele românești; b) pentru a combate religia ortodoxă, deoarece orice suveran medieval credea că are datoria de a lupta pentru extinderea și apărarea credințelor sale. Ofensiva [...] a dus, cu timpul, la excluderea românilor ortodocși, pe motive religioase, din sistemul politic al Voievodatului.” Deși manualul arată clar că „nobililor români nu li se mai recunoștea calitatea de nobili și nu mai erau acceptați în funcții de conducere, decît dacă treceau la religia catolică și intrau în rîndurile unei «națiuni» politice”, la națiunile privilegiate vorbește, pe lîngă „frunțașii secuilor și sașilor”, de „nobilimea maghiară” și nu de nobilime.

Unele manuale subliniază toleranța ce a caracterizat Transilvania. „După ce Reforma religioasă a cîștigat numeroși adepți în Transilvania, religiile «recunoscute» (acceptate) vor fi în număr de patru: catolicism și trei culte protestante (reformate). Românii ortodocși rămîn pentru cîteva secole «tolerați». Libertatea religioasă a devenit însă un principiu fundamental al societății transilvănene, acceptat și de otomani. În ciuda acestei diversități de religie și avere, populația Transilvaniei a conviețuit pașnic, iar principatul a fost un model de toleranță.”⁵⁰ „Toleranța religioasă manifestată în Transilvania contrastează puternic cu respingerile reciproce existente în alte spații geografice. Din păcate, motivele politice au împiedicat recunoașterea acestui statut și pentru religia majoritară din Transilvania, ortodoxia, care era doar o religie tolerată, ceea ce însemna că participarea românilor la conducerea Transilvaniei nu era posibilă în lipsa unui statut politic egal cu al celorlalte naționalități.”⁵¹ Un alt manual⁵² accentuează importanța diversității. „Diversitatea etnică și culturală a unei țări este o bogăție care trebuie prețuită. Fiecare grup etnic aduce cîte ceva, de neînlocuit, la identitatea locurilor unde trăiește. În Principate, muzica lăutarilor țigani, priceperea meșterilor

⁴⁷ L. Burlec și alți: *Istoria românilor*, clasa a IV-a.

⁴⁸ S. Mitu și alți: *Istoria românilor*, clasa a XII-lea.

⁴⁹ Istoricii nu observă că această schimbare de politică survine după dispariția casei regale arpadiene și aducerea unor regi din familia regale apusene, care au impus modelul apusean, suprimînd sistemul inițial maghiar al autonomiilor. Pentru elevi se creează impresia unei politici bine gîndite de asigurare a românilor, efectuată în pași, pentru a nu fi observat din timp, în care primul pas este ocupația cu păstrarea specificului românesc, al doilea pas centralizarea și dispariția specificităților locale, al treilea pas catolicizarea românilor, al patrulea pas asimilarea forțată.

⁵⁰ L. Burlec și alți: *Istoria românilor*, clasa a IV-a.

⁵¹ V. Băluțoiu și alți: *Istorie*, clasa a 10-a.

⁵² S. Mitu și alți: *Istoria românilor*, clasa a XII-lea.

germani, negoțul comercianților evrei sau greci, toate contribuiau, alături de majoritatea românească, la specificul unei societăți multicolore, deschisă spre progres, dar marcată puternic și de componenta ei orientală. La fel, Transilvania nu putea fi concepută fără plugari români sau secui care își duceau viața tradițională, nici fără orașeni sași din vechile burguri ardeleni, nici fără nobilimea maghiară, bogată și cultivată, care controla administrația provinciei, nici fără preoți ortodocși, greco-catolici sau protestanți, care slujeau același Dumnezeu, dar fiecare în limba sa și în felul său propriu.” Există însă manuale care subliniază intoleranța perioadei istorice respective. „Transilvania a cunoscut schimbări importante în secolul al XVII-lea: [...] în plan cultural a pătruns Reforma, cu intoleranța confesiunilor protestante față de ortodoxie.”⁵³

După ce Transilvania devine parte a Imperiului Habsburgic, în conformitate cu manualele școlare, începe maghiarizarea forțată a românilor ardeleni. „Românii, considerați «tolerați», sînt supuși unei politici de maghiarizare. După 1834, Dieta adoptă măsuri pentru obligativitatea limbii maghiare în școli și în administrație”⁵⁴. Deși majoritari numeric, românii sînt lipsiți de drepturi. Se conturează, astfel, cauza principală a mișcărilor românești din Transilvania.”⁵⁵ Alte manuale accentuează avantajele. „După ce au cucerit Transilvania, austrieicii s-au lovit de opoziția nobilimii maghiare, care dorea să își păstreze autonomia locală în fața conducerii de la Viena, la fel cum boierii din Principate doreau să își mențină autonomia în fața turcilor și a domnilor fanarioți.”⁵⁶ În replică, austrieicii au dus o politică de favorizare a elementului românesc, care reprezenta o contrapondere față de puterea politică a nobilimii maghiare. Pentru că austrieicii erau catolici, ei i-au îndemnat pe români să se apropie de catolicism. În acestfel, românii ar fi putut dobîndi drepturi egale cu ceilalți locuitori ai Transilvaniei, fără ca austrieicii să schimbe vechile legi ale principatului.”⁵⁷

În general, manualele consideră că maghiarii sînt de vină pentru confruntarea celor două comunități în cursul Revoluției din 1848-1849, întrucît au dorit anexarea Transilvaniei la Ungaria. Revoluția maghiară este văzută ca generator de conflict etnic și nu generator de libertăți”⁵⁸ („în Transilvania s-a manifestat un conflict etnic între români și maghiari, determinat de programul național al revoluționarilor maghiari, care își propuneau restaurarea Ungariei medievale”⁵⁹), chiar ca un război civil („între lunile octombrie 1848 și iulie 1849 s-a declanșat un război civil între trupele austriece și cele maghiare”⁶⁰), pentru că altfel, ar putea reieși că românii au luptat împotriva unei revoluții. Există și excepții. „Liderii români [...] doreau o Transilvanie autonomă, în cadrul Imperiului Habsburgic, în care românii majoritari să aibă o poziție conducătoare. În plus, neînțelegerile dintre liderii români și cei maghiari au fost agravate de mai vechiul conflict de

⁵³ Eugen Palade, Liviu Burlec, Elena Cozma: *Istorie, manual pentru clasa a X-a*, Editura Corint, 1999.

⁵⁴ În Ungaria și în Principatul Transilvaniei limba oficială era limba latină. După reformă, în școlile protestante, educația s-a desfășurat, parțial, în limba maternă a elevilor. După ce Transilvania a fost înglobată în Imperiul Habsburgic, limba oficială a devenit germană. Dieta Transilvană a introdus ca limbă oficială, pe lângă limba germană, și cea maghiară. Acest lucru nu a afectat educația în limba română, desfășurată de Biserica Unită cu Roma sau Biserica Ortodoxă. În acest timp învățămîntul din Țara Românească și Moldova se desfășura în limba slavonă. Nu numai că nu s-a produs o maghiarizare a populației românești, ci din contră, cum arată și un alt manual (A. Vulpe și alți: *Istoria Românilor*, clasa a VIII-a), chiar și la începutul secolului XX, „rezistența la politica de maghiarizare a făcut ca numai 15% dintre români să cunoască limba maghiară.” În mod evident, în special din a doua parte a secolului XIX, a existat o politică de maghiarizare, care însă nu și-a atins scopurile. Fără explicarea acestui context, elevii lor li se crează impresia că populația Transilvaniei a ajuns la componența de la începutul secolului XX în urma maghiarizării și nu datorită perpetuării unei diversități multisekulare.

⁵⁵ Doru Dumitrescu, Nicoleta Dumitrescu, Gabriel Stan, Mădălina Trandafir: *Istorie, manual pentru clasa a VII-a*, Editura Nemira, 1999, în continuare D. Dumitrescu și alți: *Istorie*, clasa a VII-a.

⁵⁶ Acest manual dorește să așeze într-un astfel de context evenimentele istorice din Transilvania, pentru a arăta că nu există o poziție specifică de reavoință a nobilimii maghiare. Un alt exemplu în acest sens: „nobilii maghiari nu erau mai «răi» decît boieri români din principate”.

⁵⁷ S. Mitu și alți: *Istoria românilor*, clasa a XII-lea.

⁵⁸ Kossuth Lajos, liberal convins, a admis garantarea drepturilor individuale dar a respins acordarea drepturilor colective.

⁵⁹ N. Dumitrescu și alți: *Istoria românilor*, clasa a XII-a.

⁶⁰ N. Dumitrescu și alți: *Istoria românilor*, clasa a XII-a.

interese dintre țărani români și nobilii unguri⁶¹. În confruntarea care a izbucnit, fiecare tabără credea cu tărie că dreptatea este de partea sa și că luptă pentru o cauză sfântă. Această credință puternică, tipică pentru orice revoluție, a făcut ca înfruntările dintre români și maghiari, care pînă atunci conviețuiseră destul de bine, să provoace multe victime omenești, de ambele părți. Acest lucru era cu atît mai tragic cu cît cele două națiuni pomiseră revoluția doar pentru a-și cîștiga libertatea. Revoluția le-a transformat în inamici și acest lucru a lăsat amintiri dureroase.”

Epoca dualistă este caracterizată prin promovarea unei politici naționaliste. După ce Dieta de la Sibiu „a adoptat o legislație care recunoștea egalitatea politică a românilor cu celelalte națiuni în Transilvania și acorda limbii române un statut oficial, alături de maghiară și germană”⁶², în perioada 1867-1918 „Ungaria, sub a cărei autoritate trăiau românii din Transilvania, va da statului un caracter exclusiv maghiar și va promova o ideologie naționalistă. Din acest motiv, minoritățile din Ungaria, care alcătuiau jumătate din totalul populației, nu s-au simțit reprezentate corespunzător de regimul de la Budapesta și l-au contestat tot timpul.” Aceste politici însă rămîn fără efect, „nu au dus la asimilarea românilor.”⁶³

La prezentarea Adunării de la Alba Iulia, se arată că în comparație cu maghiarizările și rusificările anterioare, „prin actul unirii s-au asigurat condiții de afirmare a identității naționale pentru minoritățile devenite parte componentă a statului român”⁶⁴. „Diferențele dintre statul român și minorități au fost legate de problema folosirii limbii materne în administrație și în justiție, de învățămîntul confesional⁶⁵ și proprietățile pe care etnicii unguri le-au pierdut cu ocazia reformei agrare.”⁶⁶ Rar se amintește care au fost aceste condiții de afirmare (promiterea autonomiei culturale) și în ce măsură au fost ele asigurate. „Dezvoltarea statului era concepută în legătură cu asigurarea deplinei libertăți individuale și de grup. În anii ce au urmat, însă, aceste principii au fost doar parțial aplicate.”⁶⁷ Uneori această situație este prezentată în context istoric. „Statele naționale astfel formate erau fie unitare (Polonia, Austria, Ungaria, România), fie federative (Cehoslovacia, Iugoslavia). Peste tot, minoritățile erau numeroase, ajungînd pînă la o treime din populația totală. De aceea, constituirea statelor naționale nu a reușit să rezolve toate problemele din această regiune.”⁶⁸ Alteleori această problemă nu se specifică⁶⁹, iar minoritățile sînt de vină pentru tensiunile existente: „Situațiile tensionate și unele divergențe civile între autorități și minorități s-au datorat rezistenței opuse de reprezentanții minorităților respective față de legislația adoptată de statul român. [...] Liderii minorităților naționale au încercat să obțină drepturi suplimentare pentru comunitățile respective, pe lîngă cele de care se bucurau toți cetățenii României. O astfel de atitudine a creat tensiuni și a determinat reacția forțelor politice românești.”⁷⁰ Pînă și schimbarea forțată a componenței etnice este considerată pozitivă. „Românizarea orașelor, a elitelor urbane și a instituțiilor culturale a reprezentat un obiectiv important al politicii promovate la București.”⁷¹ În aceste circumstanțe, apariția naționalismului românesc este prezentat ca o reacție la naționalismul

⁶¹ Chiar dacă conflictele sînt între categorii sociale, întotdeauna apare stereotipul conflictului între țaranul (iobagul) român și nobilul maghiar.

⁶² S. Mitu și alți: *Istoria românilor*, clasa a XII-lea.

⁶³ S. Mitu și alți: *Istoria românilor*, clasa a XII-lea.

⁶⁴ L. Burlec și alți: *Istoria românilor*, clasa a IV-a.

⁶⁵ În situația în care românii au fost privați de exercitarea drepturilor similare, chestiunea nu era văzută ca doar un „diferend”. În plus, manualul adaugă, malițios: „Era evident faptul că maghiarilor ardeleni, de exemplu, le-a fost greu să accepte ideea că nu mai trăiesc într-un stat condus de-ai lor, așa cum fuseseră obișnuiți.”

⁶⁶ S. Mitu și alți: *Istoria românilor*, clasa a XII-lea.

⁶⁷ A. Vulpe și alți: *Istoria Românilor*, clasa a VIII-a.

⁶⁸ Sorin Mitu, Lucia Copoeru, Ovidiu Pecican, Virgiliu Țărău, Liviu Țărău: *Istorie, manual pentru clasa a XI-a*, Editura Sigma, 1999.

⁶⁹ Multe manuale (ex. N. Dumitrescu și alții: *Istoria românilor*, clasa a XII-a) prezintă textul Rezoluției Adunării de la Alba Iulia în fragmente, fără partea care acordă autonomie comunităților etnice.

⁷⁰ N. Dumitrescu și alții: *Istoria românilor*, clasa a XII-a. Este interesantă această schimbare de mentalitate a majorității manualelor, care critică modul în care autoritățile Austro-Ungariei se opuneau cererilor populației românești, dar reiau argumentele acestor autorități împotriva revendicărilor minorităților din România. Este considerată maghiarizare forțată introducerea predării limbii maghiare în școlile de stat în Imperiul Austro-Ungar, dar se prezintă pozitiv obligativitatea de a studia limba română și de a preda istoria și geografia României în limba română, după 1920.

⁷¹ N. Dumitrescu și alții: *Istoria românilor*, clasa a XII-a.

minorităților. „Și în România au existat manifestări de naționalism, internaționalism și extremism politic. Presa Partidului Maghiar a întreținut un spirit de castă, cu puternice accente antiromânești. Asemenea manifestări s-au manifestat și la celelalte minorități. Dar și unele organizații politice din România au promovat o politică naționalistă. [...] Legionarii au dus o politică antisemită. Corneliu Zelea Codreanu declara că evreii nu au dreptul la egalitate. [...] O puternică ascensiune a cunoscut național-socialismul în rîndul minorității germane, după venirea lui Hitler la conducerea Germaniei.”⁷²

Există manuale care prezintă în mod elogios modul în care Antonescu a realizat un sistem dictatorial, considerînd că el „nu s-a sprijinit pe nici un fel de partid de masă sau pe o ideologie”, și, deși avea „puteri depline”, „s-a folosit de aceste puteri, în general, în limitele stabilite de legislația în vigoare pînă în 1940. S-au adăugat însă legile și ordonanțele impuse de starea de război și un ansamblu de măsuri rasiale, antisemite”⁷³.

Holocaustul este omis sau minimalizat în manuale. „Exacerbarea naționalismului a fost o caracteristică general-europeană, în special după 1930. Totuși, în România nu s-au înregistrat fenomene grave ca în Germania, Uniunea Sovietică sau Ungaria. România a fost chiar un refugiu pentru mulți evrei persecutați în alte state.”⁷⁴ Uneori se amintește că „printre primele măsuri luate de legionari se numără cîteva decrete prin care se urmărea românizarea întreprinderilor (concedierea evreilor și străinilor și înlocuirea lor cu români)”⁷⁵, dar prea puțin se scrie despre masacrarea evreilor în diferite localități ale României, deportarea evreilor și romilor. În loc de termenul de deportare, în partea de lecții a acestui manual se arată în mod evaziv că „s-au adoptat măsuri împotriva minorităților naționale (în special a evreilor și țiganilor)”⁷⁶. Doar în zona de lectură („Studiu de caz”) se precizează, la prezentarea lui Ion Antonescu: „Cît timp a fost la conducerea statului român, Antonescu a ordonat personal deportarea evreilor și țiganilor din Vechiul Regat în Transnistria. Mulți au fost executați sau au pierit din cauza condițiilor de detenție.” Referirile cantitative sînt rare și vagi. „Din 1938, pe fondul reorientării politice externe spre Germania, dar și datorită apariției la guvernare a unor forțe politice cu program antisemit, în România încep să fie emise legi care afectează statutul juridic al populației evreiești. În august 1940, guvernul Gigurtu interzice căsătoria românilor cu evreii și introduce alte măsuri segregacioniste. Aceste măsuri sînt urmate de o politică sistematică împotriva evreilor, mai ales în timpul guvernării legionare, cînd sînt comise mai multe acțiuni criminale. Această politică a continuat și după eliminarea legionarilor de la putere. Ion Antonescu promovează sistematic, în primii doi ani ai guvernării sale, o politică antisemită, ce urmează izolarea evreilor în societatea românească. Au fost comise acte cum ar fi masacrul de la Iași, din iunie 1941, sau deportarea evreilor basarabeni și bucovineni în lagărele din Transnistria, unde au murit zeci de mii dintre ei.”⁷⁷ „Măsurile luate împotriva evreilor înaintea atacului împotriva Uniunii Sovietice au fost în primul rînd de natură economică. Au făcut excepție actele de violență comise de legionari împotriva unor persoane particulare. Deportarea evreilor a început după recuperarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord”⁷⁸. [...] După unele estimări, în perioada 1941-1943, aproape 100.000 de evrei au fost deportați în Transnistria. Din cauza condițiilor groaznice și a atrocităților au murit mii de oameni. [...] Dar regimul condus de Antonescu nu a participat la deportarea în masă a evreilor, pe care nașișii au organizat-o în cadrul «soluției finale» a lui Hitler. Deși au fost supuși unor repetate discriminări, confiscări, prestații, esențial este faptul că, prin decizia lui Antonescu, 292.149 evrei au rămas în viață în România pînă în august 1944.”⁷⁹

Manualele de istorie universală care prezintă dictatorii fasciști îl omit pe Ion Antonescu (D. Dumitrescu și alți: *Istorie*, clasa a VII-a îl pune pe prima poziție pe Miklós Horthy, după care urmează Benito Mussolini, Adolf Hitler, F. Franco, Antonio Salazar).

⁷² N. Dumitrescu și alții: *Istoria românilor*, clasa a XII-a.

⁷³ N. Dumitrescu și alții: *Istoria românilor*, clasa a XII-a.

⁷⁴ N. Dumitrescu și alții: *Istoria românilor*, clasa a XII-a.

⁷⁵ A. Vulpe și alți: *Istoria Românilor*, clasa a VIII-a.

⁷⁶ A. Vulpe și alți: *Istoria Românilor*, clasa a VIII-a.

⁷⁷ S. Mîtu și alți: *Istoria românilor*, clasa a XII-lea.

⁷⁸ Fără excepție, toate manualele de istorie folosesc o terminologie revizionistă.

⁷⁹ N. Dumitrescu și alții: *Istoria românilor*, clasa a XII-a.

În unele manuale și istoria actuală a României este fals prezentată. Pregătită de forțele Securității, aflate în ilegalitate după Revoluția din decembrie 1989, pentru a se reînființa, începută la 19 martie 1990 printr-un atac cu topoare și țepine împotriva liderilor UDMR din Tîrgu-Mureș, aceste tragice evenimente au următoarea descriere: „La 15 martie 1990, maghiarii din România au aniversat revoluția de la 1848. Lozincile antiromânești și contramanifestările organizate de români⁸⁰ au dus la violente incidente mediatizate pe plan intern și internațional. După ce conflictul s-a încheiat, a apărut un alt pol al sistemului electoral, cel etnic. S-a înființat un partid al maghiarilor, Uniunea Democrată a Maghiarilor din România⁸¹, care continua vechea organizație de dinainte de 1989.”⁸²

Prezența altor comunități decît cele maghiare și germane în manualele de istorie este o raritate. Sînt manuale în care germanii sau alte comunități apar doar cînd se afirmă că ei au devenit naziști după ce Hitler a ajuns la putere („și alte minorități, unguri, ucraineni, ruși, bulgari, au avut curente extremiste, de stînga sau de dreapta”⁸³), iar ucrainenii cînd se afirmă că prin bisericile lor s-au opus statului român prin rezistența la românizare⁸⁴. Colonizarea Banatului nepopulat după retragerea Imperiului Otoman este o problemă neglijată.

Manualul de clasa a XII-a (S. Mitu și alții: *Istoria românilor*) reprezintă oarecum o excepție. Sub reproducerea unei picturi intitulată „Țigani nomazi”, amintește chiar de robia romilor. „În Principatele Române, romii erau robi ai statului, ai boierilor sau ai mănăstirilor. Puteau fi vînduți de către stăpînii lor, le datorau dări și nu se puteau căsători cu români. Între anii 1843-1855 vor fi eliberați din robie, printr-o serie de legi. Unii erau nomazi, alții sedentari, cu toții practicînd o serie de ocupații tradiționale, cum erau cele de aurari, lingurari, cărămidari sau căldărari.” Tot acest manual dedică un capitol pentru prezentarea situației evreilor, intitulat „Statutul israeliților, înainte și după Congresul de la Berlin”, în care se arată că în conformitate cu prevederile constituționale, între 1866 și 1879, evreii nu puteau primi cetățenie română, „ceea ce constituia o discriminare și o nedreptate”, iar practica s-a menținut pînă după Primul Război Mondial, cînd „România acorda, în sfârșit, drepturi cetățenești depline tuturor locuitorilor săi evrei, întrînd, și din acest punct de vedere, în rînd cu lumea civilizată”. Manualul sugerează, totuși, că presiunile internaționale pentru drepturile evreilor nu-și aveau locul (manualele nu au aceeași atitudine față de lobbyul internațional al românilor din Transilvania). Ca temă de casă, pune elevilor întrebarea: „Credeți că intervențiile pe lîngă organismele internaționale reprezintă un instrument eficient de apărare a drepturilor minorităților?” Ucrainenii apar ca populație colonizată de Imperiul Habsburgic în Bucovina. „Deoarece, la venirea austriecilor, regiunea era slab populată, autoritățile au încurajat emigrarea în zonă a populațiilor din vecinătate, așa cum erau ucrainenii (rutenii). [...] Caracterul multicultural al provinciei [Bucovina] a favorizat apariția unei vieți culturale strălucite, românească, germană, evreiască sau poloneză.”⁸⁵ Dobrogea secolului XIX apare în manual ca un spațiu multicultural. „Cei mai numeroși erau turcii și tătarii, urmași de români și de bulgari. [...] Colonizarea de populație românească, încurajată de autoritățile de la București, va modifica peisajul etnic de aici în favoarea românilor, care devin în scurt timp majoritari.”

Dacă manualele au o anumită ținută, materialele didactice sau caietele speciale pentru elevi utilizate în școli folosesc o terminologie totalmente inacceptabilă. În comparație cu românii, care sînt „dintotdeauna”⁸⁶, minoritățile descind din popoare migratoare barbare cu o cultură inferioară, respingătoare: „populațiile migratoare au găsit în provincia Dacia Romană o populație cu o

⁸⁰ Au existat doar lozinci antimaghiare, de genul „Noi sîntem poporul, voi sînteți gunoii!”.

⁸¹ UDMR s-a înființat în decembrie 1989. Ceea ce s-a reînființat, pentru a continua „tradiția” dinainte de 1989, a fost Securitatea, sub numele de SRI.

⁸² N. Dumitrescu și alții: *Istoria românilor*, clasa a XII-a.

⁸³ N. Dumitrescu și alții: *Istoria românilor*, clasa a XII-a.

⁸⁴ N. Dumitrescu și alții: *Istoria românilor*, clasa a XII-a. Multe manuale condamnă atitudinea minorităților care s-au opus procesului de românizare, asimilare, pauperizare.

⁸⁵ S. Mitu și alții: *Istoria românilor*, clasa a XII-lea.

⁸⁶ „Cea mai importantă constatare a călătorului francez [în Transilvania secolului al XVIII-lea] era aceea că românii locuiesc din vremuri imemorabile pe văile adînci ale rîurilor din acea parte a țării, adică DINTOTDEAUNA!” Maria Ochescu, Sorin Oane: *Istoria românilor, caietul elevului, clasa a IV-a*, Editura Teora, 1998.

civilizație superioară”; „nenumărate seminții barbare din răsăritul depărtat trecură pe-aici valuri-valuri, ca peste o stîncă de piatră. Ostrogoți, sarmați, roxolani, vizigoți, avari, huni și alte felurite neamuri asiatice lăsară în urmă jale și moarte”; „barbarii veniți din pustietăți”;⁸⁷ „Hunii au fost migratori care au atras atenția prin sălbăcicia vieții lor [...] Cicatrici adînci le brăzdau obrazul, aveau corpurile deformate de atîta stat pe cai și hrana lor era sărăcăcioasă. Ei nu simțeau nevoia de mîncăruri gătite la foc, se hrăneau cu rădăcini de ierburi sălbatice și cu carne pe jumătate crudă pe care o puneau pe spatele cailor. [...] Hainele, din pînză de in și din blană de șobolan sălbatici, erau purtate fără a fi schimbate pînă se rupeau în petice, datorită folosirii zilnice. [...] Umblau de colo-colo fără să are vreodată pămîntul, fără locuri stabile, fără lege, fără cămine, locuind în căruțe. [...] Lăcomia de aur era, în schimb, nemăsurată. Acestei lăcomii și nevoii de hrană pentru ei și cai, i-au căzut pradă multe așezări daco-romane, hunii lăsînd în urma lor durere și moarte”⁸⁸. În cadrul istoriei universale, la sedentarizarea popoarelor migratoare (la care se face referire în general prin termenul de „barbari”⁸⁹) este prezentată lumea slavă. Maghiarii apar doar ca cei care au pus stăpînire pe Transilvania.

Aceste materialele didactice nu menționează nimic despre Holocaust⁹⁰, mai mult, Ion Antonescu este prezentat ca un personaj pozitiv în istoria României, un continuator al idealurilor nobile: „«Treceți Prutul!» Puține cuvinte, multe înțelesuri! Ele cuprind toate năzuințele de libertate și victorie asupra dușmanului, toate speranțele unui popor de a-și vedea reîntregit pămîntul strămoșesc, toată ura împotriva cotropitorului, toată încrederea unui conducător în capacitatea de luptă a armatei sale”⁹¹. Altele menționează efectele negative ale regimului antonesciano-legionar: „perioada guvernării legionare s-a caracterizat prin: măsuri antisemite (antievreiești); limitarea și încălcarea drepturilor cetățenești; utilizarea terorii și a asasinatului politic”⁹².

Introducerea unor cursuri opționale, cum este „Istoria evreilor: Holocaustul” nu schimbă în mod fundamental situația, nefăcînd parte din trunchiul comun obligatoriu.

În condițiile unei astfel de educații, nu poate surprinde rezultatul sondajului de opinie realizat de *Evenimentul Zilei* în iunie 2006, conform căruia principalii „eroi” ai licențelor sînt Mihai Viteazul, Nicolae Ceaușescu și Gigi Becali...

5.4. Egalitatea pe piața muncii

Statisticile oficiale cu privire la șomaj arată că acest fenomen afectează în primul rînd comunitatea romilor, totodată relevă faptul că șomerii romi nu reușesc să se reangajeze (peste 50% dintre șomeri se află în această situație de peste 27 de luni).

Etnia	Total	Durata șomajului			
		sub 6 luni	6-9 luni	9-27 luni	peste 27 luni
Români	930.439 7,59%	192.440 20,68%	197.947 21,27%	234.023 25,15%	306.029 32,89%
Maghiari	61.398 6,85%	15.728 25,62%	12.795 20,83%	15.586 25,39%	17.289 28,16%
Romi	34.921 11,17%	7.441 21,31%	4.115 11,78%	5.809 16,63%	17.556 50,27%
Ucraineni	2.899 7,77%	491 16,94%	586 20,21%	959 33,08%	863 29,77%

⁸⁷ Cleopatra Mihăilescu, Tudora Pițilă: *Istorie, suport didactic, clasa a IV-a*, Editura Aramis, 2003.

⁸⁸ Maria Ochescu, Sorin Oane: *Istoria românilor, caietul elevului, clasa a IV-a*, Editura Teora, 1998. Mai multe manuale școlare subliniază caracterul primitiv al hunilor (de exemplu, Liuba Gheorghită, Sorin Oane: *Istoria universală antică și medievală pînă la anul 1000, manual pentru clasa a V-a*, Editura Teora), pornind de la falsă ipoteză istorică conform căreia maghiarii ar fi descendenții hunilor. Termenii în care sînt descrise năvălirile tătarilor sînt mai puțin ofensatori decît cei folosiți cu referire la huni. Toate manualele prezintă exclusiv descrierea romană a hunilor, nu și ale altor popoare migratoare cum ar fi vandalii, spre exemplu.

⁸⁹ Magda Stan, Cristian Vornicu: *Istorie, manual preparator, clasele V-VIII*, Editura Niculescu, 2001.

⁹⁰ Acest termen nu apare în curriculumul școlar.

⁹¹ Maria Ochescu, Sorin Oane: *Istoria românilor, caietul elevului, clasa a IV-a*, Editura Teora, 1998.

⁹² Magda Stan, Cristian Vornicu: *Istorie, manual preparator, clasele V-VIII*, Editura Niculescu, 2001.

Etnia	Total	Durata șomajului			
		sub 6 luni	6-9 luni	9-27 luni	peste 27 luni
Germani	2.042 6,44%	437 21,40%	456 22,33%	527 25,81%	622 30,46%
Sârbi	527 4,00%	104 19,73%	149 28,27%	129 24,48%	145 27,51%
Croați	268 6,07%	28 10,45%	49 18,28%	43 16,04%	148 55,22%
Slovaci	648 6,16%	192 29,63%	150 23,15%	157 24,23%	149 22,99%
Cehi	120 5,29%	22 18,33%	40 33,33%	29 24,17%	29 24,17%
Evrei	74 3,32%	17 22,97%	15 20,27%	17 22,97%	25 33,78%

Șomajul la nivel național pentru comunitățile studiate⁹³, 2002

Datele statistice ridică și o serie de întrebări privind veridicitatea lor, din moment ce se cunoaște faptul că în multe zone șomajul în rândul romilor ajunge pînă la 90%. Statisticile privind statutul profesional sînt mai relevante, întrucît arată în mod evident: doar aproximativ 30.000 de romi au statut de salariat (5,57% din comunitatea de romi, acest procent fiind de 25,95% la români). Procentul salariaților este scăzut și la croați și ucraineni, comunități preponderent rurale.

Stat. profesional	Români	Maghiari	Romi	Ucraineni	Germani	Sârbi	Croați	Slovaci	Cehi	Evrei
Total populație ocupată	7.137.231 100,00%	481.992 100,00%	87.652 100,00%	23.228 100,00%	17.489 100,00%	8.440 100,00%	2.099 100,00%	6.274 100,00%	1.061 100,00%	1.448 100,00%
Salariați	5.033.300 70,52%	381.436 79,14%	29.789 33,99%	9.142 39,36%	14.019 80,16%	5.368 63,60%	615 29,30%	3.638 57,99%	756 71,25%	1.199 82,80%
Patroni, întrepr. privați	135.452 1,90%	9.193 1,91%	1.031 1,18%	238 1,02%	668 3,82%	270 3,20%	28 1,33%	45 0,72%	15 1,41%	148 10,22%
Lucrători pe cont propriu	812.064 11,38%	40.496 8,40%	26.117 29,80%	3.401 14,64%	1.381 7,90%	1.112 13,18%	255 1,19%	912 14,54%	79 7,45%	94 6,49%
Membri ai societ. agricole, coop.	11.527 0,16%	507 0,11%	222 0,25%	29 0,12%	15 0,09%	4 0,05%	7 0,33%	13 0,21%	0 0,00%	0 0,00%
Lucrători familiali în gosp. proprie	1.099.806 15,41%	46.017 9,55%	18.837 21,49%	10.260 44,17%	1.314 7,51%	1.675 19,85%	1.180 56,22%	1.634 26,04%	210 19,79%	5 0,35%
Altă situație	45.045 0,63%	4.343 0,90%	11.656 13,30%	158 0,68%	91 0,52%	11 0,13%	14 0,67%	32 0,51%	1 0,09%	2 0,14%

Statutul profesional pe etnie, la nivel național, 2002

Conform raportului anual al Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM), în anul 2005 un total de 7.430 romi au beneficiat de servicii de informare și consiliere profesională, 1.601 au participat la formare profesională, 5.432 au fost ocupați temporar. Caravana ocupării pentru romi a ajuns în 723 de localități, iar la evenimentele organizate în cadrul acestei campanii au participat 25.768 romi. Rezultatele acestor eforturi însă continuă să întîrzie.

⁹³ La „Total” cifre absolute și procente față de populația între 15-59 ani, iar la „Durata șomajului” cifre absolute și procente față de total șomeri.

ANOFM a organizat în anul 2005 șase burse ale locurilor de muncă. În afara bursei generale, bursa locurilor de muncă pentru femei, pentru persoane de etnie romă, pentru persoanele cu handicap, pentru studenți și pentru absolvenții de învățământ. În urma acestor burse, și-au găsit un loc de muncă 24.230 persoane. Bursa locurilor de muncă pentru romi a fost cea mai ineficientă: doar 191 de romi au fost angajați în urma lor (0,79% din totalul persoanelor angajate ca efect al burserelor).

Bursele locurilor de muncă pentru romi au fost organizate în fiecare județ, la 9 mai 2003, 23 aprilie 2004, 13 mai 2005, 19 mai 2006. Acestea au fost criticate chiar și de autoritățile responsabile în organizarea lor, de multe ori considerînd că pentru eșec romii sînt cei care poartă vina. În iunie 2005, președintele Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă, Silviu Bian, a declarat că, în urma anchetei inițiate în vederea depistării vinovaților de neorganizarea burserelor de muncă pentru romi, vinovații principali sînt reprezentanții etniei din teritoriu, întrucît sînt scindați în mai multe partide și organizații.

Analiza datelor județene privind bursele locurilor de muncă arată însă deficiențe similare în a găsi locuri de muncă pentru romi și pentru persoane cu handicap (se observă număr redus de agenți economici participante la burse și numărul redus de locuri de muncă oferite). În aceste condiții a fost redus atît interesul față de eveniment cît și succesul bursei locurilor de muncă pentru romi (exprimabil prin angajarea romilor).

	Nr. agenți economici	Nr. locuri de muncă	Nr. persoane interesate	Nr. persoanelor selectate	Nr. persoane angajate
Bursa generală a locurilor de muncă	48	411	453	234	98
Bursa locurilor de muncă pentru femei	27	297	490	238	111
Bursa locurilor de muncă pentru persoanele de etnie romă	17	117	120	47	12
Bursa locurilor de muncă pentru persoanele cu handicap	16	178	83	7	1
Bursa locurilor de muncă pentru absolvenții de învățământ	37	270	320	188	58

Date privind bursele locurilor de muncă organizate în anul 2005 în județul Alba

	Nr. agenți economici	Nr. locuri de muncă	Nr. persoane interesate	Nr. persoanelor selectate	Nr. persoane angajate
Bursa generală a locurilor de muncă	104	1.684	1.956	872	170
Bursa locurilor de muncă pentru femei	49	607	1.064	302	55
Bursa locurilor de muncă pentru persoanele de etnie romă	9	127	150	47	14
Bursa locurilor de muncă pentru persoanele cu handicap	33	250	140	48	7
Bursa locurilor de muncă pentru absolvenții de învățământ	84	1.389	1.550	553	183

Date privind bursele locurilor de muncă organizate în anul 2005 în județul Bihor

	Nr. agenți economici	Nr. locuri de muncă	Nr. persoane interesate	Nr. persoanelor selectate	Nr. persoane angajate
Bursa generală a locurilor de muncă	95	1.269	693	521	13
Bursa locurilor de muncă pentru femei	95	1.174	1.094	564	6
Bursa locurilor de muncă pentru persoanele de etnie romă	24	241	451	205	65
Bursa locurilor de muncă pentru persoanele cu handicap	35	454	213	73	2
Bursa locurilor de muncă pentru studenți	31	266	342	227	0
Bursa locurilor de muncă pentru absolvenții de învățământ	107	1.220	612	422	2

Date privind bursele locurilor de muncă organizate în anul 2005 în județul Brașov

	Nr. agenți economici	Nr. locuri de muncă	Nr. persoane interesate	Nr. persoanelor selectate	Nr. persoane angajate
Bursa generală a locurilor de muncă	50	523	861	192	91
Bursa locurilor de muncă pentru femei	33	369	487	129	74
Bursa locurilor de muncă pentru persoanele de etnie romă	9	124	120	21	7
Bursa locurilor de muncă pentru persoanele cu handicap	10	101	83	8	6
Bursa locurilor de muncă pentru absolvenții de învățământ	40	508	341	106	34

Date privind bursele locurilor de muncă organizate în anul 2005 în județul Sălaj

Interviurile realizate în comunitățile de romi relevă că în majoritatea acestora procentul persoanelor angajate este sub 5%, iar al celor angajate la negru (în construcții sau în gospodăriile altora) ajunge la peste 50% (peste 80% în cazul bărbaților).

5.5. Egalitatea în privința locuințelor și drepturilor de proprietate

Statisticile naționale arată că populația romilor locuiește preponderent în spații mici, sub 8 mp/persoană. Pentru comunitatea română și maghiară repartizarea suprafețelor de locuit ce revine unei persoane cunoaște două vîrfuri, unul apropiat de 10 mp/persoană, celălalt de peste 18 mp. La comunitatea germană și evreiască tendința este una crescătoare.⁹⁴

Etnia	Total gospodării	Suprafața camerelor care revine pe o persoană (m ²)								
		sub 4	4-5,9	6-7,9	8-9,9	10-11,9	12-13,9	14-15,9	16-17,9	18 și peste
Români	6.555.066 100,00%	120.674 1,84%	393.255 5,60%	622.883 9,50%	847.684 12,93%	747.961 11,41%	678.262 10,35%	570.484 8,70%	471.993 7,20%	2.101.870 32,06%
Maghiari	529.026 100,00%	10.701 2,02%	28.701 5,43%	40.260 7,60%	63.622 12,03%	61.088 11,55%	52.002 9,83%	41.189 7,79%	50.064 9,46%	181.399 34,29%
Romi	112.823 100,00%	26.846 23,79%	27.800 24,64%	16.781 14,87%	13.289 11,78%	7.473 6,62%	5.603 4,97%	2.741 2,43%	3.435 3,04%	8.855 7,85%
Ucraineni	18.790 100,00%	712 3,79%	2.146 11,42%	2.211 11,77%	2.554 13,59%	2.100 11,18%	1.656 8,81%	1.114 5,93%	1.670 8,89%	4.627 24,62%
Germani	26.949 100,00%	208 0,77%	668 2,48%	1.166 4,33%	1.924 7,14%	2.088 7,75%	2.233 8,29%	2.178 8,08%	1.981 7,35%	14.503 53,82%

⁹⁴ Condițiile de locuit depind de mai mulți factori cum ar fi: mediul de viață (rural/urban), numărul membrilor de familie, vârsta medie a comunității, sărăcia.

Etnia	Total gospodării	Suprafața camerelor care revine pe o persoană (m ²)								
		sub 4	4-5,9	6-7,9	8-9,9	10-11,9	12-13,9	14-15,9	16-17,9	18 și peste
Sârbi	9.496 100,00%	45 0,48%	222 2,34%	361 3,81%	653 6,90%	739 7,80%	845 8,92%	779 8,23%	843 8,90%	5.009 52,90%
Croați	1.844 100,00%	31 1,68%	134 7,27%	207 11,23%	274 14,86%	249 13,50%	185 10,03%	131 7,10%	150 8,13%	483 26,19%
Slovaci	6.068 100,00%	79 1,30%	337 5,55%	561 9,25%	667 10,99%	653 10,76%	557 9,18%	438 7,22%	631 10,40%	2.145 35,35%
Cehi	1.524 100,00%	7 0,46%	63 4,13%	119 7,81%	141 9,25%	160 10,50%	156 10,24%	128 8,40%	136 8,92%	614 40,29%
Evrei	3.590 100,00%	5 0,14%	20 0,56%	59 1,64%	101 2,81%	127 3,54%	212 5,91%	399 11,11%	207 5,77%	2.460 68,52%

Repartiția procentuală la nivel național, pe etnii, în funcție de suprafața camerelor de locuit ce revine unei persoane, 2002

Multe dintre terenurile romilor nu sînt întabulate, pentru casele construite pe acestea nu există autorizații de construcție. Deși ar exista o deschidere din partea autorităților pentru soluționarea situației, aceasta întîrzie din lipsa unor fonduri special acordate în acest scop și datorită sărăciei celor în cauză.

Prin expulzarea romilor din imobile retrocedate sau ocupate ilegal, se creează ghettouri la marginea sau în afara orașelor, în care nu există condiții minime pentru un trai decent.

5.6. Egalitatea accesului la locuri publice

În anii anteriori, pînă la apariția Ordonanței de urgență nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, în foarte multe locuri publice a fost îngădit accesul romilor. Deși această situație este în schimbare, există totuși încă locuri publice unde romii nu au acces.

Pentru a nu fi acuzate de rasism, unele localuri au afișat cerința privind „ținuta obligatorie”, dar practic scopul îl constituie limitarea accesului romilor (pentru alte persoane nu se cere ținută obligatorie), sau se afișează inscripția „club — intrarea doar pentru membri”, dar calitatea de membru se verifică doar pentru romi.

Față de numărul relativ mare de situații în care se limitează accesul în locuri publice, există puține sesizări și reclamații.

5.7. Egalitatea accesului la serviciile sociale

Famiiliile de romi care au locuință se confruntă cu condiții precare de locuit: în multe locuri conducta de apă, gaz, electricitate se oprește la limita dintre locuințele neromilor și romilor. Date statistice județene nu există, dar cele naționale arată dificultățile, mai ales în domeniul accesului la apă potabilă și încălzirea centrală.

Instalații dependințe		Români	Maghiari	Romi	Ucraineni	Germani	Sârbi	Slovaci	Cehi	Evrei
Total		3.555.824 100,00%	287.036 100,00%	43.336 100,00%	3.708 100,00%	19.035 100,00%	4.984 100,00%	2.705 100,00%	588 100,00%	3.517 100,00%
Instalație de alimentare cu apă, canalizare	Interior	3.146.632 88,49%	260.881 90,89%	17.592 40,59%	3.132 84,47%	17.371 91,26%	4.646 93,22%	2.091 77,30%	534 90,82%	3.469 98,64%
	Exterior	279.403 7,86%	16.658 5,80%	13.140 30,32%	411 11,08%	1.132 5,95%	232 4,65%	461 17,04%	29 4,93%	32 0,91%
Instalație de alimentare cu apă caldă	Interior	2.736.409 76,96%	207.905 72,43%	9.392 21,67%	2.404 64,83%	13.607 71,48%	3.933 78,91%	1.331 49,21%	371 63,10%	3.194 90,82%
	Exterior	28.148 0,79%	1.668 0,58%	265 0,61%	27 0,73%	110 0,58%	14 0,28%	7 0,26%	2 0,34%	81 2,30%
Instalație electrică		3.538.731 99,52%	285.679 99,53%	38.503 88,85%	3.687 99,43%	18.981 99,72%	4.976 99,84%	2.686 99,30%	586 99,66%	3.514 100,00%
Încălzire centrală		2.473.888 69,57%	165.690 57,72%	7.432 17,15%	1.930 52,05%	10.640 55,90%	3.320 66,61%	921 34,05%	267 45,41%	3.010 99,91%
Bucătărie / chichinetă	Interior	3.320.881 93,39%	277.603 96,71%	27.143 62,63%	3.382 91,21%	18.318 96,23%	4.865 97,61%	2.523 93,27%	557 94,73%	3.471 98,69%
	Exterior	107.374 3,02%	2.659 0,93%	2.559 5,91%	159 4,29%	357 1,88%	48 0,96%	142 5,25%	16 2,72%	6 0,17%

Instalații dependințe		Români	Maghiari	Romi	Ucraineni	Germani	Sârbi	Slovaci	Cehi	Evrei
Baie	Interior	2.973.964 83,64%	244.351 85,13%	12.375 28,56%	2.945 79,42%	15.831 83,17%	4.402 88,32%	1.873 69,24%	504 85,71%	3.419 97,21%
	Exterior	61.779 1,74%	2.463 0,86%	966 2,23%	60 1,62%	237 1,25%	41 0,82%	46 1,70%	8 1,36%	9 0,26%
Closet cu apă	Interior	2.962.900 83,32%	241.147 84,01%	12.621 29,12%	2.895 78,07%	15.592 81,91%	4.313 86,54%	1.715 63,40%	490 83,33%	3.435 97,67%
	Exterior	150.870 4,24%	13.073 4,55%	5.372 12,40%	227 6,12%	1.278 6,71%	213 4,27%	112 4,14%	28 4,76%	28 0,80%

Condițiile de locuit, la nivel național, în zone urbane, 2002

Instalații dependințe		Români	Maghiari	Romi	Ucraineni	Germani	Sârbi	Slovaci	Cehi	Evrei
Total		2.999.242 100,00%	241.990 100,00%	69.487 100,00%	15.082 100,00%	7.914 100,00%	4.512 100,00%	3.363 100,00%	1.479 100,00%	73 100,00%
Instalație de alimentare cu apă, canalizare	Interior	403.998 13,47%	85.260 35,23%	2.585 3,72%	2.291 15,19%	3.574 45,16%	1.645 36,46%	656 19,51%	277 18,73%	38 52,05%
	Exterior	991.797 33,07%	63.966 26,43%	17.831 25,66%	5.107 33,86%	2.087 26,37%	1.721 38,14%	1.056 31,40%	605 40,91%	14 19,18%
Instalație de alimentare cu apă caldă	Interior	192.456 6,42%	41.698 17,23%	941 1,35%	872 5,78%	1.846 23,33%	800 17,73%	195 5,80%	138 9,33%	22 30,14%
	Exterior	5.328 0,18%	512 0,21%	41 0,06%	19 0,13%	33 0,42%	15 0,33%	8 0,24%	14 0,95%	0 0,00%
Instalație electrică		2.898.209 96,63%	236.276 97,64%	56.810 81,76%	13.625 90,34%	7.820 98,81%	4.477 99,22%	3.270 97,23%	1.459 98,65%	72 98,63%
Încalzire centrală		48.013 1,60%	8.634 3,57%	215 0,31%	109 0,72%	610 7,71%	71 1,57%	63 1,87%	11 0,74%	6 8,22%
Bucătărie / chicanetă	Interior	1.944.766 64,84%	210.274 86,89%	32.148 46,26%	610 4,04%	7.175 90,66%	4.055 89,87%	2.220 66,01%	913 61,73%	65 89,04%
	Exterior	642.430 21,42%	11.826 4,89%	4.942 7,11%	2.567 17,02%	382 4,83%	216 4,79%	540 16,06%	305 20,62%	6 8,22%
Baie	Interior	330.263 11,01%	73.429 30,34%	1.639 2,36%	1.648 10,93%	2.891 36,53%	1.246 27,62%	504 14,99%	238 16,39%	33 45,21%
	Exterior	30.446 1,02%	1.562 0,65%	155 0,22%	358 2,37%	87 1,10%	48 1,06%	47 1,40%	39 2,64%	0 0,00%
Closet cu apă	Interior	230.361 7,68%	47.340 19,56%	1.036 1,49%	711 4,71%	2.038 25,75%	699 15,49%	278 8,27%	164 11,09%	31 42,47%
	Exterior	66.316 2,21%	7.975 3,30%	1.363 1,96%	189 1,25%	381 4,81%	151 3,35%	128 3,81%	37 2,50%	4 5,48%

Condițiile de locuit, la nivel național, în zone rurale, 2002

Venitul minim garantat, care ar trebui plătit lunar familiilor care trăiesc sub limita subzistenței, nu se plătește integral. Există județe în care nici jumătate din suma garantată de lege nu se plătește, totodată există județe în care sumele se plătesc în proporție de peste 90%.

Județul	Număr beneficiari	Suma necesară	Suma acordată	Sumă/beneficiar pe lună
Caraș-Severin	12.811	8.610.000	7.970.500 92,57%	69,13
Sălaj	4.455	5.906.000	4.016.080 68,00%	75,12

Situația plății veniturii minim garantat în județele studiate în perioada ianuarie-septembrie 2006⁹⁵

5.8. Egalitatea oportunităților de natură economică

Analiza ratei sărăciei arată o situație critică pentru comunitatea de romi, relativ mai bună (față de români) pentru comunitatea de maghiari și germani. La alte minorități (formate preponderent din ucraineni, sârbi, croați, bulgari) gradul de sărăcie este ușor mai ridicat față de populația majoritară.

⁹⁵ Din cele cinci consilii județene doar unul singur a acordat informația de interes public în modul solicitat. Pentru județul Sălaj s-a comunicat suma totală și procentul de acoperire a necesităților pentru anul 2006, iar celelalte județe ori nu au trimis nici un răspuns, ori răspunsurile au fost inutilizabile. Suma necesară este exprimată în RON, suma acordată în RON și procent de acoperire a necesităților.

Apartenența etnică	Rata sărăciei	Rata sărăciei severe
Română	24,4	9,3
Maghiară	19,9	6,4
Romă	75,1	52,2
Germană	7,4	1,8
Alta	31,7	11,3

Rata sărăciei în funcție de etnie, calculat de CASPIS, 2003, pe baza datelor din 2001

Peste jumătate din comunitățile de romi se confruntă cu probleme severe sau foarte severe de sărăcie.

Tip de comunitate romă	Ponderea comunităților
Fără probleme deosebite	10%
Cu probleme scăzute	31%
Cu probleme severe	45%
Cu probleme foarte severe	14%

Ponderea comunităților sărace de romi⁹⁶

În județele studiate comunitățile de romi cu probleme foarte severe se află în Cergău, Cetatea de Baltă, Sălișteea în județul Alba; Abrămuț (cu două comunități, Crestur și Petreu), Bratca, Ciumeghiu, Curtuiușeni, Girișu de Criș (cu comunitățile „La țigani” și Pietroasa), Hidișelu de Sus, Ineu, Măgești, Marghita, Olcea, Săcueni (comunitățile Săcueni și Cubulcuț), Salonta, Sînmartin (comunitățile Haieu, Colonia Rontău), Șuncuiuș, Suplacu de Barcău, Tarcea, Tetchea în județul Bihor; Codlea, Măieruș (comunitatea Măieruș și Arini) în județul Brașov; Agrij (comunitățile Agrij, Răstoltu-deșert), Buciumi, Cizer, Crasna, Jibou, Marca, Sînmihaiu Almașului, Valcău de Jos în județul Sălaj.⁹⁷

Nu este lipsit de semnificație faptul că procentul persoanelor aparținând minorităților naționale este semnificativ mai mic în ramuri „strategice” cum ar fi producția și distribuția energiei electrice și termice, a gazelor și apei, transport, poșta și telecomunicații, activități financiare, bancare, tranzacții imobiliare, administrație publică. Procentul romilor este foarte scăzut în educație, sănătate și asistență socială.

Ramură economică	Români (%)	Maghiari (%)	Romi (%)	Ucraineni (%)	Germani (%)
Total populație	89,48	6,60	2,47	0,28	0,28
Total populație ocupată	91,37	6,17	1,12	0,30	0,22
Agricultură	92,40	3,97	2,17	0,64	0,13
Silvicultură, exploatarea forestieră și economia vînatului	89,99	6,71	0,77	1,86	0,16
Pescuitul și piscicultura	85,68	2,64	0,45	0,82	0,09
Industria extractivă	92,51	6,03	0,31	0,15	0,17
Industria prelucrătoare	89,14	9,09	0,75	0,16	0,27
Energiei electrică și termică, gaze și apă	93,27	5,46	0,36	0,09	0,21
Construcții	90,73	6,88	1,11	0,24	0,21
Comerț, repararea și întreținerea autovehiculelor, motocicletelor și a bunurilor personale și casnice	89,79	7,39	0,87	0,11	0,25
Hoteluri și restaurante	90,85	7,46	0,37	0,12	0,21
Transport și depozitare	93,47	4,69	0,43	0,18	0,20
Poștă și telecomunicații	93,30	5,51	0,15	0,14	0,22

⁹⁶ Banca Mondială: *Comunitățile de romi din România. O hartă a sărăciei comunitare prin Sondajul PROROMI*, București, 2005 iulie.

⁹⁷ Banca Mondială: *Comunitățile de romi din România. O hartă a sărăciei comunitare prin Sondajul PROROMI*, București, 2005 iulie.

Ramură economică	Români (%)	Maghiari (%)	Romi (%)	Ucraineni (%)	Germani (%)
Activități financiare, bancare și de asigurări	94,05	4,77	0,04	0,04	0,25
Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate în principal întreprinderilor	94,27	4,21	0,32	0,04	0,32
Administrație publică	94,83	3,42	0,93	0,12	0,15
Învățământ	91,47	6,96	0,13	0,25	0,41
Sănătate și asistență socială	91,90	6,46	0,30	0,15	0,32
Alte activități de servicii colective, sociale și personale	87,73	7,63	2,76	0,15	0,42
Activități ale personalului angajat în gospodării persoanele	92,50	4,16	2,09	0,33	0,16
Grupă de ocupație					
Legislatori, membri ai executivului, conducători din administrația publică și unități economico-sociale și politice	90,50	5,44	0,39	0,12	0,40
Specialiști cu ocupații intelectuale și științifice	94,02	4,53	0,04	0,10	0,39
Tehnicienii, maiștri și asimilați	92,50	6,24	0,12	0,13	0,30
Funcționari administrativi	92,82	6,08	0,11	0,11	0,25
Lucrători operativi în servicii, comerț și asimilați	91,06	7,23	0,51	0,14	0,21
Agriculi și lucrători calificați în agricultură, silvicultură și pescuit	93,01	3,66	1,84	0,69	0,11
Meșteșugari și lucrători calificați	89,52	8,57	0,87	0,19	0,24
Operatori la instalații și mașini, asamblori de mașini, echipamente și alte produse	90,49	7,98	0,50	0,18	0,20
Muncitori necalificați	86,78	7,01	4,87	0,29	0,21
Forțele armate	90,91	7,34	0,68	0,29	0,16

Populația activă din România pe ramuri și i grupe de ocupație pentru patru comunități studiate, 2002

În trei din cele cinci județe s-au desfășurat proiecte economice cu impact asupra comunității de romi în cursul anului 2005, în cadrul programului „Sprijin pentru Strategia națională de îmbunătățire a situației romilor”, finanțat de Uniunea Europeană, prin programul PHARE RO 2002/000-586.01.02. În Alba au fost oferite cursuri pentru 30 de tineri în domeniul împletitului de coșuri la Săliștea, iar la Jidvei 3 persoane au fost angajate și 40 învățate să producă obiecte artizanale. În județul Brașov au fost create 60 de locuri de muncă (prin două proiecte) la Săcele, iar 50 de romi au învățat producerea cornișelor decorative la Tărlungeni, persoanele astfel calificate fiind și angajate într-un atelier. La Zalău 40 de persoane au participat la pregătire profesională.

5.9. Egalitatea în ceea ce privește cetățenia

Cetățenia română se dobândește, în conformitate cu prevederile legale, prin naștere. Inclusiv copilul găsit pe teritoriul statului român este considerat a fi cetățean român, dacă nici unul dintre părinți nu este cunoscut.

Cetățenia română se poate acorda, la cerere, persoanei fără cetățenie sau cetățeanului străin, dacă îndeplinește condițiile stabilite de lege.

Cetățenia română nu poate fi retrasă persoanei care a dobândit-o prin naștere.

Nu există prevederi legale, dar nici practici prin care persoanele aparținând comunităților studiate ar fi dezavantajate în ce privește acordarea sau retragerea cetățeniei. Dar pentru a se bucura de toate drepturile conferite de cetățenia română, persoanele au nevoie de acte de identitate, cartea de identitate fiind dovada cetățeniei române. Acest act se întocmește și se eliberează de către formațiunea de evidență a populației de la locul de domiciliu sau reședință al persoanei fizice, pe baza cererii scrise a acesteia și a documentelor cu care se face dovada numelui, stării civile, cetățeniei române, a domiciliului și, după caz, a situației militare. Întrucât o mare parte a romilor locuiesc în imobile neîntabulate, ei nu pot face dovada domiciliului, prin urmare nu pot primi decât cărți de identitate provizorii, ale căror valabilitate nu poate depăși un an. Astfel ei trăiesc într-o stare de „provizorat permanent”, cu frica de a nu mai primi cărți de identitate, aflându-se la cheremul „bunăvoinței” autorităților. Uneori și acest act provizoriu este refuzat romilor, pe motivul că nu s-au născut în raza localității unde solicită actul de identitate.

Conform datelor Partidei Romilor, peste jumătate de milion de romi din România trăiesc fără acte de identitate.⁹⁸

Deși Guvernul României a promis soluționarea problemei actelor de identitate în anul 2006, interviurile arată că în unele regiuni procentul celor care nu au astfel de acte poate ajunge la peste 10%.

5.10. Egalitatea în ceea ce privește libertatea de mișcare

În conformitate cu prevederile legale, evidența cetățenilor români rezidenți în România se ține după principiul locului de domiciliu al acestora⁹⁹. Orice schimbare de domiciliu trebuie anunțată la serviciul de evidența populației în termen de 15 zile, iar o ședere mai lungă de 45 de zile într-o altă localitate decât cea prevăzută în actele de identitate trebuie anunțată la acest serviciu.

Aceste prevederi legale reprezintă pe de o parte restricții pentru grupurile de romi seminomade, cărora li se poate refuza șederea pe raza unei localități, pe de altă parte pentru persoanele care își întemeiază o familie într-o altă localitate, dacă cel cu care este căsătorit nu poate face dovada domiciliului (și are carte de identitate provizorie). În cazul din urmă, persoana în cauză va fi considerată ca locuind ilegal pe raza localității respective.

5.11. Egalitatea tratamentului în fața tribunalelor sau a altor organe ale justiției

Conform datelor neoficiale¹⁰⁰, în județul Alba 95% din procurori sînt români, 5% maghiari; în Brașov 96% români și 4% maghiari; în Bihor, Caraș-Severin și Sălaj toți procurorii sînt români. Între judecătorii din Alba 98% sînt români, 2% maghiari; în Bihor 95% români, 5% maghiari; în Caraș-Severin 96% români, 2% maghiari, 2% sîrbi; în Sălaj 85% români, 15% maghiari, în Brașov toți judecătorii sînt români. Între avocați procentul minorităților este la fel sub procentul minorităților din comunitate, spre exemplu la Brașov 3% din avocați sînt maghiari, 1% germani.

Parchetele și instanțele refuză uneori aplicarea legislației privind utilizarea limbii materne în fața acestor instituții. În loc de traducători autorizați, în situația în care cineva nu înțelege bine limba română se apelează des la persoane care incidental se află în sala de judecată, ori la grefieri sau avocați.

Conform paginii electronice a Ministerului Justiției, la nivelul curților de apel există traducători autorizați, în proporția oglindită de următorul tabel:

Curtea de Apel	Limba	% în cadrul populației din circumscripție	% în cadrul traducătorilor
Alba Iulia	maghiară	4,43	0,96
	romani	0,76	0,00
	germană	0,64	32,81
Brașov	maghiară	26,81	7,88
	germană	0,52	22,16
	romani	0,51	0,00
Cluj	maghiară	13,55	5,98
	romani	1,45	0,11
	slovacă	0,08	0,11
Oradea	maghiară	31,48	7,75
	romani	2,16	0,00
	slovacă	0,74	0,27

⁹⁸ Dată comunicată la 16 iunie 2006 de deputatul Nicolae Păun, cu ocazia prezentării unui studiu la seminarul „Raportul de țară și situația reală a romilor”.

⁹⁹ Datorită acestui principiu, toate facilitățile din domeniul sanitar și social (nu demult și educațional) sînt acordate pe criteriul domiciliului.

¹⁰⁰ Autoritățile afirmă că nu există date statistice bazate pe apartenența etnică a angajaților parchetelor sau a instanțelor.

Curtea de Apel	Limba	% în cadrul populației din circumscripție	% în cadrul traducătorilor
Timișoara	maghiară	6,91	1,79
	romani	1,69	0,00
	germană	1,46	28,36
	sîrbă	1,71	1,55
	croată		0,83
	cehă	0,17	0,12
	ucraineană	0,76	0,24

Translatori autorizați pentru curțile de apel, după limba de traducere¹⁰¹

Se poate constata și obstrucționarea aplicării legislației care prevede interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii. În general plîngerile sau sesizările împotriva grupurilor, persoanelor sau publicațiilor nu sînt soluționate la nivelul organelor de cercetare penală. Într-un singur caz s-a pornit un proces penal împotriva unui membru al Mișcării Legionare: G. O. din Brașov a fost trimis în judecată în 2002 pentru propagandă naționalist-șovină și pentru organizarea unei grupări fasciste; a fost condamnat de Tribunalul Brașov la doi ani și jumătate de închisoare în iulie 2003 și achitat de Curtea de Apel Brașov în septembrie 2005. Această soluție a fost menținută de Înalta Curte de Casație și Justiție în februarie 2006. Astfel primul caz de acest gen judecat în România după 1989 a condus la un succes și o recunoaștere juridică a mișcărilor extremiste. În legătură cu acest proces trebuie menționat și faptul că liderul Mișcării Legionare, Ș. S., în calitate de martor, s-a prezentat în fața instanței în uniformă legionară.

Chestionarea polițiștilor, procurorilor și judecătorilor a arătat că romii sînt văzuți, în general, nu ca grup etnic ci ca grup infracțional (chiar și consumatorii de droguri¹⁰² sînt văzuți mai bine decît romii). O mare parte din cei care afirmă că sărăcia este motivul principal al delincvenței propune înlăsurarea legislației și nu aplicarea unei protecții sociale adecvate.

La Poliția Municipiului Brașov 84,6% din polițiștii chestionați consideră că este mai ridicată infracționalitatea în rîndul romilor (7,7% nu este de acord cu afirmația), 46,1% afirmă că la maghiari infracționalitatea este mai mică față de procentul lor în societate (30,8% nu este de acord cu afirmația). Criminalitatea este considerată mai ridicată în rîndul romilor (92,3%), celor cu o educație redusă (92,3%), familiilor destrămate (92,3%), tinerilor (69,2%), săracilor (61,5%), consumatorilor de droguri (53,8%), șomerilor (23,1%), persoanelor din mediul rural (7,7%). Ca motive principale ale delincvenței ridicate au fost numite nivelul scăzut de trai și sărăcia (92,3%), lipsa educației sau declinul educației (69,2%), mediul familial (23,1%), șomajul (15,4%), lipsa controlului social (15,4%), corupția și birocrăția (15,4%), lipsa programelor de integrare (7,7%), tentația prea mare (7,7%), presa (7,7%). Criminalitatea s-ar putea reduce prin crearea locurilor de muncă, protecție socială (30,8%), educație mai bună în școli (15,4%), reintegrarea delinvenților prin formare profesională (15,4%), reformă legislativă (15,4%), legi mai aspre (7,7%), dotarea mai bună a poliției (7,7%), număr mai mare de polițiști (7,7%), reeducare severă (7,7%), programe speciale pentru romi (7,7%).

Polițiștii chestionați nu cunosc cazuri bazate pe legislația antidiscriminare sau pe interdicția mișcărilor extremiste.

Dintre cei chestionați, 23,1% nu au răspuns la întrebarea privind existența discriminării la poliție, 46,2% nu este de acord cu aplicarea discriminării, 15,4% ar lua măsuri de combatere, 15,4% afirmă că nu există discriminare.

¹⁰¹ Județul Caraș-Severin este în circumscripția Curții de Apel Timișoara, județul Sălaj în circumscripția județului Cluj.

¹⁰² În România consumul de droguri se sancționează penal, prin urmare în mod implicit toți consumatorii sînt infractori.

În situația în care în desfășurarea activității polițiștilor o persoană nu vorbește destul de bine românește, 53,8% din cei chestionați ar apela la translator, 23,1% apelează la o persoană prezentă la întâmplare, 15,4% afirmă că nu a întâlnit astfel de cazuri.

Conform propriilor declarații, 61,5% din polițiștii chestionați cunosc limba engleză, 53,8% franceza, 7,7% italiana. Nici unul nu vorbește nici o limbă a minorităților din Brașov.

La parchetele din Brașov 80,0% dintre procurorii chestionați consideră că este mai ridicată infracționalitatea în rândul romilor (20,0% nu se pronunță), 10,0% afirmă că la maghiari infracționalitatea este mai mică față de procentul lor în societate (40,0% nu este de acord cu afirmația). La selectarea diferitelor categorii de persoane în cadrul cărora criminalitatea ar fi mai ridicată, au fost indicați cei cu o educație precară (70,0%), romii (60,0%), consumatorii de droguri (60,0%), săracii (50,0%), cei cu familii destrămate (40,0%), tinerii (20,0%), șomerii (10,0%). Ca motive principale ale delincvenței ridicate au fost numite: nivelul scăzut de trai și sărăcia (60,0%), lipsa educației (60,0%), anturajul (30,0%), situația economică generală (20%), consumul de alcool și de droguri (10,0%), riscul ridicat al recidivei (10,0%), respectul de sine scăzut (10,0%), teribilismul (10,0%), vârsta (10%), neaplicarea consecventă a legii (10%). Criminalitatea s-ar putea reduce prin educația prevențională (30,0%), integrare socială și reabilitarea persoanelor condamnate (30,0%), legislație corespunzătoare și modificarea regimului sancțiunilor (20,0%), crearea locurilor de muncă (10,0%), îmbunătățirea stării economice (10%), asistența socială (10%), întărirea sistemului judiciar (10,0%), reducerea pedepselor și punerea accentului pe probațiune (10,0%), pedepse mai aspre (10%), monitorizarea persoanelor eliberate (10%).

Procurorii chestionați nu cunosc cazuri bazate pe legislația antidiscriminare sau pe interdicția mișcărilor extremiste.

Dintre cei chestionați, 10,0% nu au răspuns la întrebarea privind existența discriminării la parchet, 60,0% afirmă că nu a întâlnit cazuri de discriminare, 20,0% nu este de acord cu aplicarea discriminării.

În situația în care în desfășurarea activității de procuror o persoană nu vorbește corect românește, 100,0% dintre cei chestionați apelează la translator, 10% ar apela și la o altă persoană prezentă să se ofere ca translator.

Conform propriilor declarații, 60,0% dintre procurorii chestionați cunosc limba engleză, 40,0% limba franceză. Toți procurorii chestionați s-au declarat români.

La instanțele din Brașov 80,0% dintre judecătorii chestionați consideră că este mai ridicată infracționalitatea în rândul romilor (20,0% nu este nici de acord, nici în dezacord), 30,0% afirmă că la maghiari infracționalitatea este mai mică față de procentul lor în societate (40,0% nu este de acord cu afirmația). La selectarea diferitelor categorii de persoane în cadrul cărora criminalitatea ar fi mai ridicată, au fost indicați romii (100,0%), cei cu o educație precară (90,0%), cei cu familii destrămate (90,0%), săracii (60,0%), tinerii (40,0%), șomerii (40,0%), consumatorii de droguri (30,0%), victimele unor abuzuri (20%), persoanele din zone rurale (10%). Ca motive principale ale delincvenței ridicate au fost numite: nivelul scăzut de trai și sărăcia (80,0%), lipsa educației (80,0%), consumul de alcool (30,0%), anturajul (20,0%), șomajul (10,0%), lipsa reintegrării sociale a infractorilor (10,0%), nesimțirea (10,0%). Criminalitatea s-ar putea reduce prin reintegrarea socială a persoanelor condamnate (20,0%), legislație penală adaptată la condițiile sociale actuale (10,0%), modificarea Codului de procedură penală (10,0%), educație corespunzătoare (10%).

Judecătorii chestionați nu cunosc cazuri bazate pe legislația antidiscriminare sau pe interdicția mișcărilor extremiste.

Dintre cei chestionați, 10,0% nu au răspuns la întrebarea privind existența discriminării la parchet, 70,0% afirmă că nu există cazuri de discriminare, 10,0% nu cunoaște astfel de cazuri, 10,0% consideră că discriminarea este inadmisibilă.

În situația în care în desfășurarea activității de judecător o persoană nu vorbește corect românește, 80,0% dintre cei chestionați apelează la translator, 10% ar apela la o altă persoană prezentă să se ofere ca translator, 10% afirmă că nu există astfel de situații.

Conform propriilor declarații, 90,0% dintre judecătorii chestionați cunosc limba engleză, 10,0% limba franceză și 10% limba maghiară. Toți judecătorii chestionați s-au declarat români.

Stereotipurile referitoare la romi par să aibă efecte grave. Organele de cercetare penală și de urmărire penală lucrează cu un număr insuficient de persoane, raportat la „rata de succes” (procentul cazurilor soluționate din cele sesizate), fapt ce nu permite desfășurarea unor anchete serioase. În această situație — strângerea probelor fiind practic imposibilă —, polițiștii și procurorii se bazează pe declarații, inclusiv ale presupușilor făptuitori, obținute de multe ori prin constrângere. Deși în această situație posibilitatea de a comite erori este mare, instanțele decid în aproape toate cazurile conform rechizitoriilor (numărul cazurilor în care instanța ia o decizie contrară opiniei procurorilor este infimă), în primul rînd pentru că și judecătorii sînt supraîncărcați, în al doilea rînd din spirit de „colegialitate”, întrucît procurorul care greșește va fi sancționat.

Ministerul Justiției și Administrația Națională a Penitenciarelor nu au dat aviz favorabil solicitării noastre pentru chestionarea deținuților din penitenciarele celor cinci județe; studiul realizat în Penitenciarul Tîrgu-Mureș (*Discriminarea rasială în județele Mureș și Satu Mare, 2004*) arată însă că românii primesc sancțiuni mai severe pentru aceleași fapte comise în condiții similare: în situația furtului, media pedepsei pentru români a fost de 2,91 ani, pentru maghiari de 2,96 ani, pentru romi 3,28 ani; în cazul furtului calificat, românii au fost condamnați în medie la 3,12 ani, maghiarii la 3,11 ani, românii la 3,72 ani.

Județul	Numărul infracțiunilor sesizate	Numărul cazurilor soluționate cu propunerea			Număr de cazuri în care propunerea Poliției a fost schimbată de parchete	Număr persoane încadrate la finele anului		
		începerii urmăririi penale	neînceperii urmăririi penale	Alte soluții		Ofițeri	Agenți	Personal contractual
Alba	11.370	1.329	5.030	838	318	136	596	38
Bihor	9.168	2.639	2.735	1.214	134	209	823	50
Brașov	7.882	3.128	5.498	1.195	107	266	975	87
Caraș-Severin	8.007	4.471	2.786	0	160	169	566	52
Sălaj	4.732	2.470	1.359	71	257	113	384	21

Numărul polițiștilor și volumul activității de cercetare penală în cele cinci județe studiate, 2005

Numărul infracțiunilor sesizate pe numărul persoanelor încadrate în poliție variază între 5,6 (Brașov) și 14,8 (Alba), raportul dintre cazurile soluționate și infracțiunile sesizate fiind între 0,63 (Alba) și 1,24 (Brașov)¹⁰³, în general rata de soluționare a infracțiunilor fiind foarte ridicat (100,0% în județul Caraș-Severin). În comparație prezentăm numărul infracțiunilor sesizate pe numărul persoanelor încadrate în poliție în unele țări europene: 44,2 în Danemarca, 17,1 în Austria, 16,7 în Belgia, 8,0 în Irlanda, comparativ cu rata de soluționare a infracțiunilor sesizate: 10,4% Danemarca, 17,3% Austria, 7,0% Belgia, 29,1% Irlanda (cu cea mai bună rată din Europa de Vest).¹⁰⁴

În județul Bihor 1,1% din soluțiile Poliției s-a modificat ulterior de Parchet, în Bihor 2,0%, în Caraș-Severin 2,2%, în Alba 4,4%, în Sălaj 6,6%.

Dacă numărul polițiștilor față de numărul infracțiunilor sesizate este corespunzător, numărul procurorilor și judecătorilor față de numărul cauzelor este extrem de redus, ceea ce nu permite magistraților o analiză atentă a fiecărui caz în parte.

¹⁰³ Procentul de peste 100,0% se datorează numărului mai mare de cazuri soluționate din anii anteriori față de cele sesizate în 2005.

¹⁰⁴ Bill Tupman, Alison Tupman: *Policing in Europe*, Intellect, 1999.

Județul	Instanța	Nr. magistrați		Nr. dosare			Raportul jud./dosar	Raportul proc./dos. penal
		Jud.	Proc.	penale	civile	com/cont		
Alba	Curtea de Apel Alba Iulia	33	10	1.734	5.220	1.539	257,4	173,4
	Tribunalul Alba	22	9	1.817	4.438	1.266	341,9	201,9
	Judecătoria Alba Iulia	13	8	1.896	7.705	0	738,5	237,0
	Judecătoria Cîmpeni	4	2	955	2.461	0	854,0	477,5
	Judecătoria Aiud	8	5	1.974	2.289	0	341,9	394,8
	Judecătoria Blaj	3	2	620	1.039	0	553,0	310,0
	Judecătoria Sebeș	3	4	500	2.100	0	866,7	125,0
Bihor	Curtea de Apel Oradea	29	9	1.281	1.900	2.252	187,3	142,3
	Tribunalul Bihor	30	11	2.208	2.962	1.743	230,4	200,7
	Judecătoria Oradea	29	13	2.819	11.546	0	495,3	216,8
	Judecătoria Beiuș	8	5	570	1.857	0	303,4	114,0
	Judecătoria Marghita	3	3	698	1.617	0	771,7	232,7
	Judecătoria Aleșd	4	1	512	1.130	0	410,5	512,0
	Judecătoria Salonta	3	2	330	1.227	0	519,0	165,0
Brașov	Curtea de Apel Brașov	35	12	1.636	1.717	3.645	199,9	136,3
	Tribunalul Brașov	41	17	2.866	4.222	2.822	241,7	168,6
	Judecătoria Brașov	33	11	3.752	17.660	0	648,8	341,1
	Judecătoria Făgăraș	8	5	644	2.392	0	379,5	128,8
	Judecătoria Rupea	4	3	389	831	0	305,0	129,7
	Judecătoria Zărnești	5	3	350	2.006	0	471,2	116,7
Caraș-Severin	Tribunalul Caraș-Severin	22	11	962	5.155	1.713	355,9	87,5
	Judecătoria Reșița	8	5	856	5.445	0	787,6	171,2
	Judecătoria Caransebeș	13	7	858	4.293	0	396,2	122,6
	Judecătoria Oravița	4	1	472	3.783	0	1063,7	472,0
	Judecătoria Moldova-Nouă	2	2	255	1.300	0	777,5	127,5
	Judecătoria Bozovici	2	2	194	801	0	497,5	97,0
Sălaj	Tribunalul Sălaj	14	9	589	1.973	613	226,8	65,4
	Judecătoria Zalău	8	6	993	6.473	0	933,2	165,5
	Judecătoria Șimleul Silvaniei	-	1	336	1.585	0	-	336,0

Numărul magistraților și dosarelor înregistrate în cele cinci județe studiate, 2005

La mai multe parchete și instanțe numărul cazurilor ce trebuie soluționate ajunge la peste dublul zilelor de lucru dintr-un an.

După ce ani de zile societatea civilă din România a solicitat oferirea unor locuri speciale pentru persoanele aparținând minorităților naționale, Poliția Română și-a modificat în sfârșit în anul 2005 politica de angajare.

În județul Bihor au fost oferite și ocupate prin concurs 4 posturi de agenți de poliție din rândul cetățenilor de naționalitate maghiară, în Sălaj din 15 funcții de agenți de poliție 5 au fost pentru romi și 5 pentru alte minorități, în urma concursului reușind o singură persoană de etnie maghiară. În Alba, Brașov și Caraș-Severin nu au fost acordate locuri separate pentru minorități.

Academia de Poliție a oferit pentru anul școlar 2006-2007 un număr de 10 locuri pentru romi (5 la poliție-drept, 3 la poliție de frontieră-drept, 1 la jandarmi, 1 la pompieri). Jandarmeria Română, pentru același an școlar, a anunțat 5 locuri pentru romi, 2, la Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza” din București, 3 (două locuri pentru bărbați, un loc pentru femei) la Școala Militară de Subofițeri „Grigore Alexandru Ghica” din Drăgășani.

Pentru luna noiembrie a anului 2006 s-au anunțat încă 53 de posturi pentru polițiști romi, dintre care două posturi de ofițeri în județul Sălaj și câte unul în Alba și Bihor.

Rămîne în continuare nesoluționată problema proprietăților confiscate ilegal în perioada comunistă. Instanțele refuză de multe ori soluționarea favorabilă a cazurilor, iar dacă ele sînt soluționate favorabil, autoritățile nu le execută. Experiența Ligii PRO EUROPA demonstrează că procentul minoritarilor (în special cel al maghiarilor) ale căror cereri nu au fost rezolvate favorabil este mai mare. Modul în care se vor implementa noile prevederi legale rămîne de văzut.

5.12. Tratatment egal din partea forțelor de ordine

Experiența Ligii PRO EUROPA și a altor organizații de drepturile omului (naționale și internaționale) arată că romii devin cel mai frecvent victime ale abuzurilor poliției sau ale organelor de urmărire penală. În situația în care depun plîngere împotriva acestor abuzuri, soluționarea cazurilor se tergiversează pînă cînd victimele își retrag plîngerea.

Raziile efectuate în comunitățile de romi (organizate cu regularitate) au avut drept urmare semnarea unor protocoale între poliție și liderii comunităților, prin care cei din urmă promit semnalarea oricăror nereguli în comunitate, cum ar fi apariția persoanelor străine, în schimbul stopării raziilor. Astfel, liderii comunităților de romi au devenit, oficial, informatorii poliției, ceea ce poate avea efecte negative asupra autorității liderilor în cadrul propriei comunități.

Există încă situații în care poliția efectuează „razii preventive” în comunitățile de romi. Spre exemplu la 9 mai 2006, orele 6.30, Poliția Municipiului Salonta a efectuat o razie „în comunitatea de etnie romă de pe raza localității Gepiu, pentru a preveni și a combate furturile de energie electrică” (cf. comunicatului Inspectoratului de Poliție al Județului Bihor din 9 mai 2006). Conform raportului Fundației Ruhama din Oradea, poliția a reținut 25 de persoane, deși doar 11 au fost acuzați de furt de energie electrică. Acest raport specifică următoarele: „Polițiștii dăduseră buzna în casele oamenilor, spărgînd ușile locuințelor cu picioarele, în jurul orei 6:00, cînd toți dormeau; poliția și echipele de intervenție rapidă au agresat atît bărbații cît și femeile cu copii mici în brațe, lovindu-i cu pumnii, picioarele și cu echipamentele din dotare; au încătușat mare parte din bărbații din comunitate, pe unii legîndu-i chiar de fii lor minori (nu i-au încătușat pe toți, întrucît nu aveau suficiente cătușe); romii nu au opus rezistență și au precizat încă de la începutul invaziei polițiștilor că nu este nevoie de violență pentru a fi convinși să meargă la sediul poliției pentru declarații; i-au obligat pe toți să meargă la sediul poliției, distanță de 2 kilometri prin centrul satului, supunîndu-i astfel umilinței de a fi văzuți încătușați; pe tot parcursul celor 2 km au fost loviți cu picioarele și echipamentul din dotare, împinși de la spate și bruscați, li s-au adresat cuvinte injurioase, defăimătoare, cu caracter rasist; în comunitate au rămas o parte dintre femei și copii terifiți de groază; o dată ajunși la sediul poliției, au fost grupați în curtea sediului de poliție și păziți de polițiști cu cîini; polițiștii au continuat agresiunile fizice și în curtea sediului poliției, prin lovirea cu pumnii, picioarele și echipamentele din dotare, mai mulți bărbați romi, în fața femeilor și copiilor;

un tînăr rom a fost bătut cu bestialitate, în curtea sediului poliției în văzul propriilor copii și al celorlalți romi, avînd în acest moment timpanul spart (cf. certificatului medico-legal), pentru simplul motiv că își ținea mîinile în buzunare; marea majoritate, persoane care nu știu să scrie și să citească, au fost obligați să semneze declarațiile întocmite de organele de poliție, fără a li se permite să fie asistați de liderul lor, care știe să scrie și să citească; unele dintre persoanele care au fost aduse la sediul poliției au fost doar legitimate și li s-a aplicat o amendă pentru că nu aveau stabilită reședința pe raza comunei Gepiu; după amiaza în jurul orelor 14, cîțiva bătrîni și adolescenți care au reușit să fugă în pădure de frica polițiștilor, se întorceau umiliți în comunitate, bătrîni aveau să declare că au mai trecut prin astfel de situații în recut. 4 persoane au intrat deja în posesia certificatului medico-legal, precum și a recomandărilor medicilor de specialitate.”

5.13. Egalitatea în privința siguranței personale

Organizațiile de drepturile omului au semnalat atît existența unor grupări extremiste, cît și acțiuni de vandalizare a cimitirelor sau monumentelor evreiești, apariția unor inscripții antisemite sau xenofobe. Nici poliția și nici parchetele nu au luat măsuri împotriva grupărilor extremiste, autorii acțiunilor nefiind identificați.

În situația în care romii devin victime ale unor abuzuri sau delincvențe, de foarte multe ori cazurile nu sînt soluționate în mod favorabil pentru ei. Spre exemplu, Biroul de drepturile omului al Ligii PRO EUROPA a observat că în cazul unor accidente de mașini, soldate cu decese, procentul cazurilor în care șoferii au fost achitați este mult mai mare dacă victima este de etnie romă decît în alte situații.

Și în județele studiate există o activitate susținută a Noii Drepte, care diseminează periodic manifeste cu texte antirome (de genul: „afară cu țigani”, „moarte țiganilor”), antimaghiare și antisemite. Sesizările împotriva acestei organizații au rămas fără rezultat.

5.14. Egalitatea tratamentului în închisori

În perioada cercetată nici deținuții, nici persoanele eliberate nu au considerat că ar exista un tratament diferențiat al persoanelor minoritare. Condițiile de detenție, tratamentele aplicate de personalul închisorii nu au caracter discriminatoriu.

5.15. Egalitatea participării în alegeri

Conform Legii nr. 70/1991 privind alegerile locale¹⁰⁵, „organizațiile legal constituite aparținînd minorităților naționale sînt asimilate partidelor politice, alianțelor politice și alianțelor electorale” (art. 103). Prin egalitatea acordată de această lege, la alegerile locale din iunie 2000 au participat

- 20 de organizații pentru alegerea primarului, dintre care 6 cu succes:
 - Uniunea Democrată Maghiară din România a cîștigat în 148 localități;
 - Forumul Democrat al Germanilor din România în 14 localități;
 - Uniunea Ucrainenilor din România în 3 localități;
 - Uniunea Democrată a Slovacilor și Cehilor din România în 2 localități;
 - Comunitatea Rușilor Lipoveni din România în 1 localitate;
 - Uniunea Croaților din România în 1 localitate;
- 42 de organizații pentru consiliile locale, dintre care 22 cu succes:
 - Uniunea Democrată Maghiară din România a cîștigat 2.451 mandate de consilieri;
 - Partida Romilor 160 mandate;
 - Forumul Democrat al Germanilor din România 78 mandate;
 - Centrul Creștin al Romilor din România 33 de mandate;
 - Uniunea Democrată a Slovacilor și Cehilor din România 28 de mandate;
 - Uniunea Ucrainenilor din România 26 de mandate;
 - Alianța pentru Unitatea Rromilor 22 de mandate;
 - Comunitatea Rușilor Lipoveni din România 18 mandate;

¹⁰⁵ Cu modificările ulterioare.

- Partidul Liber Democrat Maghiar din România 15 mandate;
- Uniunea Sîrbilor din România 14 mandate;
- Asociația Civică Pro Odorhei - Udvarhelyért Polgári Egyesület 8 mandate;
- Uniunea Croaților din România 6 mandate;
- Uniunea Democrată a Ucrainenilor din România 6 mandate;
- Forumul Tineretului Secuiesc 6 mandate;
- Comunitatea „Bratsvo” a Bulgarilor din România 5 mandate;
- Uniunea Bulgară din Banat 4 mandate;
- Uniunea Democrată a Tătarilor Turco-Musulmani din România 2 mandate;
- Uniunea Democratică a Croaților din România 2 mandate;
- Uniunea Bulgară din România, 2 mandate;
- Comunitatea Etniei Rromilor din România 1 mandat;
- Uniunea Elenă din România 1 mandat;
- Uniunea Polonezilor din România „Dom Polski” 1 mandat;
- 33 de organizații pentru consiliile județene, dintre care 4 cu succes:
 - Uniunea Democrată Maghiară din România a câștigat 135 mandate de consilieri;
 - Partida Romilor 4 mandate;
 - Forumul Democrat al Germanilor din România 4 mandate;
 - Asociația Civică Pro Odorhei - Udvarhelyért Polgári Egyesület 4 mandate.

Noua Lege pentru alegerea autorităților administrației publice locale (nr. 67/2004) a limitat drastic accesul organizațiilor minorităților naționale la procesul electoral, prin prevederile care stabilesc că:

a) prin minoritate națională se înțelege acea etnie care este reprezentată în Consiliul Minorităților Naționale (excluzînd acele comunități care se consideră a fi grup etnic, dar nu sînt reprezentate în Consiliu; printre acestea se numără secuii, care au participat la alegerile din 2000, dar nu au mai putut participa la cele din 2004 ca urmare a acestei prevederi);

b) pot depune candidaturi organizațiile cetățenilor aparținînd minorităților naționale reprezentate în Parlament (punînd în situație de inferioritate acele organizații care nu sînt reprezentate în Parlament, dar au o susținere locală puternică, cum ar fi Centrul Creștin al Romilor din România sau Alianța pentru Unitatea Rromilor);

c) pot depune candidaturi și alte organizații ale cetățenilor aparținînd minorităților naționale legal constituite care prezintă la Biroul Electoral Central o listă de membri, dar numărul membrilor nu poate fi mai mic de 15% din numărul total al cetățenilor care la ultimul recensămînt s-au declarat ca aparținînd minorității respective (creînd o discriminare față de partidele politice românești, care nu trebuie să beneficieze de sprijinul a 15% din numărul total al populației românești);

d) dacă numărul membrilor necesari pentru îndeplinirea condițiilor de la pct. c) este mai mare de 25.000 de persoane, lista membrilor trebuie să cuprindă cel puțin 25.000 de persoane domiciliate în cel puțin 15 din județele țării și municipiul București, dar nu mai puțin de 300 de persoane pentru fiecare dintre aceste județe și municipiul București (încă o limitare în plus față de prevederea anterioară, care afectează comunitatea maghiară și romă, care au fost prezente la alegerile locale din 2000 cu mai multe organizații).

Aceste restricții legislative au fost completate și de altele, formale (hotărîrea guvernamentală care stabilea cum trebuie să arate lista susținătorilor organizațiilor minoritare a apărut cu o săptămîină înainte de data limită a depunerii listei), care au avut ca efect absența la alegerile locale a organizațiilor minorităților care nu erau prezente în 2004 în Parlamentul României. Uniunea Civică Maghiară, deși a strîns numărul necesar de semnături (peste 50.000), a fost exclusă de la participarea la alegerile locale din iunie 2004 pe motiv că lista susținătorilor nu a respectat forma cerută de hotărîrea guvernamentală.

	Organizație	Procent obținut
Consilieri județeni	Uniunea Democrată Maghiară din România	5,67
	Forumul Democrat al Germanilor din România	0,85
	Partida Romilor Social Democrată din România	0,69
	Uniunea Ucrainenilor din România	0,08
	Uniunea Democrată a Cehilor și Slovacilor din România	0,07
	Uniunea Culturală a Rutenilor din România	0,06
	Uniunea Democrată a Tătarilor Turco-Musulmani din România	0,06
	Uniunea Elenă din România	0,06
	Comunitatea Rușilor Lipoveni din România	0,06
	Uniunea Polonezilor din România „Dom Polski”	0,04
	Uniunea Bulgară din Banat - România	0,03
	Uniunea Armenilor din România	0,03
	Asociația Macedonenilor din România	0,02
	Uniunea Croaților din România	0,01
	Uniunea Sîrbilor din România	0,01
Consilieri locali	Uniunea Democrată Maghiară din România	4,92
	Forumul Democrat al Germanilor din România	0,84
	Partida Romilor Social Democrată din România	0,75
	Uniunea Democrată a Tătarilor Turco-Musulmani din România	0,06
	Uniunea Ucrainenilor din România	0,06
	Comunitatea Rușilor Lipoveni din România	0,05
	Uniunea Elenă din România	0,04
	Uniunea Democrată a Cehilor și Slovacilor din România	0,03
	Uniunea Sîrbilor din România	0,02
	Uniunea Bulgară din Banat - România	0,02
	Uniunea Culturală a Rutenilor din România	0,01
	Uniunea Armenilor din România	0,01
	Asociația Liga Albanezilor din România	0,01
	Asociația Macedonenilor din România	0,01
	Uniunea Croaților din România	0,01
	Uniunea Polonezilor din România „Dom Polski”	0,01
	Comunitatea Italiană din România	0,00
Primari	Uniunea Democrată Maghiară din România	4,04
	Forumul Democrat al Germanilor din România	1,08
	Partida Romilor Social Democrată din România	0,05
	Uniunea Ucrainenilor din România	0,03
	Uniunea Bulgară din Banat - România	0,02
	Uniunea Democrată a Tătarilor Turco-Musulmani din România	0,01
	Comunitatea Rușilor Lipoveni din România	0,01
	Uniunea Croaților din România	0,01
	Uniunea Democrată a Cehilor și Slovacilor din România	0,00
	Asociația Macedonenilor din România	0,00
	Uniunea Culturală a Rutenilor din România	0,00

Rezultatele obținute la nivel național de organizațiile reprezentative ale minorităților naționale la alegerile locale din 2004¹⁰⁶

¹⁰⁶ Conform proceselor verbale publicate în *Monitorul Oficial al României* nr. 592/2004 și 1162/2004.

În urma alegerilor locale din 2004, la nivel național există 186 primari, 2481 consilieri locali și 112 consilieri județeni din partea organizației reprezentative a comunității maghiare; 9 primari, 96 consilieri locali și 11 consilieri județeni din partea organizației reprezentative a comunității germane; 189 consilieri locali din partea organizației reprezentative a romilor; 2 primari și 29 consilieri locali din partea organizației reprezentative a ucrainenilor; 20 consilieri locali din partea organizației reprezentative a slovacilor și cehilor; 11 consilieri locali din partea organizației reprezentative a sârbilor; 1 primar și 6 consilieri locali din partea organizației reprezentative a bulgarilor.

Datorită limitării dreptului de participare la alegeri ale organizațiilor minorităților naționale, numărul aleșilor locali din rândurile minorităților a scăzut, ca și numărul organizațiilor care au participat la alegerile locale, afectând grav atât democrația internă în cadrul minorităților ca și reprezentarea lor la luarea deciziilor de interes local.

Din cele 5 consilii județe în 3 există reprezentanți ai comunității maghiare: în Bihor (28,6% din consilieri), Brașov (6,7%) și Sălaj (25,8%). Alte comunități minoritare nu au reprezentanți în consiliile județene.

În consiliile locale ale reședințelor de județ situația este următoarea: în Alba Iulia și Reșița organizațiile minorităților naționale nu au nici un reprezentant, în Brașov UDMR are 7,4% din consilieri, în Oradea 25,9% (și un viceprimar), în Zalău 14,3%. Alte organizații reprezentative ale minorităților nu au obținut poziții de consilieri în aceste municipii.

5.16. Egalitatea în privința dreptului la asociere și demonstrație pașnică

Legislația nu prevede restricții pe criterii etnice privind înregistrarea asociațiilor, există însă criterii restrictive privind înregistrarea organizațiilor reprezentative ale minorităților naționale care pot participa la alegeri. Aceste criterii restrictive, prevăzute de legea electorală, au fost introduse și în *Proiectul Legii statului minorităților naționale din România*.

5.17. Egalitatea în sectorul public

Funcționarii publici nu cunosc legislația pe care ar trebui să o aplice în domeniul minorităților naționale, după cum reiese din următoarele tabele, care compara modul în care au fost oferite răspunsurile legislative din chestionar cu șansa probabilistică de a indica răspunsurile corecte (toate întrebările au fost din domeniul activității funcționarilor publici). Rezultatele arată că doar „accidental” au fost oferite răspunsuri corecte, și nu bazate pe cunoștințe.

Nr. răspunsurilor corecte	Șansa probabilistică	Funcționar român
0	44,44	60,00
1	44,44	10,00
2	11,11	30,00

*Gradul de cunoaștere a legislației comparativ cu șansa probabilistică (în procente),
Prefectura Județului Brașov*

Nr. răspunsurilor corecte	Șansa probabilistică	Funcționar român
0	44,44	55,56
1	44,44	33,33
2	11,11	11,11

*Gradul de cunoaștere a legislației comparativ cu șansa probabilistică (în procente),
Primăria Brașov, Direcția de Servicii Sociale*

Nr. răspunsurilor corecte	Șansa probabilistică	Funcționar român
0	44,44	50,00
1	44,44	37,50
2	11,11	12,50

*Gradul de cunoaștere a legislației comparativ cu șansa probabilistică (în procente),
Consiliul Județean Brașov*

Nr. răspunsurilor corecte	Șansa probabilistică	Funcționar român
0	44,44	76,47
1	44,44	17,65
2	11,11	5,88

*Gradul de cunoaștere a legislației comparativ cu șansa probabilistică (în procente),
AJOFM Brașov*

Nr. răspunsurilor corecte	Șansa probabilistică	Funcționar român	Funcționar maghiar
0	44,44	76,47	100,00
1	44,44	23,53	0,00
2	11,11	0,00	0,00

*Gradul de cunoaștere a legislației comparativ cu șansa probabilistică (în procente),
Consiliul Județean Sălaj*

Discriminarea structurală, subreprezentarea minorităților în sectorul public este un fenomen general.

În cadrul Prefecturii Alba, la nivelul directorilor, consilierilor, referenților și inspectorilor aproximativ 94% dintre angajați sînt români, 3% maghiari, 3% romi; la Consiliul Județean Alba 98% din funcționarii publici sînt români, 2% maghiari; la Primăria Alba Iulia 93% din funcționarii publici sînt români, 7% maghiari.

La Prefectura Bihor aproximativ 90% din funcționarii publici sînt români, 10% maghiari; procentul este similar și la Consiliul Județean Bihor și la Primăria Municipiului Oradea.

În cadrul Prefecturii Brașov aproximativ 90% dintre angajați sînt români, 10% maghiari; la Consiliul Județean Brașov 95% din funcționarii publici sînt români, 5% maghiari; la Primăria Brașov 93% sînt români, 6% maghiari, 1% germani.

În cadrul Prefecturii Caraș-Severin aproximativ 94% din funcționarii publici sînt români, 3% germani și 3% maghiari; la Consiliul Județean Caraș-Severin 85% sînt români, 8% maghiari, 6% germani, 2% ruși.

La Prefectura județului Sălaj peste 95% din angajați sînt români; la Consiliul Județean Sălaj 93% sînt români, 7% maghiari.

Cu ocazia unor interviuri, funcționarii publici maghiari (care participă la procedura de angajare) au afirmat că la angajare se face o discriminare, întrucît ei sînt în minoritate, practic colegii lor români iau deciziile privind angajările.

Mentalitățile funcționarilor publici și practica instituțiilor au fost testate prin chestionare.

Întrebare	Funcționari români
Este normal ca procentul persoanelor minoritare care lucrează în funcții publice să fie aproximativ la nivelul procentelor din localitate	40,0
Procentul persoanelor minoritare care lucrează în funcții publice este aproximativ la nivelul procentelor din localitate	30,0
Este bine ca în cadrul instituției să existe experți romi care cunosc cel mai bine nevoile acestei comunități	100,0
În cadrul instituției există expert (experți) rom	100,0
Este nevoie de măsuri speciale (discriminare pozitivă) pentru comunitățile minoritare ca ele să se poată dezvolta în mod normal	50,0
Este nevoie de măsuri speciale pentru comunitățile de romi pentru a facilita integrarea lor în societatea românească	80,0
La nivelul instituției se aplică măsuri speciale pentru comunitatea maghiară	10,0
La nivelul instituției se aplică măsuri speciale pentru comunitatea romilor	30,0

Procentul răspunsurilor afirmative la întrebările relevante pentru mentalitatea persoanelor angajate în cadrul autorităților publice și practicile instituționale, chestionar aplicat la angajații Prefecturii Județului Brașov

Dintre persoanele chestionate din cadrul Prefecturii Județului Brașov 83,3% s-au declarat români, ceilalți nu și-au declarat nici apartenența etnică, nici limba maternă; dintre ei 10,0% au declarat că au cunoștințe de limbă germană, nici o persoană nu cunoaște limba maghiară. Situațiile în care persoanele se adresează autorității într-o altă limbă decât cea română au fost apreciate ca fiind insignifiante ca număr, cu excepția unei singure persoane (care lucrează cu publicul) în experiența căruia persoanele se adresează instituției în limba lor maternă la care în foarte puține cazuri primesc răspuns în această limbă.¹⁰⁷

Deși la nivelul prefecturii există expert rom și toate persoanele chestionate cunoșteau existența lui, doar 30% au considerat că există măsuri speciale pentru romi la nivelul instituției. Faptul că toți au considerat că un astfel de expert este util, arată o unanimă aprobare a funcționarilor pentru această situație.

Privind motivul pentru care comunitățile de romi au nevoie de măsuri speciale, 90,0% dintre funcționarii români au specificat lipsa educației, 80,0% tradițiile romilor, 50,0% sărăcia, 50,0% automarginalizarea, 40,0% situația defavorizată multiseculară.

Asupra posibilității aplicării discriminării la nivelul instituției, 60,0% din persoanele chestionate nu au dat un răspuns, 20,0% au afirmat că discriminare nu există la instituție, 10,0% că nu este de acord cu discriminarea, 10,0% că este posibil să existe discriminare, ca la orice altă instituție.

¹⁰⁷ În județul Brașov nici o comunitate minoritară nu atinge pragul de 20%, astfel nu există o obligație de a răspunde la petiții într-o altă limbă decât cea română.

Întrebare	Funcționari români
Este normal ca procentul persoanelor minoritare care lucrează în funcții publice să fie aproximativ la nivelul procentelor din localitate	66,7
Procentul persoanelor minoritare care lucrează în funcții publice este aproximativ la nivelul procentelor din localitate	22,2
Este bine ca în cadrul instituției să existe experți romi care cunosc cel mai bine nevoile acestei comunități	100,0
În cadrul instituției există expert (experți) rom	0,0
<u>Este nevoie</u> de măsuri speciale (discriminare pozitivă) pentru comunitățile minoritare ca ele să se poată dezvolta în mod normal	66,7
<u>Este nevoie</u> de măsuri speciale pentru comunitățile de romi pentru a facilita integrarea lor în societatea românească	88,9
La nivelul instituției <u>se aplică</u> măsuri speciale pentru comunitatea maghiară	11,1
La nivelul instituției <u>se aplică</u> măsuri speciale pentru comunitatea romilor	0,0

Procentul răspunsurilor afirmative la întrebările relevante pentru mentalitatea persoanelor angajate în cadrul autorităților publice și practicile instituționale, chestionar aplicat la angajații Primăriei Brașov, Direcția de Servicii Sociale

Toate persoanele chestionate din cadrul Primăriei Brașov, Direcția de Servicii Sociale au declarat că sînt români, 11,1% au declarat că au cunoștințe de limbă germană, nici o persoană nu cunoaște limba maghiară. Situațiile în care persoanele se adresează autorității într-o altă limbă decît cea română au fost apreciate ca fiind ne semnificative ca număr.

Privind motivul pentru care comunitățile de romi au nevoie de măsuri speciale, 88,9% au specificat lipsa educației, 77,8% sărăcia, 66,7% automarginalizarea, 55,6% tradițiile romilor, 33,3% situația defavorizată multiseclară, 11,1% indiferența și dezinteresul, 11,1% consideră că nu este nevoie de măsuri speciale pentru romi.

Asupra posibilității practicării discriminării la nivelul instituției, 33,3% din persoanele chestionate nu au acordat un răspuns (o persoană a specificat: „nu răspund la această întrebare”), 66,7% au interpretat întrebarea ca referindu-se exclusiv la „discriminarea pozitivă”, arătînd că „posibilitatea aplicării discriminării pozitive este redusă datorită lipsei unor experți în domeniu”.

Întrebare	Funcționari români
Este normal ca procentul persoanelor minoritare care lucrează în funcții publice să fie aproximativ la nivelul procentelor din localitate	43,8
Procentul persoanelor minoritare care lucrează în funcții publice este aproximativ la nivelul procentelor din localitate	6,3
Este bine ca în cadrul instituției să existe experți romi care cunosc cel mai bine nevoile acestei comunități	93,8
În cadrul instituției există expert (experți) rom	56,3
<u>Este nevoie</u> de măsuri speciale (discriminare pozitivă) pentru comunitățile minoritare ca ele să se poată dezvolta în mod normal	81,3
<u>Este nevoie</u> de măsuri speciale pentru comunitățile de romi pentru a facilita integrarea lor în societatea românească	100,0

Întrebare	Funcționari români
La nivelul instituției <u>se aplică</u> măsuri speciale pentru comunitatea maghiară	6,3
La nivelul instituției <u>se aplică</u> măsuri speciale pentru comunitatea romilor	6,3

Procentul răspunsurilor afirmative la întrebările relevante pentru mentalitatea persoanelor angajate în cadrul autorităților publice și practicile instituționale, chestionar aplicat la angajații Consiliului Județean Brașov

Dintre persoanele chestionate la Consiliul Județean Brașov 94,1% s-a declarat român, 5,9% maghiar. Dintre români 6,3% au declarat că au cunoștințe de limbă germană, nici o persoană nu cunoaște limba maghiară. Situațiile în care persoanele se adresează autorității într-o altă limbă decât cea română au fost apreciate ca fiind ne semnificative ca număr.

Deși la Consiliul Județean Brașov nu există expert rom, peste jumătate din persoanele chestionate au afirmat contrariul.

Privind motivul pentru care comunitățile de romi au nevoie de măsuri speciale, dintre persoanele chestionate 82,4% au specificat lipsa educației, 64,7% tradițiile romilor, 52,9% automarginalizarea, 47,1% sărăcia, 35,3% situația defavorizată multiseculară, 5,9% independența romilor.

Asupra posibilității practicării discriminării la nivelul instituției, 56,3% dintre funcționarii români chestionați nu au dat un răspuns, 12,5% afirmă că nu există discriminare, 18,8% afirmă că nu ar fi de acord cu discriminarea, 12,5% că nu ar fi de acord cu discriminarea negativă, dar ar accepta „discriminarea pozitivă”.

Întrebare	Funcționari români
Este normal ca procentul persoanelor minoritare care lucrează în funcții publice să fie aproximativ la nivelul procentelor din localitate	11,8
Procentul persoanelor minoritare care lucrează în funcții publice este aproximativ la nivelul procentelor din localitate	0,0
Este bine ca în cadrul instituției să existe experți romi care cunosc cel mai bine nevoile acestei comunități	41,2
În cadrul instituției există expert (experți) rom	0,0
<u>Este nevoie</u> de măsuri speciale (discriminare pozitivă) pentru comunitățile minoritare ca ele să se poată dezvolta în mod normal	41,2
<u>Este nevoie</u> de măsuri speciale pentru comunitățile de romi pentru a facilita integrarea lor în societatea românească	64,7
La nivelul instituției <u>se aplică</u> măsuri speciale pentru comunitatea maghiară	11,8
La nivelul instituției <u>se aplică</u> măsuri speciale pentru comunitatea romilor	41,2

Procentul răspunsurilor afirmative la întrebările relevante pentru mentalitatea persoanelor angajate în cadrul autorităților publice și practicile instituționale, chestionar aplicat la angajații AJOFM Brașov

Dintre persoanele chestionate din cadrul AJOFM Brașov toți s-au declarat români, dintre care 17,6% au declarat că au cunoștințe de limbă germană, 5,9% de limbă maghiară.

Referitor la motivul pentru care comunitățile de romi au nevoie de măsuri speciale, 88,2% dintre funcționari au specificat lipsa educației, 52,9% tradițiile romilor, 52,9% sărăcia, 41,2% automarginalizarea, 17,6% situația defavorizată multiseculară, 11,8% afirmă că nu este nevoie de astfel de măsuri, 11,8% moștenirea genetică, 11,8% lipsa dorinței de a munci, lenea, 5,9% nerespectarea normelor societății, 5,9% acordarea venitului minim garantat care nu sprijină munca. Se pot observa, iată, și unele răspunsuri tipic rasiste.

Asupra posibilității aplicării discriminării la nivelul instituției, 70,6% din persoanele chestionate nu au acordat un răspuns, 17,6% au afirmat că discriminare nu există la instituție (o persoană a adăugat: „datorită calității personalului”), 9,1% că se încearcă combaterea discriminării.

Întrebare	Funcționari români
Este normal ca procentul persoanelor minoritare care lucrează în funcții publice să fie aproximativ la nivelul procentelor din localitate	41,2
Procentul persoanelor minoritare care lucrează în funcții publice este aproximativ la nivelul procentelor din localitate	41,2
Este bine ca în cadrul instituției să existe experți romi care cunosc cel mai bine nevoile acestei comunități	58,8
În cadrul instituției există expert (experți) rom	11,8
Este nevoie de măsuri speciale (discriminare pozitivă) pentru comunitățile minoritare ca ele să se poată dezvolta în mod normal	17,6
Este nevoie de măsuri speciale pentru comunitățile de romi pentru a facilita integrarea lor în societatea românească	41,2
La nivelul instituției se aplică măsuri speciale pentru comunitatea maghiară	5,9
La nivelul instituției se aplică măsuri speciale pentru comunitatea romilor	5,9

Procentul răspunsurilor afirmative la întrebările relevante pentru mentalitatea persoanelor angajate în cadrul autorităților publice și practicile instituționale, chestionar aplicat la angajații Consiliului Județean Sălaj

Dintre persoanele chestionate la Consiliul Județean Sălaj 77,3% s-au declarat român, 13,7% maghiari, 4,5% romi, 4,5% nu și-au declarat apartenența etnică. Dintre români 17,7% au declarat că au cunoștințe de limbă maghiară. Situațiile în care persoanele se adresează autorității într-o altă limbă decât cea română au fost apreciate ca fiind nesemnificative ca număr.

Privind motivul pentru care comunitățile de romi au nevoie de măsuri speciale, dintre persoanele chestionate 68,2% au specificat lipsa educației, 40,9% sărăcia, 31,8% tradițiile romilor, 27,3% automarginalizarea, 27,3% situația defavorizată multiseculară, 27,3% afirmă că nu este nevoie de măsuri speciale.

Asupra posibilității aplicării discriminării la nivelul instituției, 64,7% dintre funcționarii români chestionați nu au dat nici un răspuns, 17,6% afirmă că nu există discriminare, 5,9% consideră că nu ar trebui aplicate măsuri speciale pentru romi, 11,8% se declară împotriva discriminării fără să specifice sau să nege existența unor astfel de practici.

Cu ocazia interviurilor realizate, membrii comunităților minoritare au declarat că sînt tratați de multe ori într-un mod discriminatoriu de autorități. Experiența lor este mult mai negativă decât cea a majoritarilor, procentul celor care sînt nemulțumiți de soluțiile date de autorități este de două sau chiar de trei ori mai mare.

5.18. Egalitatea cu privire la libertatea de exprimare și accesul la informație

Accesul la informație este garantat prin publicațiile în limba maternă ale comunităților, programele în limbile minoritare ale posturilor de televiziune și radio.

Legea audiovizualului acordă o atenție atât protejării culturii române cât și protejării culturii minorităților naționale, prevede chiar că „în localitățile în care o minoritate națională reprezintă o pondere mai mare de 20%, distribuitorii vor asigura și servicii de transmitere a programelor care sînt libere la retransmisie, în limba minorității respective” (art. 82).

În programul televiziunii publice sînt incluse emisiuni pentru minorități. Spre exemplu, în săptămîna 26 noiembrie - 2 decembrie 2005 au fost identificate pe cele două posturi naționale (TVR 1 și TVR 2) 3,5 ore în limba maghiară, 1 oră în limba germană, 1 oră pentru comunități de romi și 1 oră pentru celelalte comunități etnice din România, la care se adaugă emisiunile în limba maghiară transmise de Studioul din Cluj. Aceste emisiuni sînt în general, în zile de lucru, între orele 15-16.

În regiunea Transilvaniei, unele dintre televiziunile private (PRO TV, Antena 1), transmit știrile și în limba maghiară.

Societățile care oferă programe de televiziune prin cablu distribuie și programe de televiziune din țara mamă a minorităților.

Dintre posturile de televiziune din Brașov, RTT are cîte o oră de transmisie în maghiară respectiv germană (5% din programul de emisiune), transmit în maghiară și posturile MIX 2, MIX TV, iar dintre cele din Oradea, Transilvania TV transmite și în maghiară. Posturile de radio cu transmisiune în limba maghiară din cele cinci județe sînt: Vocea Speranței, Vocea Evangheliei, Radiostar Brașov (Brașov), Vocea Evangheliei, Radio Transilvania LBM, Național FM, Radio Maria, Varadinum Radio (Oradea).

Există trei cotidiene maghiare cu distribuție națională și un cotidian în limba germană. Un cotidian de limbă maghiară apare la Oradea, săptămînale la Brașov, Oradea și Zalău. La Brașov apare un săptămînal de limba germană, iar la Reșița o publicație culturală lunară. Cele două publicații ale comunității croate, sprijinite de Departamentul pentru Relații Interetnice, apar la Carașova.

Nu există reglementări care să restricționeze acordarea licențelor de emisie pentru posturile care emit în limbile minorităților.

Există însă o practică negativă a unor instituții (chiar și publice) care publică anunțuri doar în anumite ziare sau cu precădere în anumite ziare. Dacă această practică vizează o comunitate minoritară, membrii acestei comunități sînt obligați să cumpere publicațiile de limbă română pentru a obține informații care pot fi de interes pentru ei; totodată, în mod indirect, se oferă astfel o finanțare publică accentuată pentru publicațiile de limba română.

5.19. Egalitatea cu privire la libertatea gândirii, libertatea conștiinței și a religiei

Deși nu există o prevedere legală prin care Biserica Ortodoxă Română să fie considerată biserică de stat, prin cutumă ea este așezată într-o poziție privilegiată față de alte religii. Ceremonia de investire a președintelui României și alte evenimente oficiale sînt cerebrate aproape exclusiv de Biserica Ortodoxă Română iar o serie de instituții publice oferă exclusivitate acestei biserici (prin laboratoarele de religie din școli, bisericile din penitenciare etc.).

În perioada comunistă, bisericile minoritare și-au pierdut o serie de bunuri prin confiscare, între care și imobile. Biserica Unită cu Roma (Biserica Greco-Catolică) a fost desființată, bunurile sale revenind Bisericii Ortodoxe Române. Legislația privind redobîndirea bunurilor confiscate oferă posibilitatea atât comunităților minoritare, cât și bisericilor minoritare să-și recîștige drepturile, însă acest proces se desfășoară deosebit de lent, existînd foarte multe piedici din partea autorităților locale și a justiției; totodată, această legislație exclude lăcașele de cult (*Ordonanța de urgență nr. 94/2000 privind retrocedarea unor bunuri imobile care au aparținut cultelor religioase din România*, art. 1), ceea ce afectează în mod deosebit Biserica Unită cu Roma, care astfel nu-și primește înapoi bisericile confiscate și trecute în proprietatea Bisericii Ortodoxe Române.

5.20. Egalitatea privind cultura și limba

Comunitățile etnice din România utilizează într-o măsură mai mare sau mai mică o anumită limbă maternă, diferită de limba majorității.

	Nivel național		Alba		Bihor	Brașov	Caraș-Severin	Sălaj
	1992	2002	1992	2002	1992	1992	1992	1992
Maghiari/ maghiară	1.590.290 97,87%	1.397.906 97,63%	23.095 93,26%	19.404 93,81%	179.769 98,94%	61.191 96,28%	6.775 86,02%	62.642 99,19%
Romi/ romani	163.897 40,86%	235.346 43,98%	3.430 27,09%	3.898 27,25%	12.055 55,31%	2.595 16,62%	5.094 65,51%	4.207 45,61%
Romi/ maghiară	18.860 4,70%	23.950 4,48%	104 0,82%	107 0,75%	3.072 14,09%	677 4,34%	16 0,21%	377 4,09%
Germani/ germană	94.206 78,86%	42.014 70,30%	2.828 87,20%	1.024 78,11%	1.062 66,67%	9.235 91,81%	10.513 88,08%	85 58,22%
Ucraineni/ ucraineană	60.482 91,97%	56.116 91,85%	24 61,54%	20 51,28%	68 63,55%	52 58,43%	3.686 89,51%	17 43,59%
Sârbi/ sârbă	26.358 89,63%	19.948 88,42%	5 35,71%	3 37,50%	28 59,57%	21 52,50%	7.427 94,19%	9 75,00%
Slovaci/ slovacă	17.921 91,46%	15.706 91,18%	21 63,64%	8 57,14%	7.492 96,14%	9 42,86%	320 57,66%	1.542 95,90%
Evrei/ idiș	847 9,46%	861 14,88%	3 6,25%	1 3,70%	28 7,91%	12 7,41%	3 4,48%	4 16,67%
Evrei/ maghiară	1.273 14,22%	630 10,89%	11 22,92%	5 18,52%	190 53,67%	35 21,60%	15 23,08%	8 33,33%
Evrei/ germană	304 3,39%	124 2,14%	3 6,25%	1 3,70%	6 1,69%	14 8,64%	12 18,46%	0 0,00%
Croați/ croată	3.804 93,12%	6.304 92,61%	1 100,00%	4 100,00%	0 0,00%	1 14,29%	3.570 96,96%	0 0,00%
Cehi/ cehă	4.839 83,47%	3.306 93,89%	4 16,00%	2 50,00%	9 52,94%	15 40,54%	3.362 91,91%	2 66,67%

Utilizarea limbii materne în comunitățile studiate, 1992 și 2002¹⁰⁸

Nivelul utilizării limbii materne este un indiciu important privind gradul de asimilare al comunităților etnice.

Legislația actuală nu interzice afișarea unor inscripții în limbile minorităților naționale, ea prevede însă obligativitatea autorităților publice locale de a afișa anunțurile și informațiile publice în limba acelor minorități care ating un procent de 20% din populația unității administrative respective.

În această situație, într-o interpretare limitativă („tot ce nu este prevăzut de lege este interzis”), există tendința de a împiedeca inscripționările bilingve. În altă ordine de idei, unele instituții au refuzat inscripționările bilingve pe considerentul că legea nu definește clar ce anume intră în categoria anunțurilor și informațiilor de interes public.

Astfel se poate observa că, în general, pe coridoarele instituțiilor publice, toate inscripțiile și informațiile destinate cetățenilor sînt afișate exclusiv în limba română.

În general nu sînt cunoscute și respectate prevederile legale privind utilizarea limbii materne de autoritățile locale.

În cele cinci județe studiate există foarte puține instituții de cultură pentru comunitățile minoritare (Teatrul Studio „Kiss” din Oradea, de limbă maghiară) sau instituții de cultură cu secții pentru minorități (Teatrul de Stat din Oradea și Teatrul de Stat pentru Copii și Tineret „Arcadia” din Oradea, cu secții în limba maghiară).

Muzeele, care au un public mixt și care ar trebui să reflecte multiculturalitatea României, să educe în acest sens vizitatorii, nu sînt preocupate de prezentarea culturilor minoritare. În general,

¹⁰⁸ În cifre absolute și în procente din totalul comunității. Pentru județele Bihor, Brașov, Caraș-Severin, Sălaj datele recensămîntului din 2002 nu au fost accesibile.

sînt concepute în așa fel încît să întărească un patriotism greșit înțeles al tineretului și nu să ofere cunoștințe reale despre comunitățile etnice. „Pentru elevi, alături de procesul cunoașterii sistematice dobîndite în școală, patriotismul primește noi dimensiuni. Din copilărie, ei percep că țara sîntem noi toți, pămîntul pe care-l muncim, că ea se servește cu muncă cinstită și la nevoie cu jertfă.”¹⁰⁹. Prin modul în care muzeul prezintă exponatele, prin „noi toți” se poate înțelege în exclusivitate comunitatea românească.

Muzeul de Istorie a Transilvaniei din Cluj este mai mult un muzeu al românilor din Transilvania. „Viața spirituală a populațiilor și comunităților transilvănene, bogată și diversă, lipsește din muzeu (chiar și cea ortodoxă). Pe de altă parte, istoria comunităților maghiare, germane și armenesti este insuficient prezentată, iar comunitatea evreilor nici măcar nu este pomenită.”¹¹⁰

Muzeul Țării Crișurilor din Oradea are o secție de etnografie cu 10 săli. Legendele obiectelor expuse sînt exclusiv în limba română. Obiectele de olărit sînt expuse pe „centre” (ex. Centrul de olărit Săliștea Vașcău), fără precizări referitoare la comunitățile etnice de care țin aceste centre. La obiectele din lemn și fier de multe ori nu se specifică nici localitatea de proveniență. În concluzie: muzeul prezintă caracteristicile altor muzee ardelene similare „lipsește orice referire la viața spirituală, iar artefactele comunității minoritare fie sînt reduse numeric, fie sînt prezentate ca fiind românești”¹¹¹.

La Muzeul orașenesc Beiuș „lipsește inscripțiile și legendele în alte limbi decît cea română, iar în multe cazuri exponatele nu au nici o legendă. Deși există artefacte ale vieții spirituale, ele sînt expuse doar pe coridoare, unde nu beneficiază nici de legende nici de o lumină corespunzătoare. Ilustrarea vieții comunităților maghiară și slovacă nu este nici ea suficientă. Acestea apar în cîteva rînduri doar cu denumirea obiectului expus”¹¹².

Muzeul de articole de vînătoare și pescuit din Săcuieni (județul Bihor), realizat prin inițiativa proprie a lui Wilhelm Sándor și nu ca o instituție de stat, are inscripții bilingve, inventare precise ale obiectelor expuse. Acest muzeu „poate fi luat ca model a ceea ce ar trebui să fie spațiul expozițional muzeal în Ardeal”¹¹³.

Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia poate fi considerat ca model pentru muzeele de „îndoctrinare”. Toate obiectele au ca scop dovedirea continuității existenței românilor în spațiul dintre Nistru și Tisa încă din epoca de piatră. Spre exemplu obiectele celtice de fier expuse pe hartă „dovedesc” existența aceleiași culturi (considerat a fi cultură dacică „de influență” celtică) pe acest spațiu, omițînd faptul că obiecte identice există și pe teritoriul Cehiei sau Elveției...

Există evenimente culturale specifice organizate de reprezentanții comunităților, sprijinite financiar de autorități.

Prezența unor personalități aparținînd minorităților naționale în denumirea dată străzilor sau în amplasarea de statui este mult sub procentul sau aportul cultural al acestor comunități (în general există mai multe străzi denumite după personalități aparținînd culturii internaționale decît culturii maghiare sau germane, creatoare de cultură în orașele în cauză. Dintre străzile care poartă numele unor personalități, în Alba Iulia 95% sînt numite după personalități românești, 3% după personalități internaționale, 1% după personalități maghiare; Brașov 85% după personalități românești, 10% după personalități germane, 2% după personalități maghiare; în Oradea 73% după personalități românești, 19% internaționale, 7% maghiare, 1% „revendicate” de ambele comunități¹¹⁴; la Reșița toate după personalități românești; în Zalău 85% după personalități românești, 11% după personalități maghiare, 2% după personalități internaționale, 2% după personalități „revendicate” și de comunitatea română și de cea maghiară.

¹⁰⁹ Revista Muzeelor nr. 4-6/2000, articol semnat de directoarea Muzeului Etnografic din Tîrgu-Mureș.

¹¹⁰ Laura Ardelean: Simbolistica națională în muzeele ardelene, studiu publicat în revista *Altera* nr. 19/2002.

¹¹¹ Laura Ardelean: Simbolistica națională în muzeele ardelene, studiu publicat în revista *Altera* nr. 19/2002.

¹¹² Laura Ardelean: Simbolistica națională în muzeele ardelene, studiu publicat în revista *Altera* nr. 19/2002.

¹¹³ Laura Ardelean: Simbolistica națională în muzeele ardelene, studiu publicat în revista *Altera* nr. 19/2002.

¹¹⁴ Personalități cum ar fi Gheorghe Doja (Dózsa György), Nicolaus Olahus, Matei Corvin (în traducere corectă ar fi Matia Corvin).

6. Concluzii

6.1. Concluzii generale

Problema discriminării rasiale nu este tratată în mod corespunzător de autorități. Fenomenul este în general nerecunoscut, și pentru a ascunde realitatea, autoritățile refuză oferirea unor informații de interes public.

Nu se cunoaște semnificația unor termeni ca „apartenență etnică”, „naționalitate”, „discriminare rasială” nici de populație, nici de funcționarii publici, cadre didactice sau alte categorii de persoane chestionate.

Legislația privind drepturile minorităților naționale nu este cunoscută de cei care au responsabilitatea de a le aplica (funcționari publici, polițiști, magistrați), prin urmare nici aplicată.

Criticile formulate de Liga PRO EUROPA nu reprezintă o opinie izolată față de alte opinii ale experților în domeniul discriminării rasiale. Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței (ECRI) a publicat, la 21 februarie 2006, al treilea raport despre România, constatând deficiențe similare: „Un număr de recomandări făcute în al doilea raport al ECRI nu au fost implementate, sau au fost doar parțial aplicate. [...] Legislația anti-discriminare nu s-a aplicat aproape deloc și nici funcționarii publici, nici populația nu au cunoștință de respectiva legislație sau de existența Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării. Legea electorală supune organizațiile minoritare care nu sînt deja reprezentate în parlament unor cerințe de eligibilitate pentru alegerile locale de neacceptat într-o societate democratică. Mai mult, discriminarea împotriva comunităților romilor continuă în toate domeniile, incluzînd piața locurilor de muncă și accesul la educație, locurile publice și locuințe decente. În plus, la nivel local, ziariștii continuă să publice articole denigratorii la adresa minorităților, în special a romilor, într-o totală siguranță, fără a li se aplica pedepsele cuvenite.”¹¹⁵

Conform studiului comandat de Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, „există o susținere mare a unor atitudini discriminatorii față de romii din România: 81% împărtășesc prejudecata conform căreia »cei mai mulți dintre romi încalcă legea«, 61% sînt de acord cu afirmația »romii sînt o rușine pentru România«, circa jumătate dintre persoanele investigate sînt de acord cu afirmația »mi-e teamă cînd mă întîlnesc cu un grup de romi pe stradă« și tot atîția consideră că »romii nu ar trebui să fie lăsați să călătorească în străinătate pentru că ne fac de rîs«. O cincime din populație crede »că ar trebui să existe localuri sau magazine în care romii să nu fie primiți«. Românii tind să aibă atitudini diferențiate față de anumite revendicări ale etnicilor maghiari: o atitudine negativă față de utilizarea limbii maghiare în instituțiile publice (trei sferturi dintre români consideră că »maghiarii din România trebuie să folosească în instituțiile publice doar limba română«); și față de asigurarea de către statul român a învățămîntului superior în limba maternă pentru copiii maghiari (34% sînt de acord, iar 54% nu sînt de acord); o atitudine ușor pozitivă în ceea ce privește asigurarea de către statul român a învățămîntului în limba maternă (clasele I-XII) pentru copiii maghiari (46% sînt de acord, iar 42% nu sînt de acord, 12% nu s-au pronunțat). Aceste atitudini se structurează pe fondul unor atitudini potrivit cărora »maghiarii din România au suficiente drepturi« (85%), că »românii și maghiarii ar trăi mai bine dacă nu ar fi dezbrinați de politicieni« (72%), dar și percepției potrivit căreia »interesele maghiarilor din România diferă de cele ale cetățenilor români« (45%)”¹¹⁶.

Nu în ultimul rînd trebuie remarcat și faptul că România a fost sancționată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului pentru discriminare rasială (cazul Moldovan și alții împotriva României), iar în unele cazuri aflate în fața Curții, România și-a asumat responsabilitatea pentru a ajunge la o soluție pe cale amiabilă (cazurile de violență colectivă împotriva romilor din Hădăreni, Cașinul Nou, Plăieșii de Sus — toate cele trei fiind anchetate și promovate spre Curte de Liga PRO EUROPA, ulterior preluate și sprijinite cu succes de European Roma Rights Centre).

¹¹⁵ ECRI: *Al Treilea Raport despre România*, adoptat pe 24 iunie 2005, versiunea română.

¹¹⁶ Centrul de Sociologie Urbană și Regională CURS: *Percepții și atitudini față de fenomenul de discriminare*, decembrie 2005.

6.2. Situația în educație

Pe lângă lipsa cadrelor didactice calificate, a manualelor școlare în limbile minorităților, supraîncărcarea orarului elevilor care aleg educația în limba maternă, lipsa multiculturalismului în școlile bilingve, lipsa respectului față de cultura, limba, religia celuilalt, au loc și acțiuni de discriminare directă, în special împotriva romilor. Prin discriminarea pasivă aplicată de multe cadre didactice, copiii romi sînt pur și simplu ignorați în clasă. Sînt oferite locuri speciale pentru romi în licee și universități, dar acești elevi întâmpină greutăți în a-și finaliza studiile primare. Fenomenul segregării este încă unul existent.

Manualele școlare, în loc să elimine stereotipurile negative despre minorități, le creează și le consolidează.

6.3. Egalitatea pe piața muncii, în domeniul social și în accesul la servicii publice

Șomajul este un fenomen generalizat în rîndul comunităților de romi. Cu puține excepții, cei care aveau un loc de muncă au devenit șomeri în ultimii 10 ani. În multe comunități femeile nu au lucrat niciodată. Șansele de a obține locuri de muncă sînt minime. Condițiile lor de viață sînt mult sub standardele unui trai decent. Statul nu-și respectă obligația de a plăti venitul minim garantat.

Romii sînt discriminați în multe domenii ale serviciilor. Accesul lor la restaurante, baruri, discoteci, transportul cu taxiul este limitat.

În multe comunități de romi obținerea cărților de identitate este imposibilă, prin urmare aceste persoane nu beneficiază deloc de drepturile sociale.

Discriminarea structurală este evidentă în administrația publică și în multe alte domenii. Atitudinea funcționarilor publici majoritari față de minorități, deficiențele în folosirea limbii minorităților generează în cadrul comunităților minoritare discomfort față de autorități.

6.4. Deficiențe în sistemul judiciar

Practic sentințele penale se nasc din rechizitoriile procurorilor. Dat fiind numărul foarte mare de cazuri ce trebuie rezolvate de un procuror, prejudecățile pot avea un efect acuzator mai mare decît dovezile clare (pentru a căror colectare nu este timp suficient).

Cazurile în care plîngerile aveau ca obiect discriminarea sau atitudinile rasiste nu au fost considerate ca fiind importante, prevederile legislației privind sancționarea atitudinilor rasiste sau cele ale Codului penal în domeniu practic nu se aplică.

În cadrul poliției, parchetelor, dar și între judecători și avocați numărul persoanelor minoritare este extrem de mic.

Încă se practică raziile de intimidare în comunități de romi.

6.5. Dreptul de asociere și participarea la alegeri

În mod aparent organizațiile minorităților naționale din România se bucură de dreptul de a participa la alegeri și pot avea, ca măsură specială, un reprezentant în Parlamentul României. În realitate, sistemul legislativ a creat partide unice în cadrul minorităților naționale. Lipsa democrației interne, a concurenței are ca efect lipsirea comunităților de reprezentanți reali, care să pună în prim plan interesul comunității și nu interesul personal.

6.6. Libertatea de exprimare, accesul la informație, libertatea conștiinței și egalitatea în domeniul culturii

Dreptul de a utiliza limba în raport cu autoritățile este prevăzut de legislație, dar nu este aplicat în mod corespunzător.

Există instituții culturale pentru comunitățile minoritare, dar instituțiile care ar trebui să ofere informații majoritarilor despre istoria sau cultura minorităților, sînt practic monoculturale, omițînd prezentarea diversității reale a societății.

7. Recomandări

1. Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării ar trebui:

- să informeze instituțiile menite să aplice legislația privind non-discriminarea;
- să ofere traininguri, prin colaborare cu ONG-urile specializate în domeniu, pentru cadre didactice, funcționari publici, polițiști, procurori, judecători;
- să deschidă filiale județene sau regionale pentru a soluționa situațiile variate și numeroase de discriminare.

2. Ministerul Educației Naționale și Cercetării ar trebui:

- să introducă în curricula școlară mai multe informații privind comunitățile etnice din România (în manualele de istorie și geografie), ca și referitor la problematica discriminării (în manualele de educație civică);
- să nu avizeze manualele care creează stereotipii negative la adresa diferitelor comunități;
- să permită elaborarea manualelor în limba maternă, nu doar traducerea manualelor elaborate în limba română, să asigure traducerea manualelor necesare în educația pentru minorități;
- să creeze un inventar al deficiențelor în domeniul cadrelor didactice care predau în limba minorităților, oferind mai multe locuri speciale la universități în domeniile în care nu sînt suficiente cadre didactice;
- să ofere mai multe locuri speciale pentru minorități în domeniul dreptului, pentru a contrabalansa lipsa acută a persoanelor minoritare din sistemul judiciar;
- să elaboreze curricula școlară în așa fel încît să nu-i suprasolicite pe cei care învață în limba maternă;
- să ofere educație în limba maternă, unde există comunități considerabile, în toate specializările și domeniile;
- să elaboreze noi strategii de evaluare a cadrelor didactice, luînd în considerare nu numai rezultatele copiilor, dar în mod deosebit și originea lor socială, pentru a-i promova pe cei care obțin rezultate în educarea comunităților, persoanelor dezavantajate; aceste evaluări ar trebui să afecteze salarizarea cadrelor didactice;
- să ofere burse reale pentru elevii care provin din medii sărace și care au rezultate bune la învățătură.

3. Ministerul Culturii și Cultelor ar trebui să asigure prezentarea culturii minorităților naționale în muzee și alte instituții de cultură aflate în subordinea sa.

4. Inspectoratele județene școlare ar trebui:

- să verifice multiculturalismul școlilor multilingve, multiculturalismul ar trebui promovat nu numai în clasele cu predare în limbile minorităților, dar și pe coridoarele școlilor sau cu ocazia diferitelor serbări;
- să intervină pentru a nu se crea școli de stat de tip „elitist” prin excluderea copiilor romi; orice discriminare directă sau indirectă (inclusiv separarea copiilor romi de neromi în clase diferite, dacă acest lucru nu este consecința predării limbii romani) trebuie oprită din timp, cu consecințe asupra directorilor de școli; practica privind școlile speciale trebuie revizuită;
- să schimbe politicile de numire a directorilor și directorilor adjuncți de școli, pentru a nu oferi persoanelor minoritare doar funcția de director adjuncț.

5. Pentru tratamentul corespunzător al grupurilor dezavantajate, modulele de pedagogie din cadrul universităților trebuie să prevadă metode și tehnici corespunzătoare, iar în activitatea de practică pedagogică aceste școli nu ar trebui evitate.

6. Ministerul Administrației Publice și Internelor ar trebui să găsească căi de a cointeresa funcționarii publici în obținerea cunoștințelor referitoare la minorități și fenomenul discriminării, totodată să verifice funcționarii publici periodic în ceea ce privește legislația.

7. Ministerul Justiției ar trebui să revizuiască politicile privind anchetele penale, lărgind structura existentă, insuficientă în momentul de față.

8. Autoritățile ar trebui să creeze structuri de control intern pentru a verifica legalitatea diferitelor acte, cu scopul de a respecta prevederile legale privind utilizarea limbii materne, de implementare a măsurilor speciale și de combatere a discriminării. Problemele, necesitățile sau propunerile privind noile măsuri speciale ar putea fi comunicate Consiliului Național de Combatere a Discriminării, pentru a găsi soluții la nivel național.

9. Ar trebui folosite fonduri guvernamentale și locale pentru a crea condiții de viață normale pentru comunitățile de romi. Fondurile guvernamentale ar trebui descentralizate. Ajutoarele prevăzute prin lege pentru grupurile dezavantajate (cum ar fi venitul minim garantat) ar trebui oferite integral.

10. Legislația privind partidele politice și procesul electoral trebuie modificată pentru a elimina prevederile discriminatorii care afectează participarea unor organizații reprezentative ale minorităților în viața politică din România.

Anexa 1.

Lista principalelor documentelor internaționale în domeniu

- Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale**, adoptată de Consiliul Europei la 4 noiembrie 1950, ratificată de România prin **Legea nr. 30 din 18 mai 1994**, publicată în *Monitorul Oficial nr. 135 din 31 mai 1994* (art. 5, 6, 9, 14, Protocolul nr. 12)
- Convenția privind lupta împotriva discriminării în domeniul învățământului**, adoptată de Conferința generală a UNESCO la 14 decembrie 1960, ratificată de România prin **Decretul nr. 149 din 2 aprilie 1964**
- Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială**, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 21 decembrie 1965, România a aderat la Convenție prin **Decretul nr. 345 din 14 iulie 1970**
- Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice**, adoptat de Adunarea Generală a ONU la 16 decembrie 1966, ratificat de România prin **Decretul nr. 212 din 31 octombrie 1974** (art. 2, 14, 20, 24, 25, 26, 27)
- Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale**, adoptat de Adunarea Generală a ONU la 16 decembrie 1966, ratificat de România prin **Decretul nr. 212 din 31 octombrie 1974** (art. 2, 13)
- Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare**, adoptat de Consiliul Europei la 5 noiembrie 1992¹¹⁷
- Declarația cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale, etnice, religioase și lingvistice**, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 18 decembrie 1992¹¹⁸
- Recomandarea 1134 cu privire la drepturile minorităților**, adoptată de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei la 1 octombrie 1990
- Recomandarea 1177 cu privire la drepturile minorităților**, adoptată de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei la 5 februarie 1992
- Recomandarea 1201 cu privire la un protocol adițional la Convenția europeană a drepturilor omului privind drepturile minorităților**, adoptată de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei la 1 februarie 1993
- Recomandarea 1203 referitoare la romii din Europa**, adoptată de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei la 2 februarie 1993
- Recomandarea 1492 cu privire la drepturile minorităților**, adoptată de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei la 23 ianuarie 2001
- Recomandarea 1557 cu privire la situația juridică a romilor în Europa**, adoptată de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei la 25 aprilie 2002
- Recomandarea nr. 1 privind combaterea rasismului, xenofobiei, antisemitismului și intoleranței**, adoptată de Comisia Europeană Împotriva Rasismului și Intoleranței la 4 octombrie 1996
- Recomandarea nr. 2 privind instituții speciale pentru combaterea rasismului, xenofobiei, antisemitismului și intoleranței la nivele naționale**, adoptată de Comisia Europeană Împotriva Rasismului și Intoleranței la 13 iunie 1997
- Recomandarea nr. 3 privind combaterea rasismului și intoleranței împotriva romilor**, adoptată de Comisia Europeană Împotriva Rasismului și Intoleranței la 6 martie 1998
- Recomandarea nr. 4 privind cercetări naționale asupra experiențelor și perceperea discriminării și rasismului din punctul de vedere al victimelor**, adoptată de Comisia Europeană Împotriva Rasismului și Intoleranței la 6 martie 1998
- Recomandarea nr. 5 privind combaterea intoleranței și discriminării împotriva musulmanilor**, adoptată de Comisia Europeană Împotriva Rasismului și Intoleranței la 27 aprilie 1998
- Recomandarea nr. 6 privind combaterea materialelor rasiste, xenofobe și antisemite prin internet**, adoptată de Comisia Europeană Împotriva Rasismului și Intoleranței la 15 decembrie 2000
- Recomandarea nr. 7 privind legislația națională pentru combaterea rasismului și discriminării rasiale**, adoptată de Comisia Europeană Împotriva Rasismului și Intoleranței la 13 decembrie 2002
- Recomandarea nr. 8 privind combaterea rasismului în lupta împotriva terorismului**, adoptată de Comisia Europeană Împotriva Rasismului și Intoleranței la 17 martie 2004
- Recomandarea nr. 9 privind lupta împotriva antisemitismului**, adoptată de Comisia Europeană Împotriva Rasismului și Intoleranței la 25 iunie 2004
- Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale**, adoptată de Consiliul Europei la 1 februarie 1995, ratificată de România prin **Legea nr. 33/1995 din 29 aprilie 1995**

¹¹⁷ Semnată, dar neratificată de România.

¹¹⁸ Documentul a fost adoptat de Adunarea Generală a ONU, nu necesită semnare sau ratificare.

- Recomandarea No. R (2000) 4 privind educația copiilor romi din Europa**, adoptată de Comitetul de Miniștri ai Consiliului Europei la 3 februarie 2000
- Recomandarea (2001) 17 privind îmbunătățirea situației economice și de angajare a romilor și nomazilor din Europa**, adoptată de Comitetul de Miniștri ai Consiliului Europei la 27 noiembrie 2001
- Recomandarea (2005) 4 privind îmbunătățirea condițiilor de locuire a romilor și nomazilor din Europa**, adoptată de Comitetul de Miniștri ai Consiliului Europei la 24 februarie 2005
- Recomandare cu privire la situația romilor în țările candidate**, adoptată de Uniunea Europeană, decembrie 1999
- Directiva nr. 2000/43/CE privind implementarea principiului tratamentului egal acordat persoanelor indiferent de originea lor rasială sau etnică**, adoptată de Consiliul Uniunii Europene, 29 iunie 2000
- Directiva nr. 2000/78/EC privind cadrul general al tratamentului egal în angajare și muncă**, adoptată de Consiliul Uniunii Europene, 27 noiembrie 2000
- Protocol adițional la Convenția privind infracțiunea computerizată, asupra incriminarea actelor de natură rasistă și xenofobică comisă prin sisteme de calculatoare**, adoptată de Consiliul Europei, 28 ianuarie 2003¹¹⁹
- Convenția-cadru asupra valorii moștenirii culturale pentru societate**, adoptată de Consiliul Europei, 27 octombrie 2005¹²⁰

¹¹⁹ Semnată dar neratificată de România.

¹²⁰ Nesemnată de România.

- Constituția României, publicată în *Monitorul Oficial nr. 767 din 31 octombrie 2003*
- Codul penal al României, republicat în *Monitorul Oficial nr. 65 din 16 aprilie 1997*
- Codul de procedură penală a României, republicat în *Monitorul Oficial nr. 78 din 30 aprilie 1997*
- Legea cetățeniei române nr. 21/1991 publicată în *Monitorul Oficial nr. 44 din 6 martie 1991*
- Legea învățământului nr. 84 din 24 iulie 1995, republicată în *Monitorul Oficial nr. 606 din 10 decembrie 1999*
- Legea nr. 178/1997 pentru aprobarea și plata interpreților și traducătorilor folosiți de organele de urmărire penală, de instanțele judecătorești, de birourile notarilor publici, de avocați și de Ministerul Justiției, publicată în *Monitorul Oficial nr. 305 din 10 noiembrie 1997*
- Legea nr. 188 din 8 decembrie 1999 privind statutul funcționarilor publici, publicată în *Monitorul Oficial nr. 600 din 8 decembrie 1999*
- Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 94 din 29 iunie 2000 privind retrocedarea unor bunuri imobile care au aparținut cultelor religioase din România, publicată în *Monitorul Oficial nr. 308 din 4 iulie 2000*
- Legea nr. 148 din 26 iulie 2000 privind publicitatea, publicată în *Monitorul Oficial nr. 359 din 2 august 2000*
- Ordonanța de urgență nr. 94 din 29 iunie 2000 privind retrocedarea unor bunuri imobile care au aparținut cultelor religioase din România, publicată în *Monitorul Oficial nr. 308 din 4 iulie 2000*
- Ordonanța nr. 137 din 31 august 2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, publicată în *Monitorul Oficial nr. 431 din 2 septembrie 2000*
- Legea nr. 215 din 23 aprilie 2001 privind administrația publică locală, publicată în *Monitorul Oficial nr. 204 din 23 aprilie 2001*
- Legea nr. 416 din 18 iulie 2001 privind venitul minim garantat, publicată în *Monitorul Oficial nr. 401 din 20 iulie 2001*
- Ordonanța de urgență nr. 31 din 13 martie 2002 privind interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii, publicată în *Monitorul Oficial, nr. 214 din 28 martie 2002*
- Legea audiovizualului nr. 504 din 11 iulie 2002, publicată în *Monitorul Oficial nr. 534 din 22 iulie 2002*
- Legea nr. 612 din 13 noiembrie 2002 pentru formularea unei declarații privind recunoașterea de către România a competenței Comitetului pentru Eliminarea Discriminării Rasiale, în conformitate cu art. 14 din Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, adoptată de Adunarea generală a Organizației Națiunilor Unite la New York la 21 decembrie 1965, publicată în *Monitorul Oficial nr. 851 din 26 noiembrie 2002*
- Strategia Guvernului României de îmbunătățire a situației romilor aprobată prin Hotărârea de Guvern 430 din 24 aprilie 2001, publicată în *Monitorul Oficial nr. 252 din 16 mai 2001*
- Ordonanța de urgență nr. 97 din 14 iulie 2005 privind evidența, reședința și actele de identitate ale cetățenilor români, publicată în *Monitorul Oficial nr. 641 din 20 iulie 2005*

¹²¹ Întrucât legislația se schimbă extrem de frecvent în România (spre exemplu *Legea învățământului* s-a modificat de peste 30 de ori în 10 ani), și cu rare excepții există republicări actuale, indicăm doar datele legii de referință sau celei mai recente republicării.

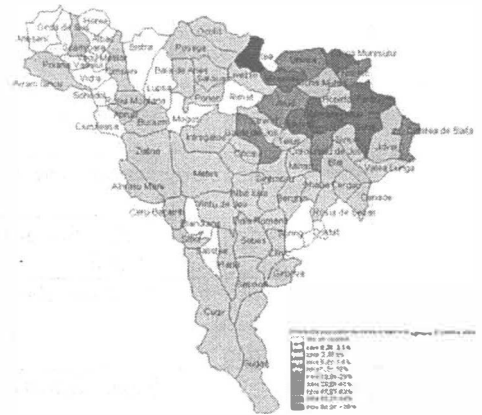
Anexa 2. Tabel cu chestionarele aplicate

Județul	Localitatea	Insituția/Comunitatea	Calitatea celui chestionat	Nr. chestionare aplicate
Brașov	Brașov	Colegiul Național Árily Lajos	cadru didactic român	1
			cadru didactic maghiar	11
			elev maghiar	37
		Primăria, Direcția de Servicii Sociale	funcționar public român	9
			Consiliul Județean	funcționar public român
		Prefectura Județului Brașov	funcționar public maghiar	1
			funcționar public român	10
			funcționar public cu apartenență etnică nespecificată	2
		Agencia Județeană pentru Ocuparea Forței de Muncă	funcționar public român	17
		Poliția municipiului Brașov	polițist român	13
		Parchete Brașov	procuror român	10
		Instanțe Brașov	judcător român	10
	Săcele	Liceul George Moroianu	cadru didactic român	1
			cadru didactic maghiar	5
			elev român	23
			elev maghiar	5
	Zizin	Școala Generală	cadru didactic român	13
			cadru didactic maghiar	2
			elev	45
	Râșnov	Școala Generală nr. 2	cadru didactic român	4
			elev german	4
			elev român	3
	Racoș	Școala Generală	cadru didactic român	8
			cadru didactic maghiar	5
			elev români	8
			elev maghiari	10
			elev rom	2
Drăușeni	Școala Generală	cadru didactic maghiar	5	
		elev maghiar	11	

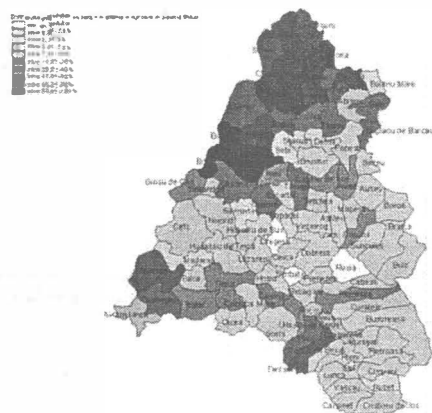
Caraș-Severin	Caransebeș	Liceul Pegagogic Constantin Diaconovici Loga	cadru didactic român	2
			cadru didactic german	1
			cadru didactic maghiar	1
			cadru didactic ucrainean	1
			elev român	5
			elev german	1
		Liceul Teoretic Traian Doda	cadru didactic român	3
			elev român	15
		Grupul Școlar Forestier	cadru didactic român	5
			elev român	6
	Școala Generală nr. 8	cadru didactic român	4	
		elev român	2	
	Grupul Școlar Industrial Construcții de Mașini	cadru didactic român	5	
		elev român	7	
Măru	Școala cu clasele I-VIII	cadru didactic român	3	
		cadru didactic italian	1	
		elev român	6	
Sălaj	Zalău	Școala Gimnazială Mihai Eminescu	cadru didactic român	23
			cadru didactic maghiar	6
			cadru didactic german	1
			elev român	30
			elev maghiar	25
		Colegiul Tehnic Alexandru Papiu-Ilarian	cadru didactic român	20
			elev român	50
			elev maghiar	1
		Consiliul Județean	funcționar public român	17
			funcționar public maghiar	3
	funcționar public rom		1	
	funcționar public cu apartenență etnică nespecificată		1	
	Jibou	Școala Gimnazială Lucian Blaga	cadru didactic român	34
			elev român	34
			elev rom	2
			elev maghiar	1
			elev din familie mixtă	2
Șimleu Silvaniei	Colegiul Național Simion Bărnuțiu	cadru didactic român	8	
		cadru didactic maghiar	5	
		elev român	27	
		elev maghiar	22	

Anexa 3.

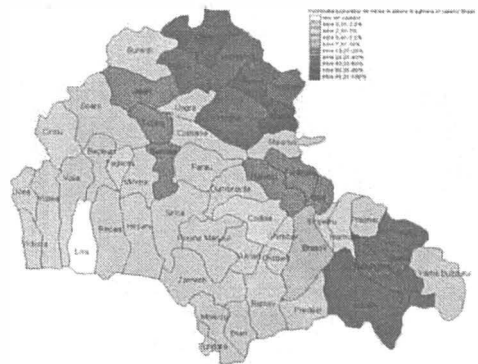
Distribuția teritorială a minorităților lingvistice în județele analizate (Cf. Centrului de Cercetare a Relațiilor Interetnice)

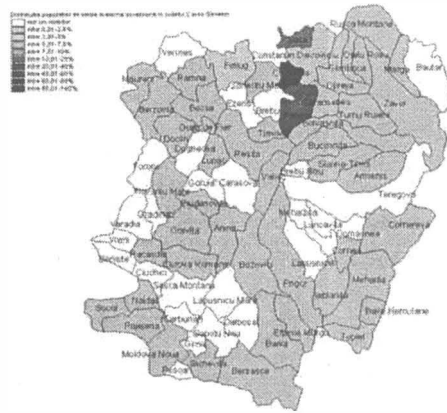
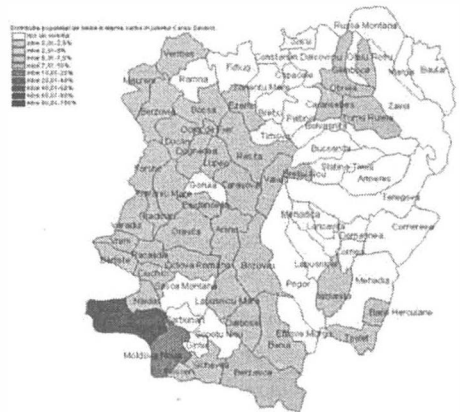
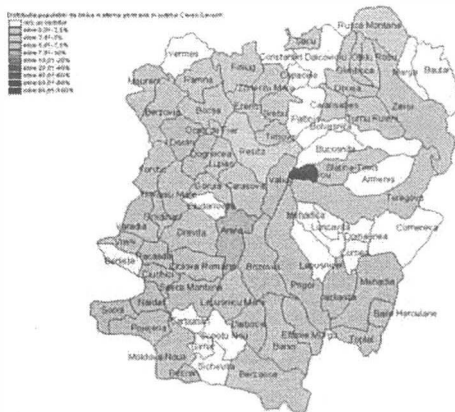
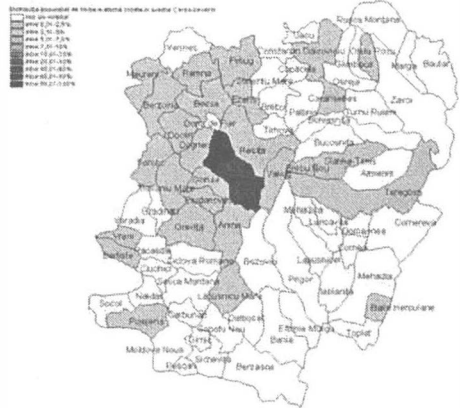
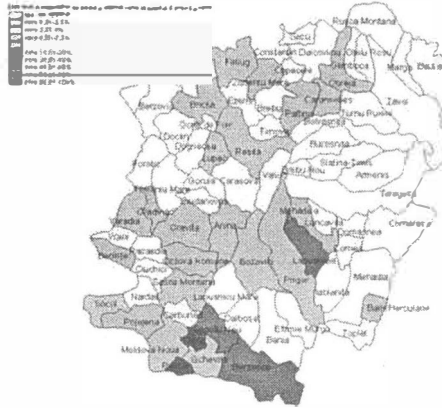
Județul Alba, limba germană și maghiară

Județul Bihor, limba germană, maghiară, romani și slovacă

Județul Brașov, limba germană și maghiară

Județul Caraș-Severin, limba cehă, croată, germană, sîrbă și ucraineană

